

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

POLICIJOS VAIDMUO TIRIANT NEAPYKANTOS NUSIKALTIMUS, NUKREIPTUS PRIEŠ LGBTI ASMENIS:

**MOKYMAI
PROFESIONALIAM
POLICIJOS ATSAKUI
UŽTIKRINTI**

MOKYMŲ VADOVAS

Leidinį iš anglų kalbos vertė Alina Dailidėnaitė

Leidinį redagavo Ona Mickevičiūtė

Leidinį Lietuvos kontekstui pritaikė Goda Jurevičiūtė ir Ieva Laugalytė, Žmogaus teisių stebėjimo instituto ekspertės. Mokymų vadovas išleistas įgyvendinant projektą „Teisinės bazės tobulinimas ir europinių standartų įgyvendinimas, siekiant kovoti su diskriminacija ir smurtu seksualinės orientacijos ir lytinės tapatybės pagrindais“. Projektas iš dalies finansuojamas Europos Sąjungos Teisių, lygybės ir pilietiškumo programos lėšomis (projekto sutarties su Europos Komisija Nr. JUST-REC-RDIS-DISC-AG-2018-848821).

Projektas iš dalies
finansuojamas
Europos Sąjungos Teisių,
lygybės ir pilietiškumo
programos lėšomis

Turinys

Apžvalga	8
Pirmas modulis: kodėl mes čia?	10
Kontekstas ir pagrindimas	10
Užduotis 1.1: Aukštesnes pareigas einančio policijos pareigūno indėlis, pristatantis mokymų esmę ir svarbą	11
Užduotis 1.2: Neapykantos nusikaltimai, nukreipti prieš LGBTI asmenis, aukos perspektyva	11
Užduotis 1.3: neapykantos nusikaltimų, nukreiptų prieš LGBTI asmenis, kontekstas	12
1.3 dalioji medžiaga: Neapykantos nusikaltimų, nukreiptų prieš LGBTI asmenis, kontekstas	14
Dalijamoji medžiaga 1.4: Asmeninė patirtis	22
Dalijamoji medžiaga 1.5. Nuorodos, skaitytina literatūra ir moksliniai tyrimai	22
Antras modulis: pagrindinės sąvokos	26
2 modulis (A): pagrindinės sąvokos ir apibrėžimai – LGBTI bendruomenė – homofobija, bifobija, transfobija, stereotipai ir diskriminacija	27
Užduočių ir skirto laiko apžvalga	27
Užduotis 2.1: Pagrindinės LGBTI bendruomenei svarbios sąvokos. Dėstytojų pranešimas	28
Pagrindiniai apibrėžimai – homofobija, bifobija, transfobija, stereotipai ir diskriminacija	33
Dalijamoji medžiaga 2.1 A: Atkreipkite dėmesį!	36
Dalijamoji medžiaga 2.1 B – Pagrindinės sąvokos	37
Užduotis 2.2: Stereotipų suvokimas: darbas grupėse, po kurio vyksta pristatymas visiems ir diskusija	38
Užduotis 2.3 A: Suvokiant stereotipus 2: individualus darbas ir diskusija	39
Užduotis 2.3 B: Stereotipų suvokimas 2: grupinė diskusija	39

Antras modulis (B): Pagrindinės sąvokos ir apibrėžimai – neapykantos nusikaltimas	40
Užduotis 2.4: Kas yra neapykantos nusikaltimas? Pristatymas ir diskusija	41
Dalijamoji medžiaga 2.4 A – Informacija apie neapykantos nusikaltimus (Lietuvos kontekstas)	46
Dalijamoji medžiaga 2.4 B – Neapykantos nusikaltimai. Trumpas žinių patikrinimas	48
Užduotis 2.5: Trumpas žinių patikrinimas: apibrėžimai	49
Dalijamoji medžiaga 2.5. A – Trumpas žinių patikrinimas	50
Dalijamoji medžiaga 2.5 B: Apibrėžimų žinių patikrinimo atsakymai	51
Užduotis 2.6: Nacionalinio neapykantos nusikaltimų teisinio konteksto žemėlapis	52
Trečias modulis: policijos atsakas į neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis per žmogaus teisių ir kovos su diskriminacija prizmę	53
Įvadas ir apžvalga	53
Užduotis 3.1: Platesnio išankstinio nusistatymo ir diskriminacijos, kuriuos patiria LGBTI asmenys ir bendruomenės, supratimas	55
Dalijamoji medžiaga 3.1: Platesnio diskriminacijos konteksto, kurį patiria LGBTI asmenys ir bendruomenės, suvokimas	57
Užduotis 3.2: Konkrečių kliūčių pranešti apie neapykantos nusikaltimus, su kuriais susiduria LGBTI bendruomenės, nustatymas; FRA ataskaitos nagrinėjimas.	59
Užduotis 3.2 A: Vietos NVO dalyvavimas 3.1 ir 3.2 užduotyje (neprivaloma)	60
Dalijamoji medžiaga 3.2: Konkrečių kliūčių pranešti apie neapykantos nusikaltimus, su kuriais susiduria LGBTI bendruomenės, nustatymas; FRA ataskaitos nagrinėjimas.	61
Užduotis 3.3: Pagrindinių Europos Tarybos standartų, kitų žmogaus teisių standartų ir nacionalinių standartų, susijusių su neapykantos nusikaltimais, nukreiptais prieš LGBTI asmenis, suvokimas.	62
Dalijamoji medžiaga 3.3 A: EŽTT bylos Identoba prieš Gruziją apžvalga	65
Dalijamoji medžiaga 3.3 B: Atitinkamos Europos Tarybos ir kitos tarptautinės normos bei standartai	67

Ketvirtas modulis: neapykantos nusikaltimų, padarytų LGBTI asmenų atžvilgiu, tyrimas	73
Įvadas ir apžvalga	73
Užduotis 4.1: Faktinių duomenų rinkimas: neapykantos nusikaltimai LGBTI asmenų atžvilgiu – veiksmai nusikaltimo vietoje ir vėlesnis ikiteisminis tyrimas	75
Dalijamoji medžiaga 4.1 A	76
Dalijamoji medžiaga 4.1 B: Neapykantos nusikaltimų LGBTI asmenų atžvilgiu tyrimas: atvykimas į nusikaltimo vietą, pėdsakų / objektų paėmimas, liudytojų apklausa ir tolesnis tyrimas.	77
Užduotis 4.2: faktinių duomenų rinkimas: neapykantos nusikaltimas – į auką orientuotas požiūris	81
Dalijamoji medžiaga 4.2 A: Neapykantos nusikaltimų, nukreiptų prieš LGBTI asmenis, tyrimas: į auką orientuotas požiūris	82
Dalijamoji medžiaga 4.2 B: Neapykantos nusikaltimų, nukreiptų prieš LGBTI asmenis, tyrimas: į auką orientuotas požiūris	83
Užduotis 4.3: faktinių duomenų rinkimas: neapykantos nusikaltimų, nukreiptų prieš lgbti asmenis, aukos – atsižvelgimas į translyčių asmenų poreikius	88
Užduotis 4.3 A: duomenų rinkimas: neapykantos nusikaltimų prieš lgbti asmenis aukos. atsižvelgimas į translyčių asmenų poreikius	89
Dalijamoji medžiaga 4.3: Klausimai, kuriuos reikia apsvarstyti	93
Užduotis 4.4: Įrodymų rinkimas: diskriminacinių pažiūrų rodikliai – neapykantos, išankstinio nusistatymo ir (ar) šališkumo įrodinėjimas	94
Dalijamoji medžiaga 4.4 A: Užduotis diskriminacinių pažiūrų rodikliams nustatyti	95
Dalijamoji medžiaga 4.4 B: Diskriminacinių pažiūrų rodikliai: homofobiniai ir transfobiniai	98
Užduotis 4.5: Įrodymų rinkimas: diskriminacinių pažiūrų rodikliai – neapykantos nusikaltimų LGBTI asmenų atžvilgiu nustatymas	100
Dalijamoji medžiaga 4.5 A. Diskriminacinių pažiūrų rodiklių nustatymas	101
Dalijamoji medžiaga 4.5 A: Diskriminacinių pažiūrų rodiklių nustatymas	103
Užduotis 4.6 A: pasitikėjimo svarba: policijos atsakas ir LGBTI bendruomenė	107
Dalijamoji medžiaga 4.6: Pasitikėjimo svarba – policijos atsakas ir LGBTI bendruomenė	108
Užduotis 4.7: LGBT bendruomenių palaikymas: veiksmingas policijos atsakas	110

Dalijamoji medžiaga 4.7. Atvejai	111
Ketvirto Modulio šaltiniai	114

Penktasis modulis: darbas su nevyriausybinėmis organizacijomis (NVO)

Kontekstas ir pagrindimas	115
Užduotis 5.1: Kokios yra nevyriausybinių organizacijų, kaip galime padėti, kaip galime dirbti kartu?	117
Dalijamoji medžiaga 5.1: Tarptautinės, regioninės ir nacionalinės organizacijos, dirbančios su neapykantos nusikaltimais, nukreiptais prieš LGBTI asmenis	119
Užduotis 5.2: „Buvimas jų kailyje: ko man reikia ir ką galiu padaryti“	121
Užduotis 5.3: Veiksmingų santykių su bendruomenėmis kūrimas	122
Dalijamoji medžiaga 5.3 A: M. C. ir A. C. prieš Rumuniją EŽTT bylos apžvalga	123
5.3 B: Pozityvių santykių tarp policijos ir LGBTI bendruomenių kūrimas	125
Dalijamoji medžiaga 5.3 B: Policijos ir LGBTI bendruomenių santykių kūrimas: kai kurie galimi praktiniai žingsniai	126

Kas toliau. Neapykantos nusikaltimų tyrimas šalyje: politikos formavimas

Kontekstas ir pagrindimas	128
Užduotis 6.1: Spragų žemėlapis	130
Užduotis 6.2: Imkitės veiksmų	132
Dalijamoji medžiaga	133
Dalijamoji medžiaga 6.1. Spragos	133
Pirmas priedas: Vienos ir dviejų dienų mokymų programos pavyzdys	135
Dviejų dienų programa	136
Vienos dienos programa	137

**Policijos vaidmuo tiriant
neapykantos nusikaltimus,
nukreiptus prieš LGBTI
asmenis: mokymai
profesionaliam policijos
atsakui užtikrinti**

Apžvalga

Šį vadovą sudaro penki moduliai ir skyrius „Kas toliau“. Modulus sudaro įvairios ir praktinės užduotys, aiškiai suskirstytos etapais, įskaitant konkretų atlikimo laiką ir nurodymus, kaip joms pasiruošti.

Pirmajame modulyje atkreipiamas dėmesys, kad mokymų apie neapykantos nusikaltimus sėkmei yra labai svarbus policijos vadovybės vaidmuo, akcentuojamas neapykantos nusikaltimų poveikis LGBTI asmenims, o dalyviams suteikiama galimybė sužinoti apie platesnį diskriminacijos ir išankstinio nusistatymo, su kuriuo LGBTI asmenys susiduria Europos Tarybos regione, kontekstą.

Antrasis modulis skirtas dalyviams susipažinti su pagrindinėmis sąvokomis, įskaitant: „seksualinės orientacijos“, „lytinės tapatybės“ ir „lytinės charakteristikos“, „neapykantos nusikaltimo“ ir platesnes: „homofobijos“, „bifobijos“, „transfobijos“ bei „stereotipų“ ir „diskriminacijos“ sąvokas. Tai pagrindas detaliau pažvelgti į neapykantos nusikaltimų tyrimus, kas nagrinėjama ketvirtame modulyje.

Trečiasis modulis apima užduotis, kurios skatina teisėsaugos pareigūnus remtis žmogaus teisių standartais ir principais, siekiant veiksmingai tirti neapykantos nusikaltimus LGBTI asmenų atžvilgiu. Medžiaga apima išsamią svarbiausių tarptautinių standartų, kuriais turėtų būti grindžiamas veiksmingas policijos atsakas į neapykantos nusikaltimus prieš LGBTI asmenis, apžvalgą ir praktinį taikymą.

Ketvirtame modulyje daugiausia dėmesio skiriama į nukentėjusį asmenį orientuotam požiūriui tiriant neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis, ir pagrindiniams įgūdžiams, reikalingiems surinkti duomenis dėl neapykantos, šališkumo ir (arba) išankstinio nusistatymo motyvacijos, kaip pagrindinio elemento, kuriuo neapykantos nusikaltimai skiriasi nuo paprastų nusikaltimų. Konkrečiai nagrinėjami translyčių nusikaltimų aukų poreikiai. Galiausiai dalyviai yra kviečiami aptarti santykius su vietos LGBTI bendruomene.

Penktasis modulis skirtas padėti dalyviams geriau suprasti NVO darbą ir tai, kaip policija gali geriausiai su jomis dirbti, kad pagerintų atsaką, atitinkantį nukentėjusių asmenų poreikius. Mokymų dalyviai sužinos apie tiesioginį nevyriausybinų organizacijų indėlį, jų teikiamas paslaugas, renkamus duomenis ir tai, ką NVO žino apie LGBTI aukų poreikius. Dalyviai turės galimybę dirbti kartu su nevyriausybinų organizacijų atstovais ir nustatyti tobulintinas sritis bei bendradarbiavimo galimybes.

Kas toliau – šis paskutinis skirsnis yra neprivalomas ir juo siekiama padėti dalyviams nustatyti kliūtis, kurios gali trukdyti organizuoti mokymus nacionaliniu lygmeniu, ir ieškoti sprendimų, siekiant jas pašalinti. Dalyviams padedama apibrėžti savo nacionalinę situaciją, įskaitant spragas ir galimybes, atsižvelgiant į pagrindinius elementus, reikalingus visapusiškam atsakui į neapykantos nusikaltimus, tarp jų: teisinį reglamentavimą; neapykantos nusikaltimų registravimo sistemas; turimas arba trūkstamas gaires ir nurodymus; mokymus ir specialistų pagalbos aukoms paslaugas.

PASTABA APIE PILIETINĖS VISUOMENĖS ORGANIZACIJAS (PVO)

Pilietinės visuomenės organizacijos (PVO¹ yra svarbus policijos partneris, siekiant suprasti ir veiksmingai reaguoti į neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis). Pripažindama jų pagrindinį vaidmenį renkant informaciją apie neapykantos nusikaltimus ir teikiant pagalbą nukentėjusiesiems, Europos Taryba įtraukė pagrindines nevyriausybinės organizacijas (NVO) rengdama ir leisdama šį vadovą, todėl esame dėkingi už jų paramą.

NVO yra pagalbininkės policijai šiais konkrečiais būdais: kaip pagalbą nukentėjusiems asmenims teikiančios organizacijos; policijos pareigūnų mokymų partneris ir svarbus duomenų ir informacijos apie neapykantos nusikaltimų paplitimą bei poveikį šaltinis. Šiuo tikslu kiekviename modulyje pateikiamos gairės, kaip policija galėtų pasinaudoti ekspertine nevyriausybinių organizacijų patirtimi ir parama. Penktasis modulis yra skirtas mokytis, kaip geriausia dirbti su NVO, veiksmingai nustatant ir tiriant neapykantos nusikaltimus ir padedant nukentėjusiems asmenims.

NVO taip pat yra svarbi šio vadovo auditorija, kurią galima pasitelkti siekiant paskatinti nacionalinę ir vietos policiją dalyvauti mokymuose, kaip reaguoti į neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis, ir juos tirti.

KAIP NAUDOTIS ŠIUO VADOVU: PRITAIKYTAS POŽIŪRIS

Šis vadovas buvo sudarytas taip, kad dėstytojai jį galėtų naudoti kiek įmanoma lanksčiau. Užduotys ir moduliai turėtų būti parenkami atsižvelgiant į dalyvių įvairovę, mokymus vykdančios organizacijos poreikius ir kitus specifinius konteksto reikalavimus, pvz., laiko apribojimus. Rekomenduojama, kad dėstytojas atidžiai peržiūrėtų anksčiau pateiktą vadovo apžvalgą, taip pat konkrečius modulius, užduotis ir pastabas dėstytojams, kad įvertintų, kurie moduliai ir užduotys yra tinkamiausi.

Tam, kad būtų paprasčiau naudotis vadovu, vienos ir dviejų dienų mokymų pavyzdines programas galima rasti pirmajame priede. Siekiant užtikrinti, kad pagrindiniai mokymosi rezultatai būtų pasiekti, būtų skirta pakankamai laiko ir dalyviai įsitrauktų, primygtinai rekomenduojama organizuoti dviejų dienų mokymus. Taip pat rekomenduojama, kad dėstytojai peržiūrėtų vadovą prieš baigdami sudaryti programą, kad užtikrintų, jog tinkamiausi moduliai ir užduotys būtų parenkami atsižvelgiant į vietos kontekstą.

¹ Lietuvoje įsigalėjęs terminas nevyriausybė organizacija, arba NVO, kuris ir bus vartojamas toliau vietoje termino pilietinės visuomenės organizacija (red. past.).

Pirmas modulis: kodėl mes čia?

Kontekstas ir pagrindimas

Šiame modulyje apžvelgiami mokymai, paaiškinamos priežastys, kodėl mokymai yra svarbūs ir ko policijos atstovai – dalyviai išmoks juose dalyvaudami. Jis prasideda aukštas pareigas policijoje einančio asmens pristatymu, kurio metu pateikiamos priežastys, dėl kurių labai svarbu suprasti ir tirti neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI² asmenis. Patvirtinami lūkesčiai, kad dalyviai įsipareigos mokytis ir dalyvauti. Siekiant ilgalaikės mokymų naudos labai svarbu, kad policijos vadovybė būtų visiškai įsipareigojusi organizuoti mokymus ir dėti pastangas, kad neapykantos nusikaltimai, nukreipti prieš LGBTI asmenis, būtų veiksmingai ištirti. Mokymų dalyviai taip pat turi tai išgirsti tiesiai iš savo vadovų. Tarp dėstytojo, pasakojančio dalyviams apie šių klausimų svarbą, ir jų vadovo yra didelis skirtumas!

Antroji pagrindinė modulio dalis orientuota į nevyriausybinių organizacijų indėlį, dalyviams pristatomas nukentėjusiojo požiūris ir pasakojama apie tai, kaip stipriai neapykantos nusikaltimai paveikia asmenis ir bendruomenes. Galiausiai dalyviams yra suteikiama galimybė sužinoti apie platesnį neapykantos nusikaltimų, nukreiptų prieš LGBTI asmenis, kontekstą ir tai, kad neapykantos nusikaltimai yra tik dalis diskriminacijos ir išankstinio nusistatymo, kurį LGBTI asmenys patiria visame Europos Tarybos regione.

Mokymosi rezultatai

Dalyviai:

- supras, kodėl neapykantos nusikaltimams ir kitokio pobūdžio smurtui prieš LGBTI asmenis turi būti skiriamas ypatingas dėmesys;
- pripažins, kad šioje srityje pokyčiai turi būti pagrįsti lyderyste;
- supras neapykantos nusikaltimų ir kitokio smurto, įskaitant smurtą artimoje aplinkoje, paplitimą ir poveikį LGBTI bendruomenėms;
- pripažins pagrindinę policijos pareigą saugoti, tirti ir teikti vienodas bei pagarba grįstas paslaugas.

Užduočių apžvalga:

Užduotis 1.1: Aukštesnes pareigas einančio policijos pareigūno indėlis apibrėžiant mokymų kontekstą

Užduotis 1.2: Pasakojimas apie LGBTI bendruomenės atstovo patirtą neapykantos nusikaltimą

Užduotis 1.3: Smurto ir diskriminacijos, nukreiptos prieš LGBTI asmenis, statistikos apžvalga

2 Santrumpa naudojama apibūdinti lesbietes, gėjus, biseksualius, translyčius ir interlyčius asmenis.

UŽDUOTIS 1.1: AUKŠTESNES PAREIGAS EINANČIO POLICIJOS PAREIGŪNO INDĒLIS, PRISTATANTIS MOKYMŲ ESMĘ IR SVARBĄ

Prieš mokymus pabandykite susitikti su policijos atstovu arba su juo / su ja pasikalbėti telefonu arba susisiekti elektroniniu paštu, kad aptartumėte pagrindinius policijos intervencijos aspektus. Žinoma, jis arba ji turės savo nuomonę, apie ką reikėtų kalbėti. Taip pat galite jam arba jai pateikti toliau išdėstytus pasiūlymus:

- Patikinkite, kad policija turi teikti vienodas paslaugas visoms bendruomenėms, elgdamasi su visais nukentėjusiais asmenimis oriai ir pagarbiai, nepriklausomai nuo jų prigimties. Pabrėžkite, kad tai yra esminis policijos darbo principas, kurio ketinate laikytis.
- Pripažinkite ypač žalingą neapykantos nusikaltimų poveikį LGBTI asmenims ir būtinybę veiksmingai ištirti neapykantos, šališkumo ir (arba) išankstinio nusistatymo motyvą ir dirbti su prokuratūra, kad būtų galima veiksmingai patraukti baudžiamojon atsakomybėn už šiuos nusikaltimus ir taikyti atitinkamus neapykantos nusikaltimų tyrimą reglamentuojančius teisės aktus.
- Kalbėkite apie tai, kuo mokymai bus naudingi dalyviams: suteiks įgūdžių veiksmingai tirti neapykantos nusikaltimus, įgūdžių ir žinių dirbti su neapykantos nusikaltimų pažeidžiamomis bendruomenėmis – kur įmanoma, su jomis bendradarbiaujant. Mokymai paskatins pranešimus apie patirtas nusikalstamas veikas ir padidins aukų pasitikėjimą policija bendradarbiauti tiriant šiuos sunkius nusikaltimus.
- Pažadėkite, kad kilus įtarimų dėl policijos veiksmų, nukreiptų prieš LGBTI bendruomenes, tai bus nuodugniai ištiriama remiantis aiškiais procedūromis.
- Paaiškinkite, kaip policijos vadovybė stebės mokymo rezultatus ir užtikrins, kad jie įgyvendinti visoje sistemoje.

UŽDUOTIS 1.2: NEAPYKANTOS NUSIKALTIMAI, NUKREIPTI PRIEŠ LGBTI ASMENIS, AUKOS PERSPEKTYVA

Jei į mokymus nepavyktų pakviesti NVO atstovo, rekomenduotina pasidalinti keliais toliau pateiktais vaizdo įrašais – vaizdo liudijimais, kuriuose LGBTI asmenys pasakoja apie Lietuvoje patirtus neapykantos nusikaltimus³.

[Tomo ir Arno istorija.](#) „Pamenu, kai po šito užpuolimo ėjau centru ir man kažkas pribėgęs iš nugaros palietė – vos ne kumščiu trenkiau iš visos jėgos. Pasirodo: buvo draugė ir tiek, kuri mane pamatė. Tu jau tiek bijai eiti.“ Arnas ir Tomas buvo užpulti savo buvusio namo laiptinėje dėl to, kad priklauso LGBT bendruomenei. Sutuoktiniai pasakoja apie baimę, kuri lydi patyrus neapykantos nusikaltimą.

[Kęstučio istorija.](#) „Aš jį tada sumušiau, nes aš nesu gėjus“. Taip Kęstutį užpuolęs ir apiplėšęs asmuo aiškino teisme.

³ Vaizdo liudijimai sukurti per projektą „#PolicijosMokykla_LT: efektyvaus atsako į neapykantos nusikaltimus ir neapykantos kalbą skatinimas Lietuvoje“ (kitaip vadinama #MesVisi), kurį įgyvendino Lietuvos žmogaus teisių centras, Žmogaus teisių stebėjimo institutas kartu su Europos žmogaus teisių fondu ir Lietuvos policijos mokykla. Vaizdo pasakojimų autoriai – Virginija Vareikytė ir Maximilien Dejoie.

Prieš sesiją skirkite šiek tiek laiko išsiaiškinti, kurios nevyriausybinės organizacijos vykdo neapykantos nusikaltimų stebėseną ir (arba) teikia tiesioginę pagalbą aukoms nacionaliniu arba vietos lygiu. Svarbu bendradarbiauti su NVO, kurios dirba su visomis LGBTI bendruomenės grupėmis. Jūsų kontaktinis policijos pareigūnas turėtų žinoti, kurios NVO aktyviai dirba šioje srityje. Taip pat galite panagrinti: hatecrime.osce.org ir susipažinti su regione veikiančiomis organizacijomis⁴, vykdančiomis neapykantos nusikaltimų stebėseną. Reikiamo kontakto galite paprašyti kolegos iš ILGA-Europe⁵, TGEU⁶ arba Europos Tarybos Seksualinės orientacijos ir lytinės tapatybės (SOGI) padalinio. Pabandykite susitikti su NVO atstovu, pasikalbėkite telefonu arba susisiekite elektroniniu paštu, kad aptartumėte pagrindinius jų intervencijos aspektus. Trumpai papasakokite jiems apie mokymus ir atkreipkite dėmesį į tai, kad policijos ir NVO partnerystė bus išsamiai nagrinėjama 5 modulyje.

Paskatinkite atstovą pateikti išsamią informaciją apie savo organizaciją ir tai, kaip policija galėtų su ja susisiekti ir kartu dirbti.

Jie, žinoma, turės savo nuomonę, apie ką reikėtų kalbėti. Taip pat galite pateikti šiuos pasiūlymus, išdėstyti toliau:

- Pateikite nukentėjusiojo požiūrį dalyviams, pristatydami konkretų neapykantos nusikaltimą prieš LGBTI asmenį ir (arba) neapykantos nusikaltimą, su kuriuo susidūrėte savo darbe.
- Pabrėžkite neapykantos nusikaltimų aukų poreikius ir kodėl jiems sunku pranešti apie incidentus policijai.
- Palankiai vertinkite mokymus ir NVO indėlį bei pabrėžkite, kad NVO vaidmuo yra nagrinėjamas visų mokymų metu, ypač 5 modulyje.
- Pateikite konkrečių ir realių (net jei tai yra maži žingsneliai!) pasiūlymų, kaip policija galėtų pagerinti savo santykius su NVO ir neapykantos nusikaltimų pažeidžiamomis bendruomenėmis.

UŽDUOTIS 1.3: NEAPYKANTOS NUSIKALTIMŲ, NUKREIPTŲ PRIEŠ LGBTI ASMENIS, KONTEKSTAS

Yra keletas būdų, kaip galite pateikti statistinius duomenis apie neapykantos nusikaltimus ir kitokio pobūdžio smurtą bei diskriminaciją LGBTI asmenų atžvilgiu. Šiame skyriuje pateiktais duomenimis galite pasiremti rengdami „PowerPoint“ pristatymą arba naudoti dalomąją medžiagą (1.3 ir 1.4) kaip pagrindą grupių diskusijoms.

Ši sesija turėtų trukti apie 10 minučių ir ji galėtų būti derinama su užduotimi 1.2

- 1. Prieš mokymus** skirkite šiek tiek laiko peržiūrėti 1.3 ir 1.4 dalomąją medžiagą, kurioje pateikti statistiniai duomenys ir informacija iš pagrindinių tarptautinių ataskaitų. Ar galite pridėti papildomos informacijos apie nacionalinį arba vietinį kontekstą, remiantis turima informacija? Naudokitės šio modulio pabaigoje išvardytais leidiniais, kad daugiau sužinotumėte iš šaltinių ir konkrečių atvejų tyrimų medžiagos. Ar yra statistinių duomenų apie neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis nacionaliniu lygmeniu? Iš kur jie: iš oficialių šaltinių, tokių kaip policijos ataskaitos? Nacionalinių ir vietos nevyriausybinių organizacijų? Tarptautinių ataskaitų? Svarbu aiškiai nurodyti informacijos šaltinius, kad būtumėte pasirengę, jei būtų užginčytas informacijos patikimumas. Pavyzdžiui, jei remiatės NVO pateiktais duomenimis, tai yra gerai, bet būkite pasirengę,

4 Pavyzdžiui, pilietinės visuomenės organizacijų, aktyviai vykdančių neapykantos nusikaltimų stebėseną Lietuvoje, sąrašą galite rasti skiltyje „Kitų šaltinių pranešimai apie incidentus“: <https://hatecrime.osce.org/lithuania>

5 <http://www.ilga-europe.org/who-we-are/contact-us>

6 <https://tgeu.org/membership/#members>

kad policija gali nepriimti jų kaip oficialių duomenų, atskleidžiančių neapykantos nusikaltimų prieš LGBTI asmenis situaciją jūsų valstybėje. Jei tai nutiktų mokymų metu, rekomenduojama nesiginčyti su policija šiuo klausimu, bet paaiškinti, kad:

- duomenys apie neapykantos nusikaltimus gali būti gaunami iš įvairių šaltinių;
- nors šie NVO duomenys galbūt nepasiekė policijos, jie yra gera pradžia siekiant suprasti LGBTI asmenų patirtį;
- per mokymus identifikuosime kitus informacijos apie neapykantos nusikaltimus prieš LGBTI asmenis šaltinius ir rinkimo būdus, kad papildytume oficialius informacijos šia tema šaltinius.

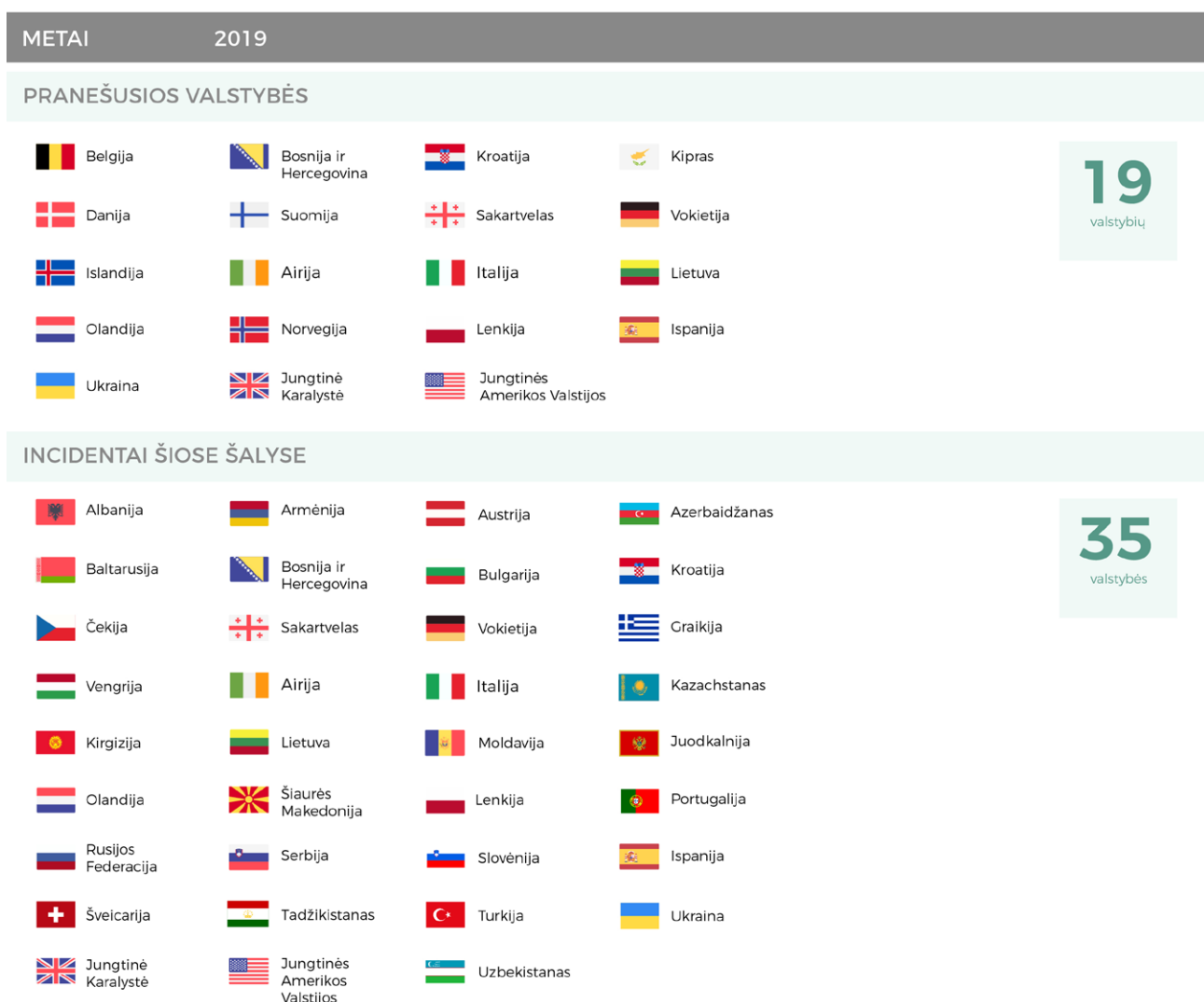
Tiriant su nacionaliniu kontekstu susijusią informaciją ir statistinę medžiagą, remkitės ištekliais, išvardintais 1.5 dalomojoje medžiagoje.

2. Pradėkite mokymus paaiškindami, kad yra du svarbūs dalykai, kuriuos reikėtų prisiminti, kai kalbama apie statistinius duomenis, susijusius su neapykantos nusikaltimais, nukreiptais prieš LGBTI asmenis: pirma, LGBTI asmenys susiduria su didesne smurto ir diskriminacijos rizika nei plačioji visuomenė, antra, jie yra mažiau linkę pranešti policijai, kad nukentėjo nuo neapykantos nusikaltimų. Tada atkreipkite dėmesį, kad tai reiškia, jog policijos pareigūnas susiduria su iššūkiu: įtikinti LGBTI asmenis, kad jie turėtų pranešti apie nusikaltimus, ir padėti jiems kuo saugiau pateikti informaciją apie tai, kas nutiko, bei imtis tinkamų veiksmų.
3. Pasakykite dalyviams, kad, nors ketinate pasidalinti statistiniais duomenimis, kiekvienas atvejis paliečia konkrečius asmenis, kaip kad, pavyzdžiui, tas atvejis, apie kurį pasakojote praėjusioje sesijoje. Svarbu suvokti neapykantos nusikaltimų skaičių, tačiau kartu turime nepamiršti ir jų poveikio konkrečioms asmenims.
4. Dabar pereikite prie pagrindinių dalykų, susijusių su neapykantos nusikaltimų paplitimu ir poveikiu bei platesnio pobūdžio diskriminacija, diskusijose remdamiesi dalomąja medžiaga (1.3 ir 1.4). Arba galite naudoti dalomąją medžiagą, kad paruoštumėte „PowerPoint“ pristatymą.
5. Galiausiai, padalinkite 1.5 dalomąją medžiagą. Paaiškinkite, kad dalyviai gali ja naudotis rengdami mokymus savo kolegoms.

1.3 DALIJAMOJI MEDŽIAGA: NEAPYKANTOS NUSIKALTIMŲ, NUKREIPTŲ PRIEŠ LGBTI ASMENIS, KONTEKSTAS

Informacija ir statistiniai duomenys apie neapykantos nusikaltimus Europos Tarybos regione yra labai riboti, tačiau esama svarbių įrodymų, atskleidžiančių, kad didelė dalis LGBTI asmenų tampa neapykantos nusikaltimų aukomis. Toliau pateiktose ištraukose iš pagrindinių tarptautinių ataskaitų rasite svarbią informaciją apie neapykantos nusikaltimus ir diskriminaciją, kurią patiria LGBTI asmenys, leidžiančią suvokti šių incidentų paplitimą ir poveikį jūsų šalyje. Svarbu pažymėti, kad skirtingose šalyse situacijos skiriasi ir į tai reikia atsargiai atsižvelgti vertinant situaciją savo krašte.

Daug nevyriausybinų organizacijų (NVO) renka duomenis apie neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis, visame Europos Tarybos regione, palyginti su nedideliu oficialių ataskaitų skaičiumi. Toliau pateiktame paveikslėlyje pavaizduota, kad NVO apie neapykantos nusikaltimus 35 valstybėse 2019 m. pranešė ESBO Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biurui (ODIHR), tačiau tik 19 valstybių pateikė ODIHR oficialius duomenis.

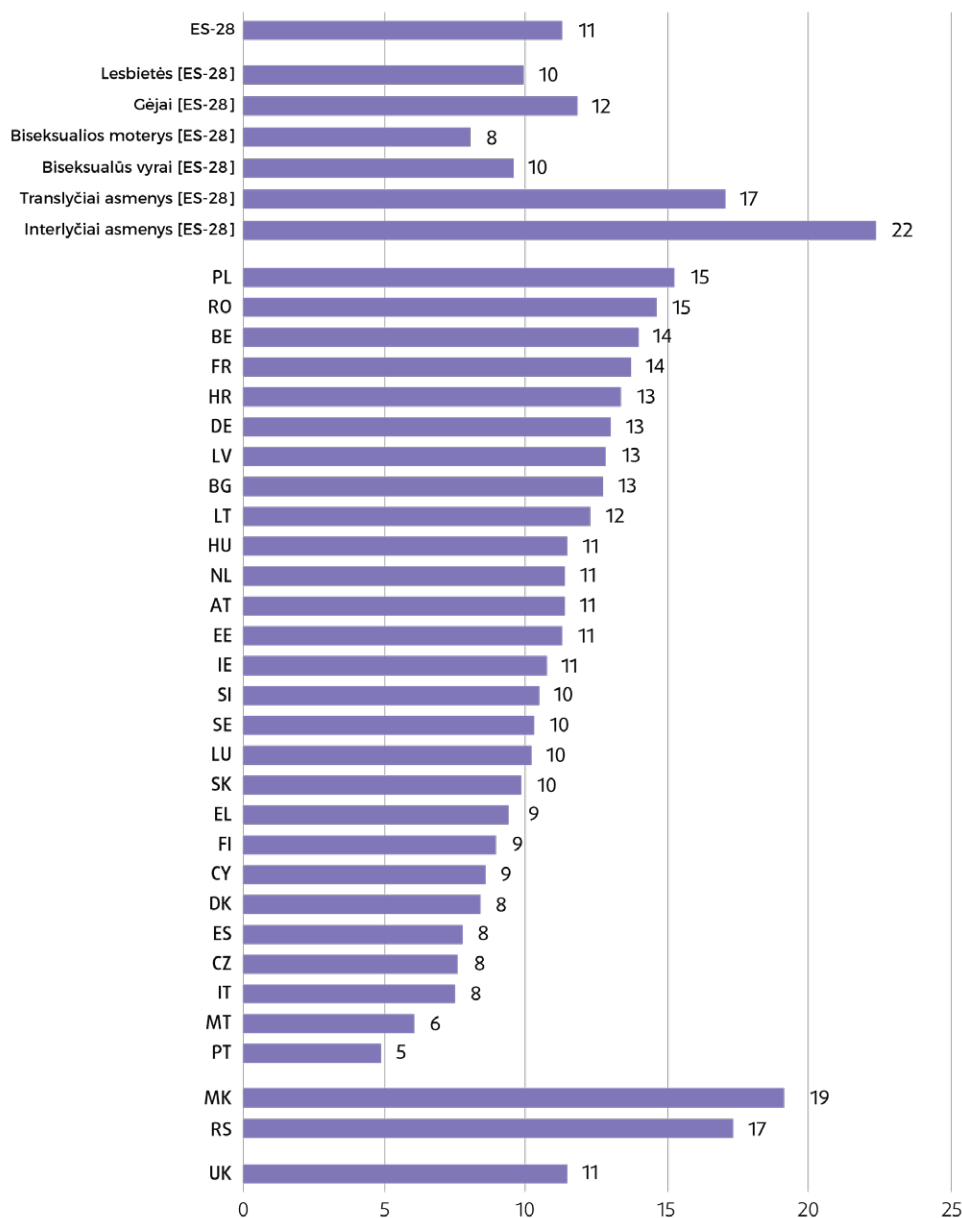
Jei turite prieigą prie interneto, skirkite laiko panagrinėti kelis šimtus pranešimų apie atskirus išpuolius prieš LGBTI asmenis ir jų bendruomenes; jie pateikti šiame tinklalapyje: <http://hatecrime.osce.org/what-hate-crime/bias-against-lgbt-persons>. Taip pat galima panagrinėti oficialius ir NVO duomenis atskirose šalių apžvalgose.

Toliau pateikiame ištrauką iš Europos Sąjungos Pagrindinių teisių agentūros (FRA) 2019 m. ataskaitos apie didžiausią LGBT asmenų apklausą ir jų patirtą diskriminacijos, smurto,

neapykantos nusikaltimų ir kitais klausimais, pavadintą „Dar ilgas kelias iki LGBTI asmenų lygiateisiškumo“. Nors ataskaitoje, be Europos Sąjungos (ES) valstybių narių, įtrauktos tik Šiaurės Makedonija ir Serbija, joje pateikiama labai išsami informacija apie asmenų patirtį, kurią galima palyginti su kitų šalių tyrimų duomenimis. Atkreipiame Jūsų dėmesį į pagrindinius kiekvieno grafiko elementus.

Pagalvokite šiek tiek apie tai, kokias kitas išvadas galima padaryti, remiantis šiais duomenimis.

Per pastaruosius 5 metus iki apklausos patirtas fizinis ir / arba seksualinis išpuolis dėl priklausymo LGBTI bendruomenei (proc.)

Pastabos: ES-28 duomenų suvestinė apima ir Jungtinę Karalystę (JK), nes duomenys buvo renkami, kai JK dar buvo valstybė narė.

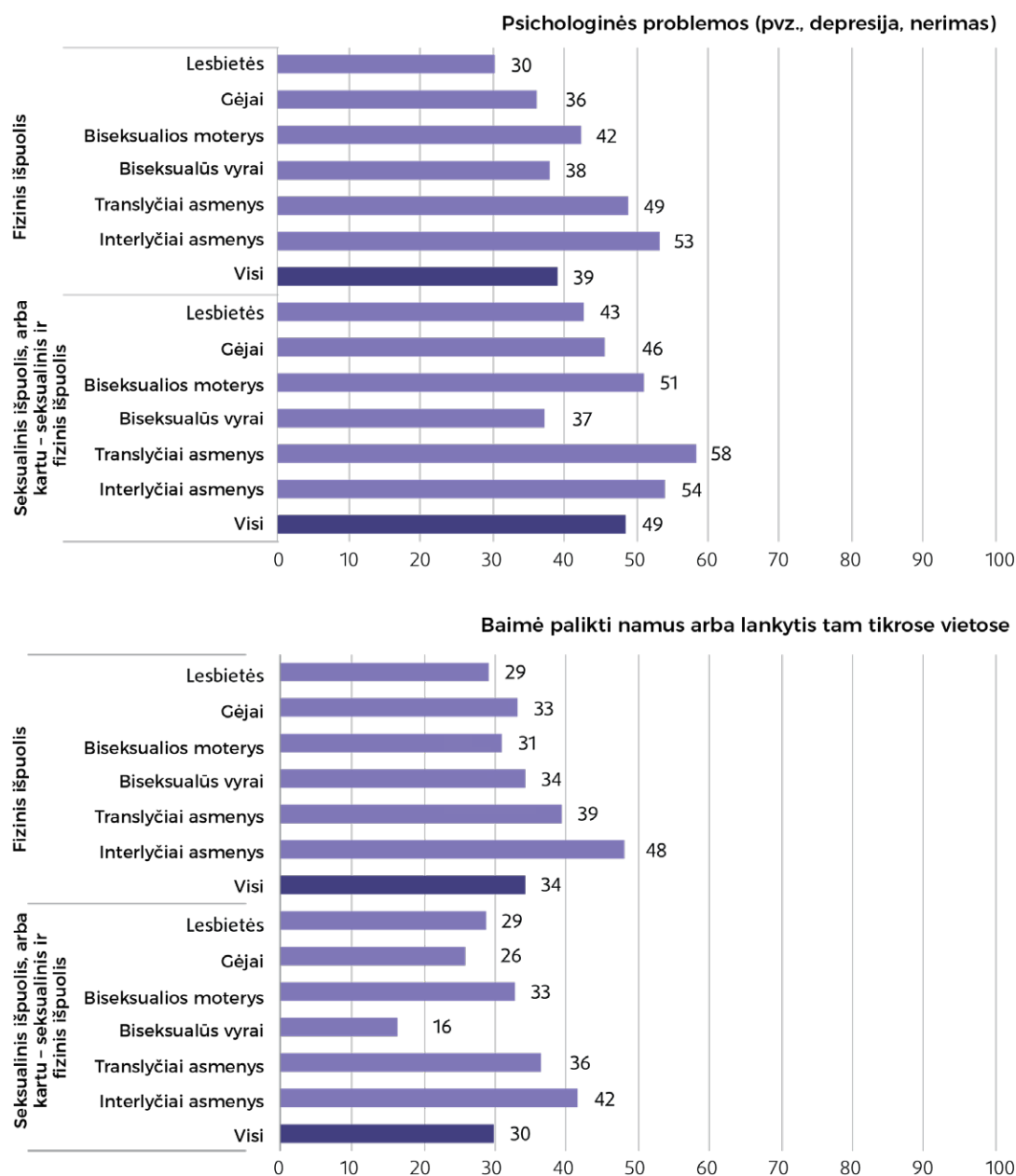
a - iš visų apklaustųjų (ES-28 n = 137,508, ES-28 + 2 n = 139,799); pasverti duomenys.

b - klausimas: „Kiek kartų per pastaruosius 5 metus patyrėte fizinį arba seksualinį išpuolį namuose ar kitur (gatvėje, viešajame transporte, savo darbovietėje, kt.) dėl to, kad esate [respondento grupė]?“ Rezultatai rodo apklaustųjų, patyrusių vieną ar daugiau incidentų, dalį.

Šaltinis: FRA, EU-LGBTI II 2019

Šie duomenys rodo, kad 1 iš 10 apklaustų asmenų (11 proc.) nurodė patyrę fizinį arba seksualinį išpuolį per pastaruosius 5 metus dėl to, kad priklauso LGBTI bendruomenei. Lietuvoje taip atsakė 12 proc. apklaustųjų. Grafike galime matyti, kad translyčiai ir interlyčiai asmenys nuo išpuolių nukenčia dažniau: atitinkamai taip atsakė 17 proc. ir 22 proc. šioms grupėms priklausančių apklaustųjų.

2 dažniausiai minėti padariniai sveikatai ir gerovei, patyrus fizinį arba seksualinį išpuolį, pagal išpuolio pobūdį ir priklausymą grupei (EU-28, proc.):

Pastabos: ES-28 duomenų suvestinė apima ir Jungtinę Karalystę (JK), nes duomenys buvo renkami, kai JK dar buvo valstybė narė.

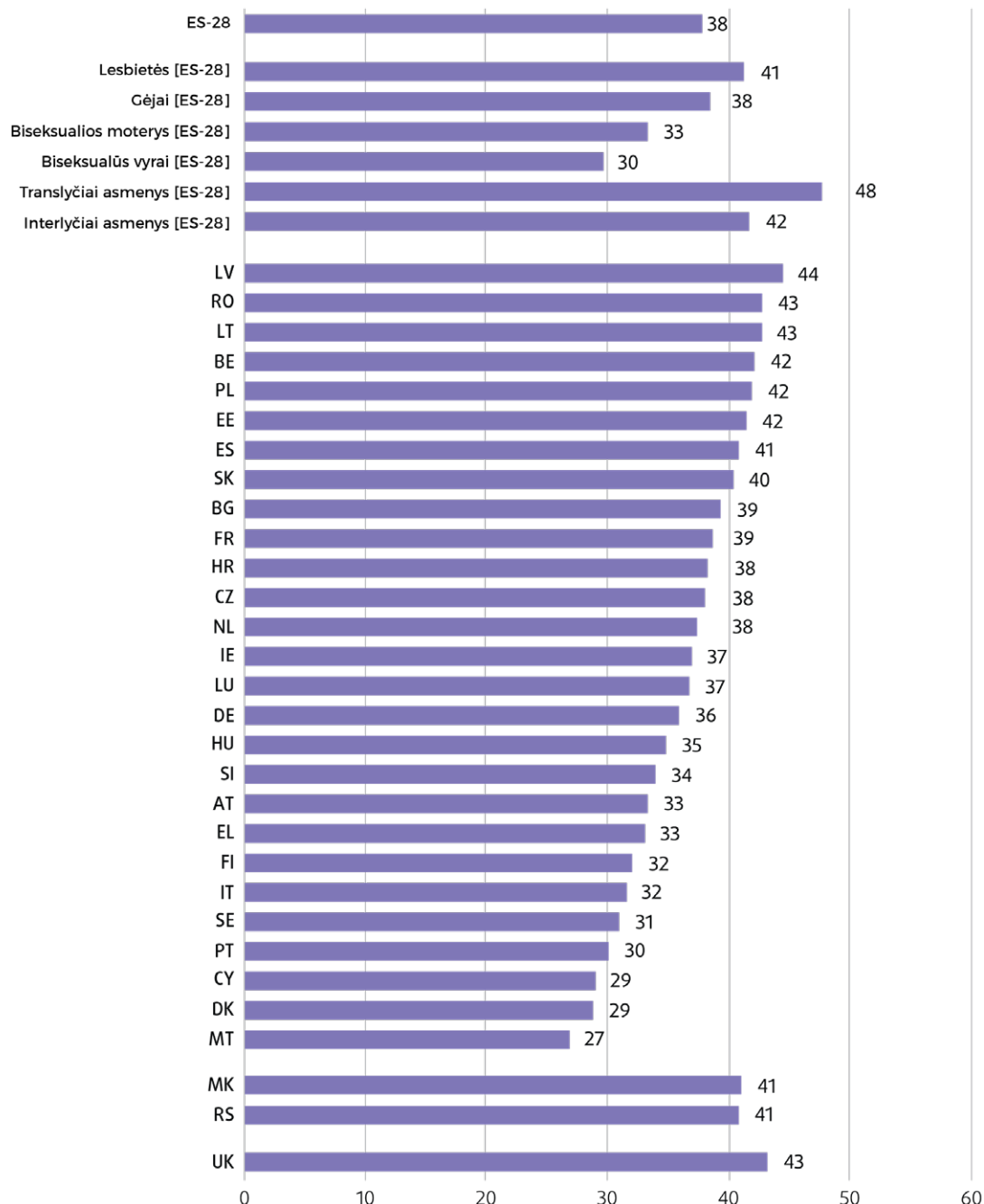
a – iš visų apklaustųjų, kurie apibūdino pastarojo fizinio išpuolio (ES-28 n = 12,543) arba seksualinio išpuolio (ES-28 n = 4,999), patirto dėl to, kad priklauso LGBTI, per pastaruosius 5 metus iki apklausos, padarinius; pasverti duomenys.

b – klausimas: „Kaip šis išpuolis paveikė jūsų sveikatą ar gerovę? C. Bijojau palikti namus ir lankytis tam tikrose vietose; D. Patyriau psichologinių problemų (pvz., depresiją, nerimą)“ Rezultatai rodo apklaustųjų, patyrusių vieną arba daugiau incidentų, dalį.

Šaltinis: FRA, EU-LGBTI II 2019

Atkreipkite dėmesį į tai, kad 39 proc. asmenų, patyrusių fizinį išpuolį, teigė, kad tai jiems sukėlė psichologinių padarinių. Tokias pasekmes jautė beveik pusė (49 proc.) asmenų, patyrusių seksualinį arba kartu seksualinį ir fizinį išpuolį. Pastebėtina, kad, palyginus su kitomis LGBTI grupėmis, tokius padarinius patyrė daug didesnis translyčių ir interlyčių asmenų skaičius.

Per pastaruosius 12 mėnesių iki apklausos patirtas priekabiavimas dėl priklausymo LGBTI (proc.); a, b punktai

Pastabos: ES-28 duomenų suvestinė apima ir Jungtinę Karalystę (JK), nes duomenys buvo renkami, kai JK dar buvo valstybė narė.

a – iš visų apklaustųjų (ES-28 n = 137,508, ES-28 + 2n = 139,799); pasverti duomenys.

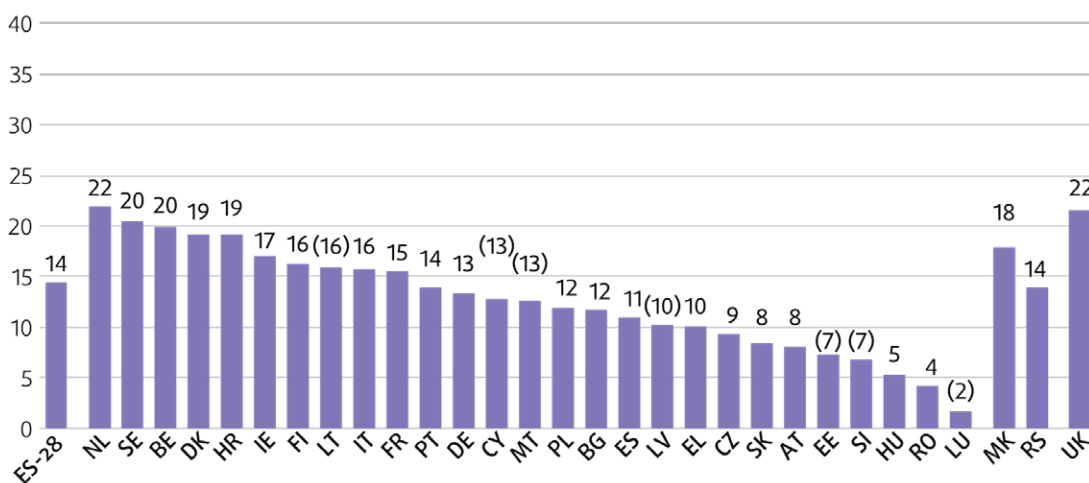
b – klausimas: „Kiek iš šių incidentų [tai yra, šių šešių priekabiavimo veikslių, apie kuriuos buvo klausama apklausoje, patirtys per paskutinius 12 mėn. iki apklausos] jūs patyrėte dėl priklausymo [respondento grupė]?“ Rezultatai rodo apklaustųjų, patyrusių vieną arba daugiau incidentų, dalį.

Šaltinis: FRA, EU-LGBTI II 2019

Apklausiant asmenis nebuvo naudojamas terminas „priekabiavimas“. Respondentų buvo klausiama, ar jie patyrė tam tikrus, konkrečiai įvardintus priekabiavimo veiksmus: ar juos kas nors asmeniškai įžeidinėjo arba jiems grasino; grasino jiems smurtu; rodė įžeidžius arba grasinamus gestus arba grasinamai į juos spoksojo; grėsmingai slampinėjo, jų lūkuriavo arba specialiai juos sekė; jiems siuntė įžeidžias arba grasinamas žinutes arba el. laiškus; rašė apie juos įžeidžius arba grasinamus komentarus internete, pvz., „Facebook“ arba „Twitter“ socialiniuose tinkluose.

Atkreipkite dėmesį, kad Lietuvoje tokio pobūdžio priekabiavimą teigė patyrę net 42 proc. respondentų; tai daugiau nei ES vidurkis (38 proc.). Ir pagal šį rodiklį Lietuvą ES lenkia tik Latvija (44 proc.) Vertinant pagal grupes, dažniausiai tokį priekabiavimą patyrę teigė translyčiai asmenys (visoje ES – 48 proc.).

Pranešimas policijai apie pastarąjį fizinį arba seksualinį išpuolį dėl priklausymo LGBTI per paskutinius 5 metus iki apklausos (proc.); a, b, c punktai

Pastabos: ES-28 duomenų suvestinė apima ir Jungtinę Karalystę (JK), nes duomenys buvo renkami, kai JK dar buvo valstybė narė.

a – iš visų apklaustųjų, kurie apibūdino pastarąjį fizinį arba seksualinį išpuolį, įvykdytą prieš juos dėl priklausomybės LGBTI per paskutinius 5 metus iki apklausos (ES-28 n = 137,508, Σ ES-28 + 2n = 139,799); pasverti duomenys.

b – klausimas: „Ar jūs arba kas nors kitas apie išpuolį pranešėte toliau įvardintoms organizacijoms ar institucijoms? – Policijai.“

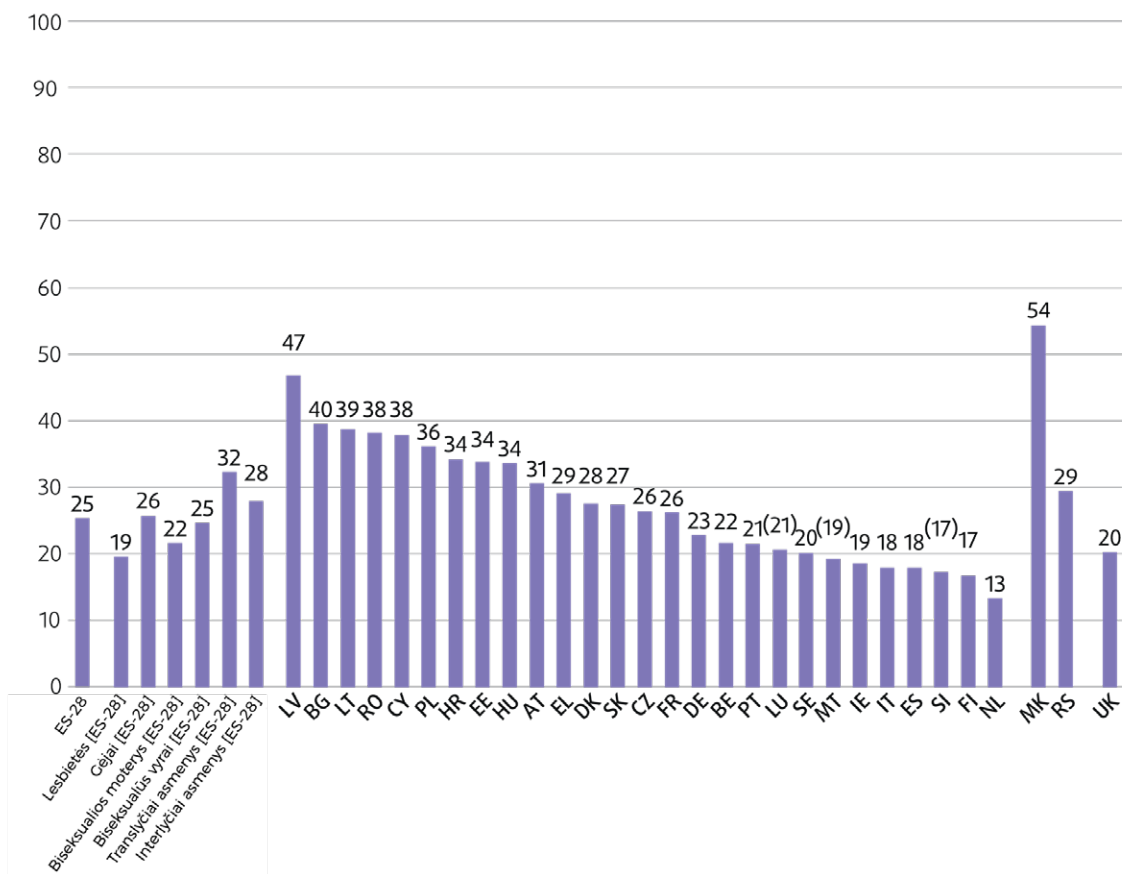
c – nedideliu atsakymų skaičiumi pagrįsti rezultatai statistiškai yra mažiau patikimi. Todėl nuo 20 iki 49 nepasvertų pastebėjimų visoje grupėje arba mažiau nei 20 nepasvertų pastebėjimų visoje grupėje grįsti rezultatai yra išskirti skliausteliais. Rezultatai, paremti mažiau nei 20 nepasvertų pastebėjimų visoje grupėje, nėra publikuojami.

Šaltinis: FRA, EU-LGBTI II 2019

Atkreipkite dėmesį, kad visoje ES tik 14 proc. apklausoje dalyvavusių respondentų, kurie per pastarųjų penkerių metų laikotarpį nukentėjo nuo seksualinio arba fizinio išpuolio dėl to, kad priklauso LGBTI, apie tai pranešė policijai.

Lietuvoje apie tokio pobūdžio nusikalstamas veikas policijai pranešė 16 proc. apklaustųjų.

Sprendimas nepranešti apie pastarąjį fizinį arba seksualinį išpuolį dėl priklausymo LGBTI iš baimės sulaukti iš policijos homofobinės ir / arba transfobinės reakcijos

Pastabos: ES-28 duomenų suvestinė apima ir Jungtinę Karalystę (JK), nes duomenys buvo renkami, kai JK dar buvo valstybė narė.

a - iš visų respondentų, kurie nurodė priežastis, kodėl nepranešė policijai apie pastarąjį, per 5 metus iki apklausos, patirtą fizinį ir / arba seksualinį išpuolį dėl priklausymo LGBTI (ES-28 n = 15,378, ES-28 + 2n = 15,572); pasverti duomenys.

b - klausimas: „Kodėl apie tai (fizinį arba seksualinį išpuolį) nepranešėte policijai? - „Homofobinės ir / arba transfobinės policijos reakcijos baimė.“

c - nedideliu atsakymų skaičiumi pagrįsti rezultatai statistiškai yra mažiau patikimi. Todėl nuo 20 iki 49 nepasvertų pastebėjimų visoje grupėje ar mažiau nei 20 nepasvertų pastebėjimų visoje grupėje grįsti rezultatai yra išskirti skliausteliais. Rezultatai, paremti mažiau nei 20 nepasvertų pastebėjimų visoje grupėje, nėra publikuojami.

Šaltinis: FRA, EU-LGBTI II 2019

Neapykantos nusikaltimai prieš LGBTI asmenis vyksta smurto artimoje aplinkoje, diskriminacijos ir išankstinio nusistatymo kontekste.

Pavyzdžiui, didelė dalis LGBTI asmenų patiria diskriminaciją darbo vietoje bei prekių ir paslaugų sektoriuje. 2019 m. FRA tyrimas parodė, kad 2 iš 10 asmenų (21 proc.) jautėsi patyrę diskriminaciją darbe per paskutinius 1 (vienerius) metus iki apklausos. Daug didesnė dalis apklausoje dalyvavusių translyčių (35

proc.) ir interlyčių (32 proc.) asmenų teigė darbe susidūrę su diskriminacija. Be to, tyrimo duomenimis, per trečdalis (37 proc.) LGBTI asmenų jautėsi patyrę diskriminaciją kitoje nei darbo aplinkoje, pavyzdžiui, būsto, sveikatos ir socialinių paslaugų sektoriuose, mokykloje ir universitete, kavinėje, restorane, bare arba naktiniame klube, parduotuvėje arba rodydami asmens dokumentą. Didžiausia dalis taip atsakusių buvo translyčiai (55 proc.) ir interlyčiai (59 proc.) asmenys.

LGBTI asmenų patirčių, susijusių su neapykantos nusikaltimais ir kitomis diskriminacijos formomis, skirtumai: persidengiančios tapatybės

Žinoma, LGBTI asmenys turi ir kitas tapatybes, įskaitant lytį, amžių, etninę kilmę ir religiją, kurios gali persidengti bei sąlygoti specifinę patirtį ir poreikius, kuriuos policija ir kitos tarnybos turėtų geriau suprasti ir į kurias privalėtų atsižvelgti.

Lytis: 46 proc. biseksualių moterų ir 29 proc. lesbiečių, dalyvavusių FRA apklausoje, nurodė patyrusios priekabiavimą ne tik dėl seksualinės orientacijos, bet ir dėl lyties. Palyginimui: tik 2 proc. apklaustų gėjų teigė patyrę priekabiavimą ne tik dėl homoseksualumo, bet ir dėl lyties.

Amžius: FRA tyrimas parodė, kad jaunesni LGBTI asmenys dažniau jaučiasi diskriminuojami arba patiria priekabiavimą dėl priklausymo LGBTI nei vyresni asmenys.

Etninė kilmė: Londono metropolio policijos ataskaitoje „Moterų homofobijos ir transfobijos patirtis“ nurodyta, kad Afro-Karibų kilmės moterys, patyrusios homofobinį arba transfobinį išpuolį, buvo labiau linkusios keisti savo elgesį arba išvaizdą nei kitos moterys (MPS, 2008).

Kiti tyrimai: „Ataskaitai: smurto prieš translyčius asmenis registravimas, translyčių asmenų patirtis, „Projektas translyčių asmenų apsauga nuo smurto“.⁷

Šioje ataskaitoje pateikiamos projekto, kuriuo remtos organizacijos, atliekančios diskriminacijos ir neapykantos nusikaltimų prieš translyčius asmenis keliose Europos Tarybos valstybėse narėse stebėseną, išvados. Projekto metu nustatyta, kad translyčiams asmenims kyla labai didelė smurtinių išpuolių ir diskriminacijos rizika. Ši ataskaita yra geras atvejų įvairiose šalyse tyrimų šaltinis.

„Ataskaitai: smurto prieš translyčius asmenis registravimas: Armėnijos, Gruzijos, Vokietijos, Moldovos, Rusijos ir Ukrainos patirtis“ (2016)⁸

Šioje ataskaitoje pirmiau aprašyta stebėseną apima daugiau šalių (išvardytų antraštėje). Joje taip pat aprašomas ir struktūrinis smurtas, įskaitant diskriminaciją, labai sunkų tarpasmeninį smurtą ir policijos vykdomą smurtą.

LIETUVOS KONTEKSTAS

Visuomenės nuostatos

Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų institutas visuomenės požiūri į LGBTI asmenis tiria nuo 2005 m.⁹. Tais metais buvo užfiksuotas ypač didelis neigiamas visuomenės nusistatymas prieš šią grupę – 61 proc. gyventojų nenorėjo turėti homoseksualių kaimynų. 2020 m. su tuo susijusi visuomenės distancija siekė 41 proc., (2019 m. buvo 37,4 proc.), o dirbti su homoseksualiais asmenimis nenorėjo 25 proc. (2019 m. – 22,4 proc.), nuomoti jiems būsto – 36 (2019 m. – 37,6 proc.) apklaustųjų.

Pažymėtina, kad pagal šiuos rodiklius Lietuva pastebimai atsilieka nuo ES vidurkio. Tik 44 proc. šalies gyventojų jaustūsi visiškai patogiai dirbdami kartu su homoseksualiu asmeniu, kai ES vidurkis siekia 72 proc. Taip pat tik šiek tiek daugiau nei kas ketvirtas (26 proc.) Lietuvos gyventojas jaustūsi patogiai, jei šaliai vadovautų homoseksualus asmuo, ES vidurkis – du trečdaliai (67 proc.) gyventojų.¹⁰

2018 metų rugpjūčio mėnesį nacionalinės LGBT teisių organizacijos LGL užsakymu buvo atlikta Lietuvos gyventojų apklausa¹¹, atskleidusi visuomenės požiūrį į neapykantos nusikaltimus ir neapykantos kalbą LGBT žmonių atžvilgiu. Tyrimo rezultatai parodė, kad net 1 iš 4 asmenų nesutinka, kad LGBTI asmenys galėtų būti laisvi gyventi taip kaip nori, o 1 iš 3 asmenų nejaučia empatijos LGBTI poroms užpultoms gatvėje dėl to, kad laikėsi už rankų.

7 http://tgeu.org/wp-content/uploads/2013/11/TGEU_protrans_publication_1_Nov.pdf.

8 https://tgeu.org/wp-content/uploads/2017/04/FortheRecord_FINAL.pdf

9 LSTC Etninių tyrimų institutas, Visuomenės nuomonės apklausos, <http://www.ces.lt/veikla-2/ziniasklaidos-stebesena/visuomenes-nuomones-apklauses/>

10 <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/special/surveyky/2251>

11 <https://www.lgl.lt/naujienos/lengvas-sutriskimas-siek-tiek-pasislykystejimo-ir-socialine-izoliacija-lietuvos-gyventoju-pozisuris-i-lgbt-zmones-ir-smurta-ju-atzvilgiu/>

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos užsakymu atlikto kokybinio tyrimo „Neapykantos nusikaltimų pažeidžiamų bendruomenių kokybinio tyrimo ataskaita“¹² metu apie neapykantos kalbos ir neapykantos nusikaltimų patirtis apklausti 5 Lietuvos bendruomenių, tarp jų, ir LGBTI, atstovai. Šiai bendruomenei skirtame skyriuje aptariamas jos pažeidžiamumo, susijusio su neapykantos nusikaltimais, pobūdis, tokių nusikalstamų veikų poveikis, nesikreipimo į teisėsaugą priežastys ir poreikiai dėl jų apsaugos nuo neapykantos kalbos arba nusikaltimų ir paramos nusikaltimų aukoms.

12 https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Viesasis_saugumas/Pa%C5%B3%20kokybinio%20tyrimo%20ataskaita.pdf.

DALIJAMOJI MEDŽIAGA 1.4: ASMENINĖ PATIRTIS

Šioje dalijamojoje medžiagoje rasite asmeninių istorijų statistiniams duomenims pagrįsti

“More than a year after I am still afraid... After the attack I could not walk in the street without repeatedly turning back to check if someone was coming from behind to attack me... I am still traumatized, sometimes I have nightmares.”

Michelle, who was attacked in Catania, Italy

Prierašo prie paveikslėlio vertimas: „Prašius daugiau nei metams man vis dar baisu... Po užpuolimo eidama gatve vis gręžiodavausi patikrinti, ar niekas neseka iš paskos ketindamas mane užpulti... Vis dar jaučiu traumą, kartais sapnuoju košmarus.“ Michelle, kuri buvo užpulta Katanijoje, Italijoje

Iš „Dėl to, kas esu: homofobija, transfobija ir neapykantos nusikaltimai Europoje“¹³ 7 puslapio.

Bosnija ir Hercegovina: fizinio smurto išpuolis

Trejus metus jaunuolis nuolat patirdavo šalia gyvenančių jaunų vyrų grupės smurtą. Jie mėtė akmenis ir daiktus į jo namą, įžeidinėjo jį ir gąsdino, grasino jam, nes jis buvo gėjus. Nors apie daugelį šių incidentų buvo pranešta policijai, nukentėjęs asmuo iš baimės atsisakė įvardinti, kurie asmenys, užfiksuoti komisariate pateiktose nuotraukose, buvo jo užpuolikai. Vieną dieną tie patys smurtautojai apsupo pakeliui į miestą einančią auką ir vidury dienos priekabiavo, prieš jį smurtavo, sukeldami sunkų klubo sužalojimą, po kurio jaunuoliui reikėjo skubios chirurginės pagalbos. Į policijos pareigūnus, tiriančius bylą, buvo kreiptasi iš karto, o po kito pokalbio su

nukentėjusiuoju ir išsamaus tyrimo jie nustatė ir sulaikė kaltininkus. Deja, dėl to, kad šalyje nėra neapykantos nusikaltimus reglamentuojančių įstatymų, kurie apimtų nusikalstamas veikas seksualinės orientacijos pagrindu, ši byla nebuvo nei klasifikuojama, nei tiriama kaip neapykantos nusikaltimas.

Iš „ILGA-Europe“ leidinio „Aktyviau praneškime apie smurtą homofobijos ir transfobijos pagrindu“

Ukraina: organizuotos grupuotės, sekančios LGBTI bendruomenę turėdamos tikslą ją užpulti.

Lvovo LGBTI aktyvistas, stebintis ekstremistines dešiniąsias grupuotes, gavo informacijos, kad vienos grupuotės

13 <https://www.amnesty.org/en/documents/eur01/014/2013/en/>

kovotojai sužinojo apie gėjų vakarėlį, planuotą po poros dienų. Per kitas dvi dienas šis internetinis šaltinis atskleidė, kaip grupės nariai, taip pat vietos futbolo klubo gerbėjai planuoja išpuolį šio LGBT renginio metu – su išsamiais nurodymais, ką užpulti, kaip ir kokias priemones naudoti. Pavyzdžiui, organizatoriai kvietė merginas, kovotojų drauges, dalyvauti šioje „bauginimo kampanijoje“, kad jos muštų lesbietes, nes vyrai nenorėjo mušti moterų. Vakarėlio dieną LGBTI aktyvistai atvyko į sutartą dešiniųjų grupės susitikimo vietą ir pamatė kelias jaunų žmonių grupes apsirengusias juodai, įskaitant ir vyrus, ir moteris, iš viso apie 60 asmenų. Daugelis jų turėjo kuprines, iš kurių kyšojo beisbolo lazdos. Jie vyko grupelėmis LGBTI vakarėlio vietos link. LGBTI aktyvistai juos sekė ir paskambino vakarėlio organizatoriams bei apibūdino grupuotės judėjimą. Grupuotės nariai galiausiai atpažino LGBTI aktyvistus ir bandė juos užpulti, tačiau aktyvistams pavyko pasislėpti McDonald's restorane, o dešiniųjų grupuotės nariai toliau ėjo link vietos, kur vyko vakarėlis. LGBTI vakarėlio organizatoriai iš anksto pasamdė privačią apsaugos tarnybą ir kreipėsi į policiją dėl apsaugos. Policija laukė vakarėlyje, tačiau nieko nesulaikė.

Iš ILGA-Europe leidinio „Aktyviau praneškime apie smurtą homofobijos ir transfobijos pagrindu“¹⁴

Moldova: gėjų kaip taikinių pasirinkimas organizuojant pasimatymus per pažinčių svetaines

Nerimą kelianti tendencija, kuri prasidėjo Rusijoje, kai užpuolikai organizuoja susitikimus naudodamiesi internetinėmis gėjų pažinčių svetainėmis. Vienu tokiu atveju gėjus Moldovoje surengė pasimatymą su kitu vyru ir susitiko ankstyvą vakarą kavinėje. Kai jie nusprendė pasivaikščioti nuošaliame parke, auka buvo užpulta ir apiplėšta, jai buvo sulaužytas žandikaulis. Auka pareiškė, kad, jei nebūtų pabėgęs, situacija galėjo baigtis daug blogiau, tačiau gėjus lengvai atpažino kaltininko motyvus, nes per išpuolį jis išsakė homofobinius įžeidimus. Panašūs incidentai buvo

registruoti Bosnijoje ir Hercegovinoje, kur aukos taip pat buvo apiplėštos ir sumuštos per susitikimus, organizuotus per pažinčių svetaines.

Iš „ILGA-Europe“ leidinio „Aktyviau praneškime apie smurtą homofobijos ir transfobijos pagrindu“

Turkija: Psichologinis poveikis

Dauguma nukentėjusių asmenų iškart po incidentų susidūrė su sunkiais psichologiniais padariniais, kurie turėjo ilgalaikį poveikį daugeliui nukentėjusių asmenų gyvenimo aspektų. Labai nedaugelis iš nukentėjusiųjų siekė profesionalų pagalbos, kad įveiktų rimtus potrauminio streso, depresijos, nerimo, pykčio ar paranojos padarinius. Daugiau nei pusė nukentėjusiųjų, kuriems buvo suteiktas psichologinis gydymas, teigė, kad jis nebuvo tinkamas.

Iš „ILGA- Europe“ leidinio „Aktyviau praneškime apie smurtą homofobijos ir transfobijos pagrindu“

14 https://ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/hate_crime_report_ukraine_2013_final.pdf.

DALIJAMOJI MEDŽIAGA 1.5. NUORODOS, SKAITYTINA LITERATŪRA IR MOKSLINIAI TYRIMAI

EUROPOS TARYBOS IŠTEKLIAI

Šalių teminiai homofobijos, transfobijos ir diskriminacijos dėl seksualinės orientacijos ir lytinės tapatybės tyrimai, Europos Taryba (2011)

Šiame tinklalapyje pateikiamos išsamios Europos Tarybos užsakytos ataskaitos apie teisinę ir socialinę padėtį, susijusią su homofobija, transfobija ir diskriminacija dėl seksualinės orientacijos ir lytinės tapatybės, kiekvienoje Europos Tarybos valstybėje narėje.¹⁵

Panagrinėkite neapykantos nusikaltimų skyrių teisinėse ataskaitose, kad suprastumėte galiojančius neapykantos nusikaltimų įstatymus ir gaires nacionaliniu lygmeniu.

Išnagrinėkite socialines ataskaitas, kad rastumėte informacijos apie neapykantos nusikaltimus, įskaitant ir policijos įvykdytus išpuolius.

Diskriminacija dėl seksualinės orientacijos ir lytinės tapatybės Europoje, Europos Taryba (2011)

Šioje ataskaitoje pateikiami duomenys, surinkti per pirmiau atliktą tyrimą, siekiant išsamiai apžvelgti neapykantos nusikaltimų teisinį reglamentavimą ir atsaką visose 47 Europos Tarybos valstybėse narėse¹⁶; žr. 3.2 skirsnį „Smurtas prieš LGBT asmenis“.

*Šalių teminiai homofobijos, transfobijos ir diskriminacijos dėl seksualinės orientacijos ir lytinės tapatybės tyrimai. 2010 m. redakcija, Europos Sąjungos Pagrindinių teisių agentūra (FRA) (2010)*¹⁷

Šioje ataskaitoje pateikiami duomenys ir informacija apie neapykantos nusikaltimų incidentus, Europos Sąjungos valstybių narių įstatymus ir atsakymus į klausimus, susijusius su pirmiau minėtu teminiu Europos Tarybos tyrimu.

*ES LGBT II – Dar ilgas kelias iki LGBTI asmenų lygiateisiškumo, Europos Sąjungos Pagrindinių teisių agentūra (FRA) (2020)*¹⁸

Šiame leidinyje pateikiamos didžiausios Europoje vykdytos LGBT asmenų apklausos išvados, analizuojant jų diskriminacijos, smurto ir priekabiavimo patirtis. Šis vadovas remiasi apklausos išvadomis 1 modulyje. Rengdamiesi mokymams, galite remtis šia ataskaita, kad panagrinėtumėte konkrečios šalies kontekstą; žr. 2.3 skyrių „Neapykanta motyvuotas smurtas ir priekabiavimas“.

*Europos Komisijos kovai su rasizmu ir netolerancija (ECRI) šalių ataskaitos*¹⁹

ECRI ekspertai iš viso regiono nuolat lankosi Europos Tarybos valstybėse narėse ir išsamiai analizuoja su LGBTI asmenų teisėmis susijusius klausimus, ypač neapykantos nusikaltimus. Šiose ataskaitose pateikiama išsami oficialių šaltinių ir pilietinės visuomenės surinktų duomenų apie neapykantos nusikaltimus apžvalga, kritiška neapykantos nusikaltimų įstatymų ir politikos kryptį peržiūra bei konkrečios rekomendacijos, skirtos pokyčiams. Kiekvienoje ataskaitoje taip pat pateikiamas oficialus atitinkamos valstybės atsakymas į ECRI pastabas ir rekomendacijas. Juos labai naudinga peržiūrėti planuojant mokymus, kad būtų galima suvokti situaciją nacionaliniu lygiu, problemas, su kuriomis susiduria LGBTI asmenys, ir tai, koks prioritetas yra teikiamas neapykantos nusikaltimams prieš LGBTI asmenis.

15 <http://www.coe.int/en/web/commissioner/thematic-work/lgbti-country-studies>.

16 http://www.europewatchdog.info/wp-content/uploads/2016/11/LGBTStudy2011_en.pdf.

17 <http://fra.europa.eu/en/national-contribution/2012/country-thematic-studies-homophobia-transphobia-and-discrimination>.

18 <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/eu-lgbti-survey-results>.

19 <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/country-monitoring>.

*Žmogaus teisės ir interlyčiai asmenys. Europos Tarybos Žmogaus teisių komisaro paskelbtas dokumentas*²⁰

Šiame dokumente pateikiama problemų, turinčių įtakos interlyčiams asmenims visoje Europos Taryboje ir už jos ribų, apžvalga ir aprašomi dažnai pasitaikantys jų patiriamos diskriminacijos pavyzdžiai.

Europos Tarybos Vyriausiojo žmogaus teisių komisaro teminė ir šalių apžvalga bei ataskaitos

Komisaras daug nuveikė ir susitelkė ties atskiromis temomis arba šalimis, siekdamas suprasti bei spręsti problemas, su kuriomis susiduria LGBTI asmenys. Teminis darbas apima ataskaitą diskriminacijos dėl seksualinės orientacijos ir jau minėtos lytinės tapatybės tema ir 2015 m. paskelbtą ataskaitą apie problemas, paveikiančias interlyčius asmenis²¹.

Komisaras taip pat reguliariai lankosi šalyse, siekdamas tirti pažeidžiamų grupių žmogaus teisių padėtį nacionaliniu lygiu. Ne visada per vizitus šalyse yra nagrinėjami LGBTI klausimai, tačiau verta panaudoti paieškos funkciją „country visits“ tinklalapyje, kad sužinotumėte, ar jau buvo aplankyta šalis arba šalys, kuriose ketinate rengti mokymus²².

KITI IŠTEKLIAI

*Dėl to, kas esu: homofobija, transfobija ir neapykantos nusikaltimai Europoje, Amnesty International (2013)*²³

Ši ataskaita papildė anksčiau apibendrintą ES LGBTI apžvalgą neapykantos nusikaltimų prieš LGBT asmenis Europos Sąjungos valstybėse narėse atvejų tyrimais. Be to, čia kritiškai vertinamos dabartinės teisinės sistemos ir politikos kryptys, siūlomos rekomendacijos, kaip tobulinti atitinkamas sritis nacionaliniu ir Europos lygiu. Šis pranešimas yra naudingas kaip nacionalinio lygmens atvejų tyrimų šaltinis ir siekiant suvokti kai kurių Europos šalių teisinę ir politinę padėtį.

ESBO metiniai duomenys apie neapykantos

20 <https://rm.coe.int/16806da5d4>.

21 <http://www.coe.int/en/web/commissioner/thematic-work/lgbti>.

22 www.coe.int/en/web/commissioner/country-report.

23 rasite: <https://www.amnesty.org/en/documents/eur01/014/2013/en/>, nagrinėta 2016 m. spalio mėn. 7 d.

24 http://tgeu.org/wp-content/uploads/2013/11/TGEU_protrans_publication_1_Nov.pdf.

nusikaltimus

Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos Demokratinė institucijų ir žmogaus teisių biuras nuo 2008 m. stebi ir rengia ataskaitas apie neapykantos nusikaltimus ir incidentus ESBO regione. Šioje neapykantos nusikaltimų ataskaitų svetainėje pateikiami oficialūs ir nevyriausybinių organizacijų surinkti duomenys, informacija apie atitinkamas politikos kryptis ir gairės baudžiamosios teisenos institucijoms, išsami informacija apie dabartinius neapykantos nusikaltimų įstatymus, atitinkamus Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimus bei yra apibendrinamos atitinkamos tarptautinių organizacijų, įskaitant Europos Tarybos Europos Komisiją kovai su rasizmu ir netolerancija ir Europos Tarybos Žmogaus teisių komisaro biurą, rekomendacijos.

Visos Europos Tarybos valstybės narės taip pat yra dalyvaujančios ESBO valstybės narės. Todėl ši svetainė labai naudinga, jei norite sužinoti apie situaciją šalyje, kurioje planuojate organizuoti mokymus. Ši svetainė pasitelkta kaip šaltinis vadovo Pirmajame modulyje.

„Ataskaitai: smurto prieš translyčius asmenis registravimas, translyčių asmenų patirtis, „Projektas translyčių asmenų apsauga nuo smurto“²⁴

Šioje ataskaitoje pateikiamos projekto, kuriuo remiamos organizacijos, stebinčios diskriminaciją ir neapykantos nusikaltimus prieš translyčius asmenis keliose Europos Tarybos valstybėse narėse, išvados. Projekto metu nustatyta, kad translyčiams asmenims kyla labai didelė smurtinių išpuolių ir plačios diskriminacijos rizika. Ši ataskaita yra geras įvairių šalių atvejų tyrimų šaltinis.

Antras modulis: pagrindinės sąvokos

ĮVADAS IR APŽVALGA

Kaip jau minėta pirmame modulyje ir kaip paaiškės mokymų metu, neheteroseksualūs, translyčiai ir interlyčiai asmenys (LGBTI) labai dažnai susiduria su neapykantos nusikaltimais, tačiau dvejoja apie juos pranešti teisėsaugos institucijoms, o tai padarius policijos pareigūnai dažnai negeba tinkamai užregistruoti šių nusikaltimų arba apskritai jų neregistruoja.

Tam, kad policijos pareigūnai galėtų profesionaliai reaguoti į LGBTI asmenų, nukentėjusių nuo neapykantos nusikaltimų, poreikius, visų pirma jie turėtų gebėti identifikuoti LGBTI asmenis, juos diskriminuojantį elgesį bei suvokti neapykantos nusikaltimo dedamąsias dalis.

Šio modulio A dalyje dalyviams pateikta informacija, kas yra LGBTI bendruomenė; jie susipažins su seksualinės orientacijos (LGB), lytinės tapatybės (T) ir lyties požymių (I) sąvokomis.

Dalyviai gilinsis į sąvokas, susijusias su neigiamu ar diskriminaciniu mąstymu ir elgesiu LGBTI asmenų atžvilgiu. Homofobija, bifobija, transfobija, stereotipai ir diskriminacija LGBTI asmenų atžvilgiu yra daugumos neapykantos nusikaltimų prieš LGBTI asmenis pagrindas.

Šio modulio B dalyje bus pateikti neapykantos nusikaltimų ir neapykantos nusikaltimų, nukreiptų prieš LGBTI asmenis, apibrėžimai. Bus išdėstyti kai kurie pagrindiniai neapykantos nusikaltimų bruožai. 4 modulyje didžiausias dėmesys bus skiriamas šioms sąvokoms, taip pat bus nagrinėjami neapykantos nusikaltimai, žiūrint iš policijos praktinio darbo pusės.

A ir B dalyse dalyviai išsiaiškins konkrečius šioje mokymo programoje nagrinėjamus klausimus.

2 modulis (A): pagrindinės sąvokos ir apibrėžimai – LGBTI bendruomenė – homofobija, bifobija, transfobija, stereotipai ir diskriminacija

Mokymosi rezultatai

Dalyviai:

- suvoks pagrindines sąvokas (seksualinė orientacija, biologinė lytis, socialinė lytis, lytinė tapatybė, lyties raiška) ir L, G, B, T & I sudėtinės dalis,
- suvoks homofobijos, bifobijos, transfobijos, stereotipų ir diskriminacijos sąvokas ir kaip jos susijusios su policijos pareigūnų darbu,
- gebės taikyti terminiją visų mokymų metu ir savo darbe.

Užduočių ir skirto laiko apžvalga

Užduotis 2.1: Pagrindinės LGBTI bendruomenei svarbios sąvokos

Dėstytojų pranešimas (30 min.)

Užduotis 2.2: Stereotipų supratimas: darbas grupėse, po kurio vyksta trumpas pristatymas visiems ir diskusija (20 min.)

Užduotis 2.3: Stereotipų supratimas: individualus darbas ir diskusija (20 min.)

UŽDUOTIS 2.1: PAGRINDINĖS LGBTI BENDRUOMENEI SVARBIOS SĄVOKOS. DĖSTYTOJŲ PRANEŠIMAS (30 MIN.)

Pagrindinių sąvokų ir apibrėžimų pristatymas

Reikalingos priemonės:

Rašymo lenta su popieriumi, rašikliai.
Dalijamoji medžiaga 2.1 A ir 2.1 B

Šiame modulyje dėstytojas plenarinės sesijos metu pristatys dalyviams pagrindines sąvokas:

- Seksualinė orientacija (LGB), lytinė tapatybė (T) ir lyties požymiai (I)
- Homofobija, bifobija, transfobija, stereotipai ir diskriminacija

Dalyvių reikėtų paprašyti užsirašinėti tai, ką jie išsiaiškina pristatymo metu, bei pasižymėti pagrindines sąvokas. Tam gali būti naudojama 2.1 dalijamoji medžiaga arba Dalijamoji medžiaga 2.1 B gali būti naudojama kaip pagalbinė priemonė.

Ko dalyviai išmoko, galima patikrinti užduoties 2.6 metu, naudojantis dalijamąja medžiaga 2.6.

Pastaba dėstytojams

Šiuose puslapiuose pateikiama informacija, kurią galite pritaikyti vietos mokymams. Pritaikymas turėtų būti grindžiamas turimomis auditorijos žiniomis bei tuo, kaip išsamiai reikia nagrinėti temą, atsižvelgiant į mokymams skirtą laiką ir dėstomų mokymų turinį. Peržiūrėkite ir pasirinkite medžiagą, kuri yra svarbiausia siekiant pagilinti policijos pareigūnų, dalyvaujančių mokymuose, žinias.

SEKSUALINĖ ORIENTACIJA: „LGB“ KOMPONENTAS

Seksualinė orientacija – asmens nuolatiniai emociniai, romantiniai ir / arba seksualiniai jausmai kitam (-iems) asmeniui (-ims).

Seksualinė orientacija apibūdina ne tik tai, su kuo norime mylėtis, bet ir tai, ką norime įsimylėti. Asmuo, neturintis lytinių santykių, taip pat turi seksualinę orientaciją ir apie ją žino.

Šiuose mokymuose svarbūs apibrėžimai, susiję su seksualine orientacija:

Homoseksualus asmuo: asmuo, jaučiantis romantinius ir / arba seksualinius jausmus išimtinai (arba daugiausia) tos pačios lyties asmenims.

Lesbietė: moteris, jaučianti romantinius ir / arba seksualinius jausmus išimtinai (arba daugiausia) kitoms moterims.

Gėjus: vyras, jaučiantis romantinius ir / arba seksualinius jausmus išimtinai (arba daugiausia) kitiems vyrams.

Biseksualus asmuo: asmuo, jaučiantis romantinius ir / arba seksualinius jausmus daugiau nei vienos lyties asmenims. Jausmų intensyvumas nebūtinai yra vienodas visoms lytims.

Heteroseksualus asmuo: asmuo, jaučiantis romantinius ir / arba seksualinius jausmus išimtinai (arba daugiausia) kitos lyties asmenims.²⁵

Kiekvienas asmuo turi seksualinę orientaciją. Tikslus žmonių, kurie yra lesbietės, gėjai arba biseksualūs asmenys²⁶, skaičius nėra aiškus. Įvairiuose tyrimuose pateikiama statistika skiriasi, o asmenų, turėjusių santykių su tos pačios lyties asmenimis, yra daugiau nei tų, kurie identifikuoja save kaip homoseksualius arba biseksualius asmenis. Pateikti skaičiai skiriasi priklausomai nuo kultūrinių normų,

25 <http://rainbowcenter.uconn.edu/terms/>.

26 https://www.staffs.ac.uk/assets/Stonewall%20-%20Employment%20regulations%20-%20guidelines%20for%20employers_tcm44-21515.pdf

religinių įsitikinimų ir bendro socialinio priėmimo lygio. Stonewall, britų labdaros organizacija, dirbanti LGBT teisių užtikrinimo srityje, apskaičiavo, kad 5–7 % britų yra gėjai, lesbietės arba biseksualūs asmenys. Williamso institutas apskaičiavo, kad 3,5 % suaugusių JAV gyventojų yra gėjai, lesbietės arba biseksualūs asmenys ir 8,2% apklaustųjų patvirtino, kad jie turėjo lytinių santykių su tos pačios lyties asmenimis²⁷. Nors tikslių duomenų nėra, žinome, kad nemažai žmonių yra lesbietės, gėjai arba biseksualūs asmenys. Jeigu šis skaičius yra ne mažesnis nei 3 %, tuomet pasaulyje yra daugiau nei 220 milijonų neheteroseksualių žmonių²⁸.

LYTINĖ TAPATYBĖ: „T“ KOMPONENTAS

Biologinė lytis (angl. *sex*) yra genetinių, biologinių ir hormoninių požymių visuma, kuri apibrėžia kiekvieną žmogų kaip vyrą, moterį ar interlytį asmenį²⁹.

Asmens teisinė lytis yra nustatoma gimimo metu ir dažniausiai remiasi pirminiais biologinės lyties požymiais, t. y. lytiniais organais.

Socialinė lytis (angl. „*gender*“) – visuomenėje vyraujantys lūkesčiai, kultūrinės normos, įsitikinimai, pasireiškiantys elgesio, aprangos, išvaizdos, būdo bruožų ar pomėgių standartais, kurie priskiriami išskirtinai moterims arba vyrams, ir taip formuojantys su lytimi susijusias normas. Socialinė lytis turi įtakos ir asmens vidiniam lyties pajautimui.

Lytinė tapatybė (angl. „*gender identity*“) – unikalus kiekvieno asmens lyties pajautimas bei su tuo susijęs savęs (ne)priskyrimas konkrečiai lyčiai. Lytinė tapatybė formuojasi bei kinta biologinės lyties, socialinės lyties ir lyties raiškos patirčių pagrindu³⁰.

Alternatyvus lytinės tapatybės apibrėžimas yra „asmeninis savo lyties kaip moteriškos, vyriškos, nei vienos arba jų kombinacijos (nebūtinai matomos kitiems) patyrimas“³¹.

Asmenys, kurių lytinė tapatybė sutampa su jų biologine lytimi, yra vadinami **cislyčiais asmenimis**.

Lytinės tapatybės pajautimas tam tikrais atvejais turi įtakos asmens santykiui su savo kūnu bei fizine išvaizda. Dėl šios priežasties gali būti atliekamos tam tikros fizinės išvaizdos koregavimo procedūros, potencialiai apimančios ir medicininės bei chirurgines procedūras.

Translytis asmuo (angl. *transgender*) – tai asmuo, kurio lytinė tapatybė priklauso tarp „moters“ ir „vyro“ kategorijų esančiam lyčių spektrui.

Plačiai naudojamas skėtinis terminas „**translyčiai asmenys**“ arba „**trans**“ apima visus asmenis, kurių lytinė tapatybė ir (ar) lyties raiška nesutampa su jų biologine lytimi arba tos lyties padiktuotomis socialinėmis normomis. Kadangi tai yra labai plati kategorija, nesitapatinimas su biologine lytimi gali pasireikšti įvairiausiomis formomis – tiek noru dėvėti kitai lyčiai būdingus drabužius, tiek noru atlikti lyties patvirtinimo operacijas.

Kai kurių translyčių asmenų lytinė tapatybė yra **nebinarinė**, t. y. jų lytinė tapatybė nepriklauso dvinarei lyčių sistemai, ir tokie asmenys savęs nepriskiria nė vienai lyčiai.

Lytinė tapatybė nėra tas pats kaip seksualinė orientacija, o translyčiai asmenys gali būti identifikuojami kaip heteroseksualūs³², biseksualūs arba homoseksualūs. Translyčių asmenų seksualinė orientacija yra apibrėžiama pagal jų lytinę tapatybę, o ne lytį, priskirtą jiems gimimo metu. Pavyzdžiui, heteroseksualus translytis vyras yra translytis vyras, kurį traukia moterys. Lesbietę translytę moterį traukia moterys.

Vėlgi, kaip ir seksualinės orientacijos atveju, labai sunku įvertinti asmenų, kurių lytinė tapatybė nesutampa su biologine lytimi, priskirta gimimo metu, skaičių. Remiantis prieinama statistika, tokių asmenų yra nuo

27 <http://williamsinstitute.law.ucla.edu/research/census-lgbt-demographics-studies/how-many-people-are-lesbian-gay-bisexual-and-transgender/>

28 <https://www.census.gov/popclock/> 29th September 2016

29 <https://www.ivairovesnamai.lt/lyti%C5%A1kumo-%C5%BEodyn%C4%97lis>

30 <https://www.ivairovesnamai.lt/lyti%C5%A1kumo-%C5%BEodyn%C4%97lis>

31 Nusikaltimų aukų biuras (2014) Atsakas į translyčių aukų seksualinį smurtą.

32 <http://www.coe.int/en/web/sogidatabase/glossary>.

0,3 proc. iki 3 proc³³. Atsižvelgiant į socialinę stigmą ir plačiai paplitusią translyčių asmenų diskriminaciją, tikslus jų skaičiaus vertinimas yra sudėtingas.

Kaip ir seksualinę orientaciją, kiekvienas asmuo turi lytinę tapatybę. Daugumai žmonių biologinės lyties ir lytinės tapatybės pojūčiai sutampa. Tačiau tiems, kurių biologinė lytis ir socialinės lyties patyrimas nesutampa, lytinės tapatybės suvokimas gali būti sudėtingas procesas, stipriai paveikiantis jų gyvenimą.

Lyties raiška (angl. gender expression) – apibūdinama kaip ženklų ir simbolių visuma, apimanti individualias lytinės tapatybės raiškos priemones bei aplinkinių sugebėjimą šiuos ženklus ir simbolius atpažinti. Kiekvieno asmens lyties raiška yra itin individuali bei glaudžiai susijusi su šio asmens lytine tapatybe. Kita vertus, dviejų tą pačią lytinę tapatybę turinčių asmenų lyties raiška gali būti skirtinga³⁴.

Lytinė tapatybė yra susijusi su tuo, kaip mes jaučiamės, o lyties raiška atsispindi daugybėje kasdienių pasirinkimų, pavyzdžiui, ką rengtis, kaip elgtis ir pan. Daugelis žmonių šiuos dalykus laiko savaime suprantamais, tačiau kai asmens lytinė tapatybė neatitinka lyties, kuri jiems buvo priskirta gimimo metu, nuspręsti, kaip fiziškai išreikšti save, gali būti sudėtingas ir dažnai gyvenimą keičiantis sprendimas.

PEREINAMASIS LAIKOTARPIS

Pereinamasis laikotarpis - procesas, kurio metu asmuo, pasitelkdamas įvairius pokyčius ir procedūras, iš naujo apibrėžia savo kūno santykį su individualia lytine tapatybe. Šis procesas apima įvairius sudėtingus socialinius bei teisinius pokyčius, pavyzdžiui, atsiskleidimą šeimos nariams, draugams bei bendradarbiams, asmens tapatybės dokumentų keitimą arba kitų teisinių procedūrų atlikimą, įpročių arba išvaizdos koregavimą ir t. t.³⁵

Pereinamuoju laikotarpiu asmuo gali atlikti ir lyties patvirtinimo operacijas. Tačiau svarbu suprasti, jog ne visi translyčiai asmenys

būtinai nori tokias procedūras atlikti. Lyties patvirtinimo operacijoms translyčiai asmenys taip pat gali nesiryžti ir dėl finansinių arba sveikatos priežasčių. Asmens lytis yra legitimai neatsižvelgiant į pereinamojo laikotarpio procedūras, kurias jis atliko.

Pereinamojo laikotarpio trukmė yra individuali ir gali trukti nuo keleto metų iki kelių dešimtmečių.

LYTIES ŽYMUO

Lyčių žymenys yra tai, su kuo policijos pareigūnai susiduria kiekvieną dieną. Tai yra tam tikrai lyčiai priskiriamas žymuo, dažnai aptinkamas dokumentuose, pavyzdžiui, nacionalinėse asmens tapatybės kortelėse, vairuotojo pažymėjimuose ir pasuose. Akivaizdžiausias lyties žymuo yra toks žymėjimas kaip, pavyzdžiui., vyras / moteris arba ponas / ponija. Tokie žymenys taip pat gali būti profesiniai titulai, asmeniniai įvardžiai arba koduoti numeriai, pvz., socialinio draudimo numeriai ir mokesčių identifikavimo numeriai, kuriuose naudojami tam tikri deriniai vyrams ir moterims (pavyzdžiui, Lietuvoje pirmasis asmens kodo skaičius nurodo asmens biologinę lytį)³⁶.

Lyties žymenų keitimas tapatybės dokumentuose gali būti sudėtingas, o daugelyje šalių net neįmanomas procesas. Tai sukelia iššūkius translyčiams asmenims tais atvejais, kai asmens dokumentai yra reikalingi bendraujant su valdžios institucijomis, pavyzdžiui, policija. Ši tema bus toliau nagrinėjama ketvirtajame modulyje.

33 ten pat.

34 <https://www.ivairovesnamai.lt/lyti%C5%A1kumo-%C5%BEodyn%C4%97lis>

35 https://www.lgl.lt/assets/TRANS_LT-transly%C4%8Di%C5%B3-asmen%C5%B3-patirtys-Lietuvos-darbo-rinkoje.pdf

36 <http://www.coe.int/en/web/sogidatabase/glossary>

ĮVARDŽIAI

Įvardžiai yra žodžiai, kurie gali būti vartojami asmeniui nurodyti vietoje jo vardo. Bendrieji įvardžiai yra jis / ji, jam / jai, jo / jos. Kai kurie translyčiai asmenys vartoja lyčių požiūriu neutralius įvardžius arba sako „jie / jos / jų“, o ne konkrečiai lyčiai priskiriamus įvardžius. Vis dėlto netgi lietuvių kalbos įvardžių daugiskaita (jos / jie), užsienio kalbose dažnai vartojama kaip lyčiai neutrali forma (pavyzdžiui, anglų kalboje *they*), nurodo lytį, todėl lyties prasme neutralių įvardžių vartojimas gali būti sudėtingas. Toliau tai bus nagrinėjama ketvirtame modulyje.

DAR KELETAS SĄVOKŲ

Yra daugybė būdų, kuriais translyčiai asmenys gali apibrėžti savo individualią lyties raišką ir lytinę tapatybę. Kai kuriuos iš jų rasite pateiktus toliau, tačiau, jei nežinote, kokią sąvoką vartoti, terminas **translyčiai** asmenys paprastai yra laikomas įtraukiu ir pagarbiu. Geriausia būtų asmens pagarbiai paklausti, kaip į jį turėtų būti kreipiamasi. Tačiau tai, kaip geriausia profesionaliai bendrauti su translyčiais asmenimis, nagrinėsime ketvirtame modulyje.

Transseksualus asmuo yra asmuo, kurio lytinė tapatybė ir lyties raiška neatitinka šio asmens biologinės lyties. Transseksualūs asmenys dažniausiai pageidauja imtis visų įmanomų priemonių (įskaitant ir lyties patvirtinimo operaciją) šiam neatitikimui pašalinti³⁷.

„Drag karalienės“, „Drag karaliai“ (angl. *Drag Queen, Drag King*) – asmenys, kurie į kitos lyties vaidmenį (rengdamiesi, puošdamiesi įprastai kitai lyčiai priskiriamais drabužiais, aksesuarais) įsikūnija laikinai, pramoginiams performanso tikslais: *Drag King* (moterys persirengiančios vyrais), *Drag Queen* (vyrai, persirengiantys moterimis). Persikūnijimas į kitos lyties asmenis – meno forma, išsilaisvinimas, šou dalis.

Žodis persirengėliai (-ės) (angl. *cross dresser, drag queen, drag king*) apibūdina asmenis, kurie kartais dėl tam tikrų priežasčių rengiasi ir elgiasi kaip kitos lyties atstovai. Pavyzdžiui,

vyrai, įkūnijantys šaržuotą moteriškos lyties personažą, yra vadinami „drag karalienėmis“ (angl. *drag queens*). Persirenginėjimo praktika dažniausiai nėra lytinę tapatybę lemiantis arba apibūdinantis elementas.

Cislytis – asmuo, kurio lytinė tapatybė sutampa su biologine lytimi; asmuo, kuris nėra translytis³⁸.

Genderqueer – terminas, kvestionuojantis lyties binariškumą (vyrų / moterų), siekiant labiau neapibrėžtos netradicinės tapatybės³⁹.

Binarinė lytis – socialiai sukonstruota samprata, kad egzistuoja tik dvi lytys: vyrai ir moterys.

Žodis nebinarinis – apibūdina lytinę tapatybę, kuri nėra nei moteriška, nei vyriška; lytinė tapatybė, kuri yra už dviejų tradicinių vyrų arba moterų sąvokų ribų.

INTERLYTIŠKUMAS: „I“ KOMPONENTAS

Interlyčiai asmenys yra asmenys, gimę su fiziniais, genetiniais arba hormoniniais požymiais, neatitinkančiais standartinių „moters“ ir „vyro“ kategorijų.

Egzistuoja daugybė interlytiškumo formų, kurios pasireiškia skirtingomis chromosomų, vidaus ir išorės lytinių organų ir hormonų variacijomis. Interlytiškumas yra spektras, o ne viena kategorija.

Interlytis asmuo gimsta interlyčiu. Kai kuriais atvejais tai, kad asmuo yra interlytis, gali būti pastebima asmeniui gimus. Tačiau kartais kai kurie interlytiškumo požymiai išryškėja tik brendimo metu, bandant pastoti arba atsistatinti.

Reikšmingas skirtumas tarp interlyčių asmenų ir translyčių asmenų yra tas, kad interlyčius asmenis kaip tokius gydytojai dažnai identifikuoja dar vaikystėje arba paauglystėje. Dažnai interseksualių asmenų lytiniai arba reprodukciniai organai yra išoperuojami ar pašalinami, dar prieš jiems sulaukiant tinkamo amžiaus, kad galėtų patys apsispręsti, ar duoti tam sutikimą.

37 https://www.lgl.lt/assets/TRANS_LT-transly%C4%8Di%C5%B3-asmen%C5%B3-patirtys-Lietuvos-darbo-rinkoje.pdf

38 <http://rainbowcenter.uconn.edu/terms/>

39 <http://rainbowcenter.uconn.edu/terms/>

Mažiausi skaičiai, kuriais remiamasi nurodant interlyčių asmenų skaičių, yra 1 iš 200. Dažnai remiamasi dar mažesne statistika, pvz., 1 iš 2000, tačiau šie skaičiai naudojami tik apibūdinti kai kuriuos interlyčius asmenis, kurie buvo išoperuoti kūdikystėje. Įvairios organizacijos, pavyzdžiui, JT, remiasi statistika, pagal kurią interlyčių asmenų yra iki 1,7 proc.

Remiantis šiais duomenimis, galima teigti, jog interlyčių asmenų pasaulyje yra tiek pat, kiek ir raudonplaukių⁴⁰.

Akivaizdu, kad diskriminacijos ir žmogaus teisių užtikrinimo požiūriu interlyčiai asmenys buvo ir tebėra labai pažeidžiama visuomenės grupė. Nedaug šalių yra aiškiai pripažinusios interlyčius asmenis kaip įstatymais saugomą visuomenės grupę (pvz., Škotija ir Malta tarp Europos Tarybos šalių). Europos Taryba pabrėžė, kad lyties požymius svarbu įtraukti kaip saugomą pagrindą neapykantos nusikaltimų teisės tikslais.

Įvairialypės bendruomenės ir bendra patirtis

Aukščiau pateikta informacija apibūdina įvairialypes bendruomenes, kurios patenka į LGBTI apibrėžimą.

LGBTI bendruomenės patenka už dvinarių biologinės ir socialinės lyčių normų ribos. Tačiau daugeliu atvejų vienoms grupėms priklausantys asmenys nesuvokia, kad juos su kitoms grupėms priklausančiais asmenimis sieja bendra patirtis. Kartais neheteroseksualūs asmenys nemato jokio natūralaus ryšio tarp savo bendruomenės ir translyčių asmenų. Daug translyčių asmenų mano, kad jų lytinės tapatybės klausimas skiriasi nuo seksualinės orientacijos, ir savo teisių užtikrinimo norėtų siekti atskirai nuo neheteroseksualių asmenų. Svarbu paminėti, jog asmuo gali būti daugiau nei vienos grupės narys (pvz., translytė, kuri yra lesbietė).

Esama subtilių skirtumų tarp neheteroseksualių asmenų (seksualinės orientacijos), translyčių asmenų (lytinės tapatybės ir lyties raiškos) ir interlyčių asmenų (lyties požymių). Nors asmenų patirtys gali būti labai skirtingos, šios grupės dažnai yra apibūdinamos vienu terminu tam, jog būtų paprasčiau suprasti, kad jos susiduria su

panašaus pobūdžio diskriminacija, įskaitant neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis.

Informacija apie interlyčius asmenis, kaip nukentėjusiuosius nuo neapykantos nusikaltimų, yra ribota, o teisėsaugos institucijos ir NVO tik pradeda apibrėžti šią patirtį.

Persidengiančios tapatybės reiškia papildomus diskriminacijos aspektus, kuriuos asmuo gali patirti, priklausydamas daugiau nei vienai mažumos grupei. Su tokiais iššūkiais gali susidurti ir LGBTI bendruomenei priklausantys asmenys. Pavyzdžiui, juodaodė homoseksuali moteris gali susidurti su rasizmu, homofobija ir seksizmu. Diskriminacinis elgesys gali pasireikšti ne tik plačiojoje visuomenėje. Rasizmas egzistuoja LGBTI bendruomenėse, o homofobiją patiria rasiinės mažumos.

Musulmonas translytis asmuo gali susidurti su religine diskriminacija ir transfobija tiek savo religinėje bendruomenėje, tiek ir už jos ribų.

40 <http://www.ilga-europe.org/what-we-do/our-advocacy-work/trans-and-intersex/intersex>

PAGRINDINIAI APIBRĖŽIMAI – HOMOFOBIA, BIFOBIA, TRANSFOBIA, STEREOTIPAI IR DISKRIMINACIJA

Homofobija yra apibrėžiama kaip neracionali, išankstinėmis nuostatomis paremta baimė ir bjaurėjimasis homoseksualumu bei homoseksualiais asmenimis.

Paprastai homofobija galėtų būti apibūdinama kaip „lesbiečių ir gėjų baimė ir / arba nemėgimas“.

Bifobija yra apibūdinama kaip neracionali, išankstinėmis nuostatomis paremta baimė ir bjaurėjimasis biseksualumu bei biseksualiais asmenimis. Homofobija ir bifobija yra panašūs, tačiau ne tapatūs reiškiniai⁴¹.

Paprastai bifobiją būtų galima apibūdinti kaip „biseksualių asmenų baimę ir / arba nemėgimą“.

Transfobija – apibrėžiama kaip neracionalus, išankstinėmis nuostatomis paremtas neigiamas visuomenės požiūris į asmenis, kurie neatitinka visuomenėje vyraujančių lyties normų.

Paprastai transfobija gali būti apibūdinama kaip „translyčių asmenų baimė arba nemėgimas“.

Homofobija, bifobija ir transfobija socialiniame gyvenime gali pasireikšti neheteroseksualių ir translyčių asmenų vengimu, socialine atskirtimi, diskriminacija, žeidžiančiu elgesiu, smurtu ir net žmogžudyste.

Homofobija, bifobija ir transfobija gali atsirasti dėl požiūrių ir įsitikinimų, kuriuos mes perimame iš tėvų, draugų, mokyklos, bendruomenių, religijos ir nuomonės formuotojų (politikų / įžymybių). Homofobijos, bifobijos ir transfobijos apraiškų aptinkama visose visuomenėse.

Stereotipas – tai tam tikras, plačiai paplitęs, įsitikinimas (arba įvaizdis) apie tam tikrą žmonių grupę.

Alternatyvus stereotipo apibrėžimas **yra**:

Išankstinis arba pernelyg supaprastintas visos asmenų grupės apibūdinimas, neatsižvelgiant į tai grupei priklausančių asmenų individualius skirtumus.

Stereotipų pavyzdžiai:

- Visos lesbietės yra vyriškos
- Visi migrantai iš Afrikos yra nusikaltėliai
- Visi policijos pareigūnai piktnaudžiauja savo galia
- Visi musulmonai yra religiniai ekstremistai

Stereotipai yra iš anksto nustatyti ir supaprastinti įsitikinimai, dėl kurių tie patys apibendrinantys bruožai yra priskiriami visiems tam tikrų grupių nariams, visiškai neatsižvelgiant į jų individualius bruožus. Stereotipai veda prie išankstinio nusistatymo kitų grupių atžvilgiu, o galiausiai gali paskatinti ir diskriminuojantį elgesį bei veiksmus.

Nors dažniausiai susiduriame su neigiamais stereotipais, kai kurie stereotipai iš pažiūros gali būti ir teigiami. Tačiau netgi teigiami stereotipai gali turėti neigiamą poveikį jau vien todėl, kad jie apima plačius apibendrinimus, visiškai neatsižvelgiant į individualius asmens bruožus⁴².

Išankstinių nuostatų sąvoka yra susijusi su stereotipo samprata.

Išankstinės nuostatos yra išankstinė nuomonė, požiūris arba jausmai kitų asmenų ar asmenų grupių atžvilgiu. Išankstinės nuostatos dažnai yra neigiamos ir paprastai kyla iš gandų, prielaidų,

41 <https://www.lgl.lt/assets/Praktinis-vadovas.pdf>.

42 <https://lgbtrc.usc.edu/education/terminology/>

jausmų arba įsitikinimų, o ne iš žinių ir faktų. Išankstinės nuostatos turi įtakos tiek mūsų pačių veiksams, tiek tam, kaip suprantame ir interpretuojame kitų asmenų veiksmus.

Pastaba dėstytojams

Vietos teisės aktai ir susiję diskriminacijos apibrėžimai turėtų būti išnagrinėti prieš mokymus ir įtraukti ten, kur tinka. Tiek diskriminacijos apibrėžimas, tiek saugomos grupės, kurioms taikomi teisės aktai, turėtų būti pristatyti dalyviams.

Diskriminacija: dauguma šalių turi teisinius diskriminacijos apibrėžimus. Apibrėžimai dažnai apima ir tiesioginę, ir netiesioginę diskriminaciją. Šis diskriminacijos apibrėžimas yra platesnis ir atspindi LGBTI ir kitų visuomenės grupių patirtį daugelyje šalių:

„Diskriminacija atsiranda tuomet, kai galingesnės socialinės grupės nariai elgiasi neteisingai ar žiauriai mažiau galingos socialinės grupės narių atžvilgiu. Diskriminacija gali pasireikšti įvairiomis formomis, įskaitant tiek atskirus neapykantos ar neteisybės veiksmus, tiek institucijų atsisakymą teikti privilegijas, kurios paprastai yra teikiamos kitoms grupėms.“

Teisinis diskriminacijos apibrėžimas

Diskriminacija teisiškai apibrėžiama kaip neteisingas, nevienodas elgesys:

1. *Tiesioginė diskriminacija atsiranda tada, kai dėl priežasčių, susijusių su vienu ar keliais įstatymų saugomais pagrindais, su asmeniu arba asmenų grupe yra elgiama mažiau palankiai nei kad būtų elgiama su kitais asmenimis arba kita asmenų grupe panašioje situacijoje; arba kai dėl priežasčių, susijusių su vienu ar daugiau draudžiamų pagrindų, asmuo ar asmenų grupė patiria žalą.*

Paprastai tariant: tiesioginė diskriminacija būna tada, kai su asmeniu ar asmenimis yra elgiama mažiau palankiai dėl jų priklausymo mažumos grupei, lyginant su daugumos gyventojais.

Pavyzdžiui, policijos pareigūno atsisakymas priimti pareiškimą apie nusikaltimą iš nukentėjusiojo, nes nukentėjusysis yra translytis asmuo, priklauso romų bendruomenei arba mažumos religinei bendruomenei, būtų laikomas tiesiogine diskriminacija.

2. *Netiesioginė diskriminacija pasireiškia tada, kai dėl nuostatos, kriterijaus ar praktikos asmenys, turintys statusą arba požymius, susijusius su vienu ar keliais įstatymų saugomais pagrindais (įskaitant seksualinę orientaciją ir lytinę tapatybę), atsiduria nepalankioje padėtyje lyginant su kitais asmenimis, išskyrus atvejus, kai ta nuostata, kriterijus ar praktika objektyviai pateisinama teisėtu tikslu ir priemonės tam tikslui pasiekti yra tinkamos ir būtinos.*

Paprastai kalbant: netiesioginė diskriminacija būna tada, kai dėl tam tikros praktikos, taisyklių arba politikos krypties asmuo arba asmenys atsiduria nepalankioje padėtyje, lyginant su daugumos nariais. Netiesioginę diskriminaciją dažnai yra sunkiau atpažinti nei tiesioginę diskriminaciją.

To pavyzdys būtų specialių kasmetinių atostogų suteikimas susituokusiems policijos pareigūnams, kai teisės aktai nepripažįsta tos pačios lyties asmenų santuokų.

Kitas pavyzdys būtų atsisakymas pripažinti švietimo kvalifikaciją, suteiktą kitoje šalyje, kurioje veikia policijos pajėgos, net jei ji yra tokia pat gera, kaip ir vietos švietimo kvalifikacija. Netiesioginė diskriminacija būtų, pavyzdžiui, jei kitos etninės kilmės policijos pareigūnai nebūtų priimami į tarnybą.

Iš Lygių galimybių įstatymo⁴³:

Tiesioginė diskriminacija – elgesys su asmeniu, kai dėl jo amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, rasės ar etninės priklausomybės, religijos ar įsitikinimų taikomos prastesnės sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui, išskyrus šiuos įstatymų numatytus atvejus:

1. apribojimus dėl amžiaus;
2. reikalavimą mokėti valstybinę kalbą;
3. draudimą dalyvauti politinėje veikloje;
4. dėl pilietybės taikomas skirtingas teises;
5. specialias priemones sveikatos apsaugos, darbo saugos, užimtumo, darbo rinkos srityje, siekiant neįgaliesiems sukurti ir taikyti integraciją į darbo aplinką garantuojančias ir skatinančias sąlygas bei galimybes;
6. specialias laikinas priemones, taikomas siekiant užtikrinti lygybę ir užkirsti kelią lygių galimybių pažeidimui dėl amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, rasės ar etninės priklausomybės, religijos ar įsitikinimų;
7. kai dėl konkrečių profesinės veiklos rūšių pobūdžio arba dėl jų vykdymo sąlygų tam tikra žmogaus savybė yra įprastas ir lemiantis profesinis reikalavimas, o šis tikslas yra teisėtas ir reikalavimas yra tinkamas.

Netiesioginė diskriminacija – veikimas ar neveikimas, teisės norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant gali atsirasti, atsiranda ar galėtų atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas tam tikro amžiaus, tam tikros lytinės orientacijos, negalios, rasės ar etninės priklausomybės, religijos ar įsitikinimų asmenims.

Svarbu paminėti, kad Lietuvos teisinėje sistemoje (įskaitant ir Lygių galimybių įstatymą) neegzistuoja nei lytinės tapatybės, nei lyties raiškos kategorijos, taigi Lietuvos Respublikos įstatymai *de jure* nesaugo translyčių asmenų nuo diskriminacijos. Vis dėlto tam tikrais atvejais diskriminacijos draudimas lyties pagrindu yra taikomas ir translyčiams asmenims.

43 Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymas (2003 m. lapkričio 18 d. Nr. IX-1826) <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.222522>.

DALIJAMOJI MEDŽIAGA 2.1 A: ATKREIPKITE DĖMESĮ!

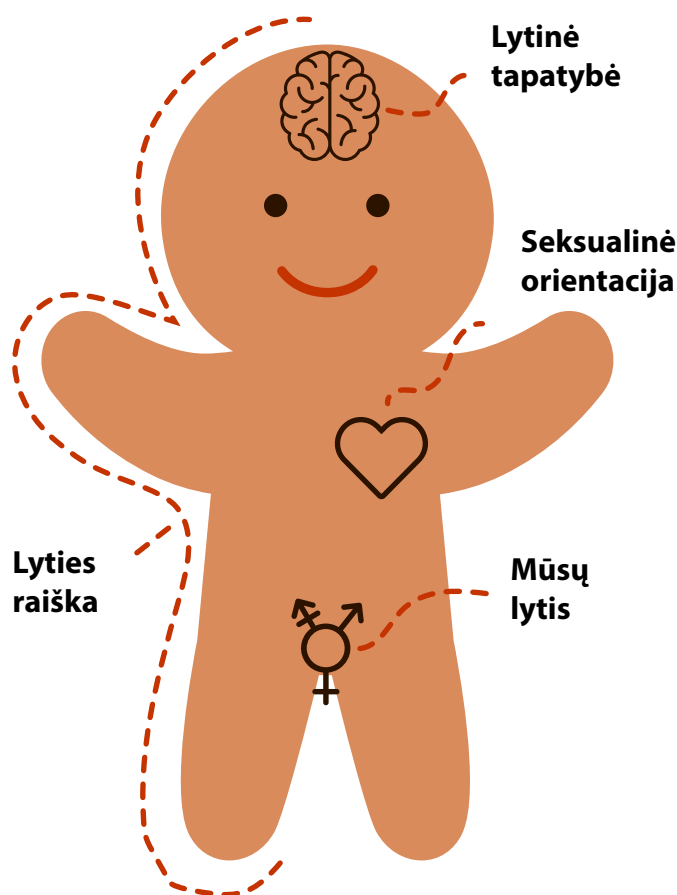
KAS SUDARO LGBTI BENDRUOMENĘ? – PAGRINDINĖS SĄVOKOS IR APIBRĖŽIMAI

Seksualinė orientacija	
LGB	L - G - B -
Lytinė tapatybė	
Lyties raiška	
Translyčiai asmenys arba „T“	
Interlyčiai asmenys	

IŠŠŪKIAI, SU KURIAIS SUSIDURIA NEHETEROSEKSUALŪS, TRANSLYČIAI IR INTERLYČIAI ASMENYS. PAGRINDINĖS SĄVOKOS IR APIBRĖŽIMAI

Homofobija	
Bifobija	
Transfobija	
Stereotipas	
Diskriminacija	Tiesioginė - Netiesioginė -

Šis žmogeliukas padės nustatyti ir suvokti pagrindines LGBT sąvokas, aptartas modulyje. Atkreipkite dėmesį, kad ši užduotis nėra tinkama diskusijai apie interlyčius asmenis. Taip yra todėl, kad toliau pateiktas paveikslėlis neatspindi lyties požymių įvairovės, patenkančios į interlyčių asmenų apibrėžimą. Aptariant interlytiškumą ir interlyčius asmenis, naudokitės užduotyje 2.1 ir dalomojoje medžiagoje 2.1 a pateikta informacija⁴⁴.

Seksualinė orientacija: asmens nuolatiniai emociniai, romantiniai ir / arba seksualiniai jausmai kitam (-iems) asmeniui (-ims.). Apibūdina tai, kaip mes jaučiamės kitų asmenų atžvilgiu, ką mylime, įsimylime ir pan.

Lytinė tapatybė: asmeninis unikalus savo lyties patyrimas ir su tuo susijęs savęs (ne)priskyrimas konkrečiai lyčiai.

Lyties raiška: ženklų ir simbolių visuma, apimanti individualias lytinės tapatybės raiškos priemones ir aplinkinių sugebėjimą šiuos ženklus ir simbolius atpažinti. Pavyzdžiui, apranga, šukuosena, papuošalai, manieros ir kt.

Mūsų lytis: genetinių, biologinių ir hormoninių požymių visuma, kuri apibrėžia kiekvieną žmogų kaip vyrą, moterį arba interlytį asmenį.

Lesbietė: moteris, jaučianti romantinius ir / arba seksualinius jausmus kitoms moterims.

Gėjus: vyras, jaučiantis romantinius ir / arba seksualinius jausmus kitiems vyrams.

Biseksualus asmuo: asmuo, jaučiantis romantinius ir / arba seksualinius jausmus daugiau nei vienos lyties asmenims.

Heteroseksualus asmuo: asmuo, jaučiantis romantinius ir / arba seksualinius jausmus kitos lyties asmenims.

Translytis asmuo: asmuo, kurio lytinė tapatybė priklauso tarp „moters“ ir „vyro“ kategorijų esančiam lyčių spektrui.

44 <http://itspronouncedmetrosexual.com/2012/03/the-genderbread-person-v2-0/>

UŽDUOTIS 2.2: STEREOTIPŲ SUVOKIMAS: DARBAS GRUPĖSE, PO KURIO VYKSTA PRISTATYMAS VISIEMS IR DISKUSIJA (20 MIN.)

Pastaba dėstytojams

Ši užduotis turėtų būti moderuojama siekiant užtikrinti, kad neigiamų stereotipų prieš LGBTI asmenų rinkimas nebūtų naudojamas kaip galimybė pasireikšti homofobijai / bifobijai / transfobijai. Tai gali būti netinkama labai sudėtingoje darbo aplinkoje arba kai moderatorius nėra patyręs valdyti prieštaringas diskusijas.

Reikalingos priemonės:

Rašymo lenta su popieriumi, rašikliai
Atskiros patalpos arba atskira erdvė bendroje patalpoje

1. Padalinkite dalyvius į keturias grupes.
2. Kiekvienos grupės užduotis yra surinkti kuo daugiau stereotipų šiose srityse:
 - Pirmosios grupės prašoma pasidalinti neigiamais stereotipais apie neheteroseksualius ir translyčius asmenis
 - Antrosios grupės prašoma pasidalinti neigiamais stereotipais apie policijos pareigūnus
 - Trečiosios grupės prašoma pasidalinti teigiamais stereotipais apie neheteroseksualius ir translyčius asmenis
 - Ketvirtosios grupė prašoma pasidalinti teigiamais stereotipais apie policijos pareigūnus
3. Skirkite grupėms 5 minutes pagalvoti ir pasitarti. Tada grįžkite į bendrą patalpą ir paprašykite grupių pateikti savo rezultatus. Surašykite rezultatus 4 baltuose lapuose lentoje.
4. Grupinės diskusijos metu užduokite šiuos klausimus:
 - Ar stereotipai tiksliai apibūdina asmenų grupę?
 - Kokią žalą stereotipai gali padaryti abiejų aptariamų grupių nariams?

Ši užduotis turėtų atskleisti išankstinius nusistatymus ir parodyti, kad visos grupės kenčia nuo stereotipų. Stereotipų apie neheteroseksualius bei translyčius asmenis bei policijos pareigūnus sugretinimas turėtų padėti užmegzti ryšį tarp policijos ir LGBTI bendruomenės.

[Šaltinis: Polack, R. ir LeDeroff, J. (2010) ILGA Europe Policijos pareigūnų mokymo priemonių rinkinys kovojant su homofobijos nusikaltimais, ILGA Europe]

UŽDUOTIS 2.3 A: SUVOKIANT STEREOTIPUS 2: INDIVIDUALUS DARBAS IR DISKUSIJA (20 MIN.)

Reikalingos priemonės:

Rašymo popierius

Popierius, rašikliai

1. Paprašykite dalyvių dirbti savarankiškai ir prisiminti, kai jie arba jų šeimos nariai buvo vertinami stereotipiškai. Paprašykite jų užrašyti, koks buvo tų stereotipų poveikis.

2. Po kelių minučių paprašykite dalyvių apibūdinti savo patirtį.

UŽDUOTIS 2.3 B: STEREOTIPŲ SUVOKIMAS 2: GRUPINĖ DISKUSIJA (15 MIN.)

Remdamiesi pirmiau minėta diskusija, užduokite dalyviams šiuos klausimus, pateikite idėjas užrašytas lentoje:

1. Atsižvelgiant į jūsų stereotipų suvokimą, kokia yra rizika asmenims, šeimoms ir bendruomenėms, jei stereotipas nėra ginčijamas?

2. Kokia kyla rizika, jei policijos pareigūnai įsitraukia į stereotipizavimą?

Antras modulis (B): Pagrindinės sąvokos ir apibrėžimai – neapykantos nusikaltimas

Mokymosi rezultatai

Dalyviai:

- aiškiai suvoks, kas yra neapykantos nusikaltimas
- gebės atskirti neapykantos nusikaltimą nuo neapykantos incidento
- suvoks kai kuriuos pagrindinius neapykantos nusikaltimų bruožus, susijusius su policijos darbu
- susipažins su vietos / nacionalinės policijos darbo kontekstu
- gebės taikyti terminiją visų mokymų metu ir savo darbe
- supras, kad, net nesant neapykantos nusikaltimus reglamentuojančių teisės aktų, neapykantos nusikaltimas kaip praktinė policijos darbo ir socialinė samprata vis tiek egzistuoja

Užduotis 2.6: Nacionalinio neapykantos nusikaltimų teisinio konteksto žemėlapis (10 min.)

Užduočių ir skirto laiko apžvalga

Užduotis 2.4: Kas yra neapykantos nusikaltimas?

Pristatymas ir diskusija (20 min.)

Užduotis 2.5: Viktorina apibrėžimo tema (10 min)

UŽDUOTIS 2.4: KAS YRA NEAPYKANTOS NUSIKALTIMAS? PRISTATYMAS IR DISKUSIJA (20 MIN.)

Pastaba dėstytojams

Vietos teisės aktai ir neapykantos nusikaltimų / neapykantos incidentų / neapykantos kalbos teisiniai apibrėžimai turėtų būti išnagrinėti prieš mokymus ir įtraukti ten, kur tinka. Dalyviams turėtų būti pristatytas tiek diskriminacijos apibrėžimas, tiek paaiškinta apie saugomas asmenų grupes, kurioms taikomi teisės aktai.

Reikalingos priemonės:

Rašymo lenta su popieriumi, rašikliai, popierius

Dalijamoji medžiaga 2.4 A

Dalijamoji medžiaga 2.4 B

Šios užduoties metu dėstytojai plenarinėje sesijoje pateiks neapykantos nusikaltimų apibrėžimą ir kai kurias pagrindines susijusias sąvokas. Dalyviams galima išdalinti dalijamąją medžiagą 2.4 A (ją reikia pritaikyti vietos kontekstui). Dalijamoji medžiaga 2.4 B gali būti naudojama dalyvių pagrindinių sąvokų supratimui patikrinti.

PAGRINDINIAI APIBRĖŽIMAI

Apibrėžimas

Neapykantos nusikaltimas: nusikalstama veika, kurios motyvas neapykanta, šališkumas ir (ar) išankstinis nusistatymas⁴⁵.

Neapykantos nusikaltimas gali būti bauginimas, grasinimas, turto sugadinimas, užpuolimas, nužudymas arba bet kuri kita nusikalstama veika, kai nusikaltimo auka, patalpos ar taikiny yra pasirenkami dėl jų realaus arba tariamo ryšio, prisirišimo, priklausomybės, paramos ar narystės saugomoje grupėje.

Dvi esminės neapykantos nusikaltimo dedamosios dalys yra:

- a) įvyko **nusikalstama veika** ir
- b) ji buvo **motyvuota pažeidėjo neapykanta, šališkumu ir / ar išankstiniu nusistatymu**.

Be nė vienos iš anksčiau minėtų dedamųjų dalių incidentas negali būti laikomas neapykantos nusikaltimu.

Neapykantos nusikaltimas, nukreiptas prieš LGBTI asmenis: nusikalstama veikia, motyvuota neapykanta, šališkumu ir (ar) išankstiniu nusistatymu. Neapykantos nusikaltimai, kai nusikaltimo auka, patalpos ar taikiny yra pasirenkami dėl jų realaus ar tariamo ryšio, prisirišimo, priklausomybės, paramos ar narystės LGBTI grupėje. Turėtų būti pagrįstas įtarimas, kad kaltininko motyvas yra aukos seksualinė orientacija ar lytinė tapatybė, lyties raiška ar lyties požymiai⁴⁶.

Neapykanta motyvuoti incidentai yra incidentai, veiksmai ar netolerancijos apraiškos, kurių motyvas yra neapykanta, šališkumas ir (ar) išankstinis nusistatymas, tačiau jos gali nebūti pripažintos neapykantos nusikaltimais, nes nėra pakankamai įrodymų, kad įvykdyta nusikalstama veika arba kad ji buvo motyvuota neapykanta, šališkumu ir (ar) išankstiniu nusistatymu, arba dėl to,

⁴⁵ Anglų kalboje, apibrėžiant neapykantos nusikaltimą, naudojamas žodis „bias“, kurio tiesioginis vertimas į lietuvių kalbą yra „šališkumas“. Tačiau lietuvių kalboje šališkumas yra apibrėžiamas kaip tam tikros pusės palaikymas, neobjektyvumas ir neapima neigiamo nusistatymo tam tikros grupės atžvilgiu. Dokumente „Ilgiteisinio tyrimo dėl neapykantos nusikaltimų ir neapykantą kurstančios kalbos atlikimo, organizavimo ir vadovavimo jam ypatumų metodinės rekomendacijos“, patvirtintame generalinio prokuroro 2020 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. 17.9-4265, ši problema sprendžiama motyvui apibūdinti pasitelkus žodžius „neapykanta, šališkumas ir (ar) išankstinis nusistatymas“. Dėl vienodumo, kalbant apie neapykantos nusikaltimų motyvaciją, „bias“ bus taip verčiamas ir toliau (red. past.).

⁴⁶ <http://www.coe.int/en/web/sogidatabase/glossary>

kad pats veiksmas pagal nacionalinės teisės aktus negalėjo būti kvalifikuojamas kaip nusikalstama veika.

Kam nors gavėje sušuktas transfobinis šūkis gali būti neapykantos incidentas, jei šūkis ir po jo sekantis grėsmingas elgesys nėra pakankamas, kad užtrauktų baudžiamąją atsakomybę.

Neapykantos kalba – tai vieši pasisakymai, kuriais skleidžiama, kurstoma, skatinama ar pateisinama neapykanta, diskriminacija ar smurtas mažumos grupės atžvilgiu, pavyzdžiui, politinių ir religinių lyderių ar kitų žiniasklaidos ar internete platinamų nuomonių formuotojų pareiškimai, kuriais siekiama kurstyti neapykantą.

Neapykantos kalba gali būti arba gali nebūti nusikaltimas, priklausomai nuo vietos teisės aktų.

Genocidas apima tyčinį elgesį, kuriuo siekiama visiškai ar iš dalies sunaikinti nacionalinę, etninę, rasinę, religinę ar socialinę grupę. Neapykantos nusikaltimai gali būti proceso, kuris sąlygoja genocidą, dalis. Pavieniai genocido veiksmai gali būti laikomi neapykantos nusikaltimais.

Svarbus neapykantos nusikaltimų bruožas yra tas, kad jie gali **intensyvėti**, jei į juos nebus tinkamai reaguojama. Neapykantos kalba, jei liks nepastebėta, gali sąlygoti, kad asmenys padarys turtinę žalą ir (arba) imsis smurtinių veiksmų. Poveikis gali būti nukreiptas nuo individo į šeimą, vietos bendruomenės narius ir visą visuomenę.

Todėl svarbu, kad mokyklos, bendruomenės, vyriausybės ir policija, prireikus, anksti įsikištų, kad būtų išvengta diskriminacinio elgesio eskalavimo.

Saugomas požymis yra esminis grupės bruožas, pvz., rasė, religija, etninė kilmė, tautybė, lytis, seksualinė orientacija, lyties požymiai ar panašus bendras bruožas, kuris yra esminis jų tapatybei. Saugomos savybės yra mūsų, kaip individų, dalis, kurių mes negalime lengvai pakeisti. Jos dažniausiai būna saugomi požymiai, kai istoriškai ir skirtingose kultūrose yra pastebimas diskriminacijos modelis.

Seksualinė orientacija ir lytinė tapatybė teisės aktuose dažnai įvardijamos kaip saugomi požymiai, nes jie yra asmeninės savybės, kurių negalima pakeisti. Aiškūs LGBTI asmenų diskriminacijos modeliai yra atpažįstami įvairiose kultūrose ir ankstesniaisiais amžiais. Šie modeliai apima kriminalizavimą, smurtą prieš LGBTI asmenis ir jų socialinę atskirtį.

Neapykantos nusikaltimas dažnai vadinamas **žinutės nusikaltimu**, nes nusikaltėlių tikslas yra parodyti grupei ar bendruomenei, kad jie nėra saugūs. Taigi teisėsaugos institucijos, įskaitant ir policiją, yra atsakingos už tai, kad nusikaltėliams būtų siunčiama žinia, kad visuomenė tokių nusikaltimų netoleruoja.

Rašymas „mirtis visiems gėjams“ ant LGBTI bendruomenės centro arba susibūrimo vietos sienos yra žinutės siuntimas – nusikaltimas. Šiuo veiksniu yra siunčiama žinia visai vietinei LGBTI bendruomenei, kad jie nėra saugūs.

Atkreipkite dėmesį, kad **nebūtina parodyti**, jog kaltininkas **pasirinktai grupei „jautė neapykantą“**. Tiesiog reikia parodyti, kad auka buvo pasirinkta dėl priklausymo saugomai grupei (pasirinkta dėl šališkumo ir (ar) išankstinio **nusistatymo**). Neapykantos nusikaltimą įvykdęs asmuo taip pat gali būti tos pačios grupės narys.

Nusikaltėliai dažnai renkasi gėjus vyrus kaip turto prievartavimo taikinius – pinigams išvilioti dėl jų baimės, kad bus atskleista jų seksualinė orientacija. Nusikaltėlis nebūtinai turi nekęsti pasirinktų gėjų, jam tiesiog reikia lengviausiu būdu gauti pinigų.

Pastebėtina, kad ne visos šalys yra priėmusios neapykantos nusikaltimus reglamentuojančius teisės aktus. Tose šalyse gali būti naudinga, kalbant su policija, nurodyti incidentus kaip **neapykanta motyvuotus nusikaltimus**.

Nukentėjęs asmuo nebūtinai turi priklausyti saugomai grupei. Jis gali būti pasirinktas dėl to, kad **palaiko** tą grupę arba kaltininko **klaidingai su ja susietas**.

Auka gali būti heteroseksualus asmuo, kuris ėjo pro gėjų barą, buvo klaidingai palaikytas klientu ir sumuštas skustagalvių. Ji taip pat gali būti televizijos komentatorius, kuris palaiko LGBTI teises ir dėl šios paramos tampa dešiniųjų radikalų taikiniu.

Nukentėjęs asmuo gali nežinoti, kad tapo neapykantos nusikaltimo **auka**, arba **nesuprasti pačios sąvokos**. Tai nepaneigia fakto, kad incidentas gali būti neapykantos nusikaltimas.

Nukentėjusieji gali žinoti arba nežinoti, kad į juos buvo nusitaikyta todėl, kad jie priklauso mažumos grupei. Policija turi nustatyti, ar nusikalstama veika buvo motyvuota neapykanta, šališkumu ir (ar) išankstiniu nusistatymu, ir, prireikus, tai paaiškinti nukentėjusiam asmeniui. Aukos suvokimas yra tik vienas iš daugelio veiksnių, į kuriuos reikia atsižvelgti, sprendžiant, ar įvykdytas neapykantos nusikaltimas (žr. 4 modulį „Diskriminacinių pažiūrų rodikliai“⁴⁷).

47 Anglų kalboje vartojama sąvoka „*bias indicators*“, tačiau Lietuvos policijos generalinio komisaro 2019 m. spalio 31 d. įsakymu Nr. 5-V-817 patvirtintoje kvalifikacijos tobulinimo programoje „Pareigūnų veiksmai neapykantos nusikaltimų atvejais ir prevencinė veikla užkardant neapykantos nusikaltimus“ ši sąvoka verčiama kaip „diskriminacinių pažiūrų rodikliai“. Sekant šia logika, šiame vadove ši sąvoka šiek tiek adaptuota ir verčiama kaip „diskriminacinių pažiūrų rodikliai“.

DALIJAMOJI MEDŽIAGA 2.4 – INFORMACIJA APIE NEAPYKANTOS NUSIKALTIMUS (LIETUVOS KONTEKSTAS)

Apibrėžimas

Neapykantos nusikaltimas – tai bet kuri **nusikalstama veika**, kurios **motyvas neapykanta, šališkumas ir (ar) išankstinis nusistatymas** prieš asmenų grupę, išskiriamą pagal amžiaus, lyties, seksualinės orientacijos, negalios, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų požymius⁴⁸.

Neapykantos nusikaltimas, nukreiptas prieš LGBTI asmenis: nusikalstama veika, kurios motyvas neapykanta, šališkumas ir (ar) išankstinis nusistatymas LGBTI asmenų atžvilgiu. Neapykantos nusikaltimai, kai nusikaltimo auka, patalpos ar taikiny yra pasirenkami dėl jų realaus ar tariamo ryšio, prisirišimo, priklausomybės, paramos ar narystės LGBTI grupėje. Turėtų būti pagrįstas įtarimas, kad kaltininko motyvas yra aukos seksualinė orientacija arba lytinė tapatybė.

Neapykantos nusikaltimus sudaro du pagrindiniai elementai:

- a) priešinga teisei veika;
- b) neapykanta, šališkumas ir (ar) išankstinis nusistatymas.

Neapykantą kurstanti kalba, arba neapykantos kalba – viešas skleidimas (žodžiu, raštu ar kita forma) informacijos (idėjų, nuomonių, žinomai neteisingų faktų), kuria tyčiojamasi, niekinama, skatinama neapykanta, kurstoma diskriminuoti, smurtauti, fiziškai susidoroti su žmonių grupe ar jai priklausančiu asmeniu dėl amžiaus, lyties, seksualinės orientacijos, negalios, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimo ar pažiūrų.

Neapykantą kurstanti kalba LGBT asmenų atžvilgiu – viešas skleidimas (žodžiu, raštu ar kita forma) informacijos (idėjų, nuomonių, žinomai neteisingų faktų), kuria tyčiojamasi, niekinama, skatinama neapykanta, kurstoma diskriminuoti, smurtauti, fiziškai susidoroti su

LGBTI asmenimis. Pavyzdžiui, tai galėtų būti politinių ir religinių lyderių ar kitų žiniasklaidos ar internete platinamų nuomonių formuotojų pareiškimai, kuriais siekiama kurstyti neapykantą prieš šią bendruomenę ar jai priklausančius asmenis.

Lietuvoje neapykantos nusikaltimai kriminalizuoti trejopai:

1. kaip savarankiškos nusikalstamos veikos (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (BK) 99, 100, 169 straipsniai, 170 straipsnio 1 dalis, 170¹, 171 straipsniai, 312 straipsnio 2 dalis ir kt.);
2. numatant neapykantos motyvą kaip veika kvalifikuojantį požymį (BK 129 straipsnio 2 dalies 13 punktas, 135 straipsnio 2 dalies 13 punktas, 138 straipsnio 2 dalies 13 punktas);
3. kaip kitos BK numatytos veikos, kai pripažįstama atsakomybę sunkinanti aplinkybė, numatyta BK 60 straipsnio 1 dalies 12 punkte.

Neapykantos kalba padaromos veikos numatytos BK 170 straipsnio 2 ir 3 dalyse ir 1702 straipsnyje.

Genocidas kriminalizuotas BK 99 straipsnyje - tai siekis fiziškai sunaikinti visus ar dalį žmonių, priklausančių bet kuriai nacionalinei, etninei, rasinei, religinei, socialinei ar politinei grupei, taip pat organizavimas, vadovavimas ar dalyvavimas juos žudant, kankinant, žalojant, trikdant jų protinį vystymąsi, deportuojant, kitaip sudarant tokias gyvenimo sąlygas, kad jos lėmė visų jų ar dalies žūtį, taip pat ribojimas toms grupėms priklausančių žmonių gimstamumą ar prievarta perdavimas jų vaikų kitoms grupėms.

Svarbus neapykantos nusikaltimų bruožas yra tas, kad jie gali intensyvėti, jeigu į juos nebus tinkamai reaguojama. Neapykantą kurstanti kalba, jei liks nepastebėta, gali sąlygoti, kad asmenys padarys turtinę žalą ir (arba) imsis smurtinių veiksmų prieš asmenis. Neapykantos

⁴⁸ Neapykantos nusikaltimo ir neapykantos kalbos apibrėžimas, paimtas iš „Ikitėisminio tyrimo dėl neapykantos nusikaltimų ir neapykantą kurstančios kalbos atlikimo, organizavimo ir vadovavimo jam ypatumų metodinės rekomendacijos“, patvirtintos Generalinio prokuroro 2020 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. 17.9-4265.

nusikaltimai daro žalą ne tik pavieniams asmenims, bet ir visuomenei plačiaja prasme: skatina nesantaiką tarp atskirų visuomenės grupių, trukdo darniai jos raidai.

Saugomos grupės. Asmenų grupės priskiriamos prie saugomų atsižvelgiant į kelis kriterijus:

1. *nepakeičiami bruožai.* Neapykanta, šališkumu ir (ar) išankstiniu nusistatymu motyvuotais nusikaltimais kėsinamasi į asmenų tapatybės šerdį, bruožus, kurių pakeisti neįmanoma (tautybė, rasė, etninė priklausomybė, seksualinė orientacija ir pan.) arba labai sunku (religija, socialinė padėtis ir pan.);

2. *socialinis ir istorinis kontekstas.*

Sprendžiant, kurią asmenų grupę priskirti labiau saugomoms, svarbu žinoti tos grupės socialinę padėtį ir istorinį kontekstą. Asmenų grupės, kurios istoriniame kontekste jau buvo patyrusios diskriminaciją, neapykanta motyvuotus nusikaltimus, išlieka labiau saugotomis. Socialinio konteksto aspektas aktualus vertinant tokių asmenų dabartinę padėtį – ar įtampa dėl šios socialinės grupės yra didelė (pavyzdžiui, migrantai), ar reikia imtis pačių rimčiausių priemonių siekiant apsaugoti tokius asmenis nuo žodinių ar fizinių užpuodinėjimų⁴⁹.

BK nustatyti požymiai, būdingi asmenims ir grupėms, kurių atžvilgiu kaltininko parodytas nusistatymas, šališkumas ir (ar) neapykanta laikomi nusikalstamos veikos motyvu. Tai amžius, lytis, seksualinė orientacija, negalia, rasė, tautybė, kalba, kilmė, socialinė padėtis, tikėjimas, įsitikinimai, pažiūros.

Jei neapykantos nusikaltimas įvykdomas dėl asmens **lytinės tapatybės, lyties raiškos, lyties požymių** (pavyzdžiui, prieš interlyčius ar translyčius asmenis), tai turėtų būti registruojama kaip **neapykantos nusikaltimai lyties**, o ne seksualinės orientacijos, **pagrindu**.

Neapykantos nusikaltimas dažnai vadinamas „**žinutės nusikaltimu**“. Neapykantos

nusikaltimai retai būna nukreipti į konkretų individą kaip tokį. Įprastai jie siunčia aiškia neigiamą žinutę žmonių grupėms, kurioms nukentėjusieji realiai ar tariamai priklauso, kad jos visuomenėje yra nepageidaujamos. Taigi teisėsaugos atstovai, įskaitant ir policiją, yra atsakingi už tai, kad nusikaltėliams būtų siunčiama **žinia**, jog visuomenė tokių nusikaltimų netoleruoja.

Atkreipkite dėmesį, kad **nebūtina įrodyti**, jog nusikaltėlis „**nekenčia**“ pasirinktos grupės. Tiesiog reikia įrodyti, kad auka buvo pasirinkta dėl priklausymo saugomai grupei (pasirinkta dėl nusistatymo). Nusikaltėlis, vykdamas neapykantos nusikaltimus, taip pat gali būti tos pačios grupės narys.

Nuo neapykantos nusikaltimų ar neapykantos kalbos gali nukentėti ir tie asmenys, kurie patys nepriklauso konkrečiai saugomai socialinei grupei, bet kaltininko yra susiejami su šia grupe – priskiriami jai pagal asociaciją.

Nukentėjęs asmuo gali nežinoti, kad tapo neapykantos nusikaltimo **auka**, arba **nesuprasti pačios sąvokos**. Tai nepaneigia fakto, kad incidentas gali būti ir neapykantos nusikaltimas.

49 D. Murauskienė, „Rekomendacijos dėl baudžiamosios atsakomybės už neapykantos nusikaltimus ir neapykantą kurstančias kalbas taikymo“, Vidaus reikalų ministerija, 2019, [https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Viesasis_saugumas/Rekomendacijos%20d%C4%97I%20baud%C5%BEiamosios%20atsakomyb%C4%97s%20taikymo\(1\).pdf](https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Viesasis_saugumas/Rekomendacijos%20d%C4%97I%20baud%C5%BEiamosios%20atsakomyb%C4%97s%20taikymo(1).pdf)

DALIJAMOJI MEDŽIAGA 2.4 B – NEAPYKANTOS NUSIKALTIMAI. TRUMPAS ŽINIŲ PATIKRINIMAS

<p>1</p>	<p>Irašykite į tuščias vietas (tas pats atsakymas abiem).</p> <p>Neapykantos nusikaltimas dažnai vadinamas _____ nusikaltimu. Taip yra todėl, kad pažeidėjai nori siųsti _____ bendruomenei, kad jos nariai nėra saugūs ir visuomenėje nepageidaujami.</p>
<p>2</p>	<p>Ar nukentėjusysis turi pranešti apie nusikaltimą kaip neapykantos nusikaltimą, kad policija tirtų incidentą kaip neapykantos nusikaltimą? Trumpai paaiškinkite savo atsakymą.</p>
<p>3</p>	<p>Kokios galimos pasekmės, jei neapykantos nusikaltimai nebus tiriami ankstyvoje stadijoje?</p>
<p>4</p>	<p>Kokie yra du pagrindiniai elementai, sudarantys neapykantos nusikaltimą?</p> <p>1. _____;</p> <p>2. _____</p>
<p>5</p>	<p>Ar auka privalo būti LGBTI atstovu, kad nukentėtų nuo neapykantos nusikaltimo, nukreipto prieš LGBTI asmenis? Trumpai paaiškinkite savo atsakymą.</p>
<p>6</p>	<p>Ar vykdant ikiteisminį tyrimą dėl neapykantos nusikaltimo, nukreipto prieš LGBTI asmenis, būtina įrodyti, kad nusikaltėlis šiai grupei jautė „neapykantą“?</p>
<p>7</p>	<p>Ar neapykantą kurstanti kalba yra nusikaltimas?</p>
<p>8</p>	<p>Išvardykite BK įtvirtintus požymius, pagal kuriuos asmenys priskiriami saugomoms grupėms neapykantos nusikaltimų kontekste?</p>
<p>9</p>	<p>Nurodykite kriterijus, pagal kuriuos grupės priskiriamos prie saugomų neapykantos nusikaltimų kontekste?</p> <p>1. _____;</p> <p>2. _____</p>

UŽDUOTIS 2.5: TRUMPAS ŽINIŲ PATIKRINIMAS: APIBRĖŽIMAI (5 MIN.)

Reikalingos priemonės:

Rašikliai

Dalijamoji medžiaga 2.5 A (viktorina) ir 2.5 B (atsakymai)

Kiekvienam dalyviui išdalinkite dalomąją medžiagą. Užduoties tikslas turėtų būti suderintas su pagrindine samprata ir pateiktu apibrėžimu. Po 5 minučių pateikite atsakymus ir paprašykite dalyvių suskaičiuoti surinktus taškus. Apsvarstykite galimybę įteikti nedidelį prizą asmeniui, surinkusiam daugiausia taškų.

DALIJAMOJI MEDŽIAGA 2.5. A: TRUMPAS ŽINIŲ PATIKRINIMAS

Pagrindinė samprata		Įterpkite raidę	Apibrėžimas
1	Diskriminacija	A	Žodžiai, kurie gali būti vartojami asmeniui nurodyti vietoje jo vardo, pvz., jis / ji, jį / ją, jie/jos.
2	Homofobija	B	Asmens nuolatiniai emociniai, romantiniai ir / arba seksualiniai jausmai kitam (-iems) asmeniui (-ims).
3	Trans	C	Neracionali, išankstinėmis nuostatomis paremta baimė ir bjaurėjimasis homoseksualumu ir homoseksualiais asmenimis.
4	Interlyčiai asmenys	D	Asmuo, kurio lytinė tapatybė neatitinka jo biologinės lyties ir kuris deda visas reikalingas pastangas šiam neatitikimui pašalinti (įskaitant hormonų terapiją ir chirurgines lyties patvirtinimo operacijas).
5	Pereinamasis laikotarpis	E	Vyras, jaučiantis nuolatinius romantinius ir / arba seksualinius jausmus kitiems vyrams.
6	Stereotipas	F	Kasdieniniai pasirinkimai, ką dėvėti, kaip elgtis ar pan., kurie indikuoja asmens lytį.
7	Lytinė tapatybė	G	Socialinių, teisinių ir (arba) medicininių pokyčių procesas, kurio metu asmenys iš naujo apibrėžia savo kūno santykį su individualia lytine tapatybe.
8	Biseksualus asmuo	H	Nepagrįstas, neteisingas, nevienodas elgesys.
9	Lesbietė	I	Asmenys, jaučiantys romantinius ir / arba seksualinius jausmus išimtinai (arba daugiausia) kitos lyties asmenims.
10	Įvardžiai	J	Neracionali, išankstinėmis nuostatomis pagrįsta baimė ir bjaurėjimasis asmenimis, kurie neatitinka visuomenėje vyraujančių lyčių normų.
11	Transseksualūs asmenys	K	Skėtinė sąvoka, apimanti asmenis, kurių lytinė tapatybė priklauso tarp „moters“ ir „vyro“ kategorijų esančiam lyčių spektrui.
12	Seksualinė orientacija	L	Gilus ir individualus kiekvieno asmens lyties pajautimas bei su tuo susijęs savęs priskyrimas ar nepriskyrimas konkrečiai lyčiai.
13	Heteroseksualus asmuo	M	Asmuo, jaučiantis romantinius ir / arba seksualinius jausmus savo ir kitų lyčių asmenims.
14	Transfobija	N	Išankstinis arba pernelyg supaprastintas visos asmenų grupės apibūdinimas, neatsižvelgiant į tai grupei priklausančių asmenų individualius skirtumus.
15	Lyties raiška	O	Moteris, jaučianti nuolatinius romantinius ir / arba seksualinius jausmus kitoms moterims.
16	Gėjus	P	Žymenys, tokie kaip vyras / moteris arba ponas / ponija, kurie yra aptinkami asmens tapatybės dokumentuose.
17	Lyties žymuo	Q	Asmuo, gimęs su fiziniais, genetiniais ar hormoniniais požymiais, neatitinkančiais standartinių „moters“ ir „vyro“ kategorijų.

DALIJAMOJI MEDŽIAGA 2.5 B: APIBRĖŽIMŲ ŽINIŲ PATIKRINIMO ATSAKYMAI

Pagrindinė samprata		Interpkite raidę		Apibrėžimas
1	Diskriminacija	H	A	Žodžiai, kurie gali būti vartojami asmeniui nurodyti vietoje jo vardo, pvz., jis / ji, ji / ją, jie/jos.
2	Homofobija	C	B	Asmens nuolatiniai emociniai, romantiniai ir / arba seksualiniai jausmai kitam (-iems) asmeniui (-ims).
3	Trans	K	C	Neracionali, išankstinėmis nuostatomis paremta baimė ir bjaurėjimasis homoseksualumu ir homoseksualiais asmenimis.
4	Interlyčiai asmenys	Q	D	Asmuo, kurio lytinė tapatybė neatitinka jo biologinės lyties ir kuris deda visas reikalingas pastangas šiam neatitikimui pašalinti (įskaitant hormonų terapiją ir chirurgines lyties patvirtinimo operacijas).
5	Pereinamasis laikotarpis	G	E	Vyras, jaučiantis nuolatinius romantinius ir / arba seksualinius jausmus kitiems vyrams.
6	Stereotipas	N	F	Kasdieniniai pasirinkimai, ką dėvėti, kaip elgtis ar pan., kurie indikuoja asmens lytį.
7	Lytinė tapatybė	L	G	Socialinių, teisinių ir (arba) medicininių pokyčių procesas, kurio metu asmenys iš naujo apibrėžia savo kūno santykį su individualia lytine tapatybe.
8	Biseksualus asmuo	M	H	Nepagrįstas, neteisingas, nevienodas elgesys.
9	Lesbietė	O	I	Asmenys, jaučiantys romantinius ir / arba seksualinius jausmus išimtinai (arba daugiausia) kitos lyties asmenims.
10	Įvardžiai	A	J	Neracionali, išankstinėmis nuostatomis pagrįsta baimė ir bjaurėjimasis asmenimis, kurie neatitinka visuomenėje vyraujančių lyčių normų.
11	Transseksualūs asmenys	D	K	Skėtinė sąvoka, apimanti asmenis, kurių lytinė tapatybė priklauso tarp „moters“ ir „vyro“ kategorijų esančiam lyčių spektrui.
12	Seksualinė orientacija	B	L	Gilus ir individualus kiekvieno asmens lyties pajautimas bei su tuo susijęs savęs priskyrimas ar nepriskyrimas konkrečiai lyčiai.
13	Heteroseksualus asmuo	I	M	Asmuo, jaučiantis romantinius ir / arba seksualinius jausmus savo ir kitų lyčių asmenims.
14	Transfobija	J	N	Išankstinis arba pernelyg supaprastintas visos asmenų grupės apibūdinimas, neatsižvelgiant į tai grupei priklausančių asmenų individualius skirtumus.
15	Lyties raiška	F	O	Moteris, jaučianti nuolatinius romantinius ir / arba seksualinius jausmus kitoms moterims.
16	Gėjus	E	P	Žymenys, tokie kaip vyras / moteris arba ponas / ponija, kurie yra aptinkami asmens tapatybės dokumentuose.
17	Lyties žymuo	P	Q	Asmuo, gimęs su fiziniais, genetiniais ar hormoniniais požymiais, neatitinkančiais standartinių „moters“ ir „vyro“ kategorijų.

UŽDUOTIS 2.6: NACIONALINIO NEAPYKANTOS NUSIKALTIMŲ TEISINIO KONTEKSTO ŽEMĖLAPIS (30 MIN.)

Reikalingos priemonės:

Popierius ir rašikliai

Šios užduoties metu grupė turi aptarti nacionalinius neapykantos nusikaltimus reglamentuojančius teisės aktus, parodydama savo suvokimą to, kas jais apibrėžiama. Dalyvių bus paprašyta papasakoti apie savo patirtį tiriant neapykantos nusikaltimus ir kaip baudžiamasis procesas vyko praktikoje.

Reikėtų panagrinėti šias sritis:

- Kaip Lietuvoje yra reglamentuojami neapykantos nusikaltimai (savarankiškos nusikalstamos veikos, veiką kvalifikuojantis požymis, atsakomybę sunkinanti aplinkybė)?
- Kokie pagrindai yra įtvirtinti Baudžiamajame kodekse, pagal kuriuos asmenys laikomi labiau pažeidžiamais neapykantos nusikaltimų kontekste?
- Koks yra policijos atsakas į neapykantos nusikaltimus?
- Koks yra Jūsų, kaip tyrėjo, vaidmuo?
- Koks yra prokuroro vaidmuo, kaip Jūs jį suvokiate?
- Koks yra teismo vaidmuo, kaip Jūs jį suprantate?
- Ar savo darbe esate susidūrę su šių teisės aktų taikymu?
- Ar manote, kad jie yra veiksmingi?

Trečias modulis: policijos atsakas į neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis per žmogaus teisių ir kovos su diskriminacija prizmę

ĮVADAS IR APŽVALGA

Nors „žmogaus teisės“ dažnai gali atrodyti atitolusios nuo „tikrojo policijos darbo“ klausimų, jos daro įtaką kiekvieno policijos pareigūno pagrindinėms pareigoms – nuo nukentėjusių asmenų apsaugos ir saugumo užtikrinimo iki veiksmingų tyrimų atlikimo. Šių standartų nesilaikymas gali turėti rimtų pasekmių. Nukentėję asmenys gali pradėti netikėti policijos įsipareigojimu juos apsaugoti, kaltininkai tapti nekontroliuojami ir toliau nusikalsti, o policijos įstaigos rizikuoja būti užverstos teisiniais ieškiniais dėl diskriminacijos arba būti pripažintos pažeidžiančiomis Europos žmogaus teisių konvenciją.

Neapykantos nusikaltimai LGBTI asmenų atžvilgiu vyksta kasdienio išankstinio nusistatymo ir diskriminacijos patirties

kontekste. Tyrimai parodė, kad LGBTI asmenys patiria priešišumą ir priekabiavimą viešojoje erdvėje, diskriminaciją darbe, mokykloje ir bandydami naudotis būsto ir sveikatos priežiūros paslaugomis. Kai kurie LGBTI asmenys patiria ir policijos priekabiavimą ir net smurtą. Tokios patirtys trukdo LGBTI asmenims pranešti apie neapykantos nusikaltimus policijai arba bendradarbiauti tyrimo ir bet kokio galimo teismo proceso metu. Dažniausios priežastys, dėl kurių nepranešama, yra šios: nukentėję asmenys nemano, kad policija jų pranešimą vertins rimtai, jų patirtis rodo, kad tokie incidentai vyksta pernelyg dažnai, kad apie juos praneštų, ir baiminasi pažeidėjų keršto.

Tai reiškia, kad tiriant neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis, policijos pareigūnai turi būti labai atsargūs, kad būtų išvengta antrinės viktimizacijos. Kaip

sužinojome iš 2 modulio medžiagos, paprasti veiksmai gali padėti užtikrinti, kad policijos įstaigos būtų draugiškos LGBTI bendruomenei, o tai padidins tikimybę, kad nukentėjusieji pasitikės ir bendradarbiaus atliekant tyrimą ir galiausiai – vykstant teismo procesui.

Šiame modulyje išdėstyti žmogaus teisių standartai, kurie policijai yra svarbiausi neapykantos nusikaltimų prieš LGBTI asmenis kontekste, ir apima užduotis, kurios gali būti naudojamos siekiant padėti pareigūnams, kad jie saugotų žmogaus teisių standartus ir principus, kad tai padėtų jiems veiksmingai tirti neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis. Dalijamojoje medžiagoje 3.3 B išsamiai apžvelgiami svarbiausi tarptautiniai standartai, susiję su veiksmingu policijos atsaku į neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis, ir jų prevencija.

Jei reikia ir įmanoma, rekomenduojama, kad vietos NVO būtų pakviestos pristatyti ir dalyvauti konstruktyviame dialoge su dalyviais dėl LGBTI asmenų patiriamos diskriminacijos nacionaliniame kontekste. Šiame modulyje pabrėžiamos NVO indėlio galimybės.

Mokymosi rezultatai

Dalyviai:

- susipažins su platesniu išankstinio nusistatymo, priešiško ir diskriminacijos kontekstu, su kuriuo susiduria LGBTI asmenys ir bendruomenės (žinios); nustatys konkrečias kliūti, trukdančias pranešti apie neapykantos nusikaltimus, su kuriais susiduria LGBTI bendruomenės, ir kokios yra su tuo susijusios policijos pareigos (įgūdžiai);
- supras Europos Tarybos ir kitus žmogaus teisių standartus, susijusius su neapykantos nusikaltimais prieš LGBTI asmenis, įskaitant ir pagrindinius Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimus, ir kodėl jie yra svarbūs jų darbe (žinios);
- atpažins konkrečius policijos vykdomus žmogaus teisių pažeidimus (įgūdžiai);
- susipažins su svarbiausiais Europos Tarybos ir kitais tarptautiniais standartais.

Užduočių ir skirto laiko apžvalga

Užduotis 3.1: Platesnio diskriminacijos, kurią patiria LGBTI asmenys ir bendruomenės, konteksto supratimas (30 min.)

Užduotis 3.2: Konkrečių kliūčių pranešti apie neapykantos nusikaltimus, su kuriais susiduria LGBTI bendruomenės, nustatymas; FRA ataskaitos nagrinėjimas (30 min.)

Užduotis 3.3: Pagrindinių Europos Tarybos, kitų žmogaus teisių ir nacionalinių standartų, susijusių su neapykantos nusikaltimais prieš LGBTI asmenis, supratimas; pagrindinių EŽTT sprendimų ir kodėl jie yra svarbūs policijos pareigūno darbui supratimas (žinios) (60 min.)

UŽDUOTIS 3.1: PLATESNIO IŠANKSTINIO NUSISTATYMO IR DISKRIMINACIJOS, KURIUOS PATIRIA LGBTI ASMENYS IR BENDRUOMENĖS, SUPRATIMAS (30 MIN.)

Reikalingos priemonės:

Rašymo lenta su popieriumi, rašikliai
Dalinamoji medžiaga 3.1

1. Prieš sesiją paruoškite du baltus lapus:

- lentelė pavadinta: „LGBTI asmenų patirtis dėl išankstinių nuostatų ir diskriminacijos“ lape, su keturiais stulpeliais: viešos erdvės, viešosios paslaugos (būstas, švietimas), privati erdvė, darbo vieta. Taip pat galite pavaizduoti kategorijas grafiškai. Svarbu, kad keturios kategorijos būtų aiškiai matomos, turint pakankamai vietos, jei reikės prirašyti žodžius
- lapas pavadintas „LGBTI asmenų bendravimo su policija patirtis“

„LGBTI asmenų patirtis dėl išankstinių nuostatų ir diskriminacijos“

Vieša erdvė (gatvėje, restoranuose / baruose)	Viešosios paslaugos (sveikatos, būsto, švietimo)	Privati erdvė (šeimos gyvenimas)	Darbo vieta

2. Prieš mokymus panagrinėkite tyrimus apie LGBTI asmenų patiriamas išankstines nuostatas ir priešišumą šalyje, kurioje vyksta mokymai. Pavyzdžiui, galite panagrinėti TGEU ir ILGA-Europe svetaines ir jų turimus duomenis. Dėl šios informacijos galite kreiptis į vietos NVO (žr. 3.2 a punktą).

3. 5 min.: supažindinkite su užduotimi, paaiškindami, kad LGBTI asmenys susiduria su išankstiniu nusistatymu, priešišku ir diskriminacija daugelyje gyvenimo sričių. Paaiškinkite dalyviams, kad jie nagrinės kai kuriuos iš šių pavyzdžių, kai apie patirtis bus kalbama kitoje užduotyje. Paaiškinkite, jog dabar norėtumėte, kad dalyviai pasidalintų savo mintimis apie tai, su koku priešišku ir išankstiniu nusistatymu asmenys susiduria. Kai dalyviai pateikia pavyzdžius, pasižymėkite juos tinkamame stulpelyje. Jei niekas nesiūlo pavyzdžių, pradėkite Jūs, pateikdami vieną arba du, prireikus, prisiminkite ankstesnes diskusijas. Štai keletas pavyzdžių, kuriuos galite paminėti:

Vieša erdvė (gatvėje, restoranuose / baruose)	Viešosios paslaugos (sveikatos, būsto, švietimo)	Privati erdvė (šeimos gyvenimas)	Darbo vieta
Pravardžiavimas. Spoksojimas.	Patyčios mokykloje. Netinkama sveikatos priežiūros specialistų priežiūra. Nesažiningas nuomininkų išskeldinimas.	Grasinimai išmesti iš šeimos namų. Šeimos narių fizinė prievarta ir smurtas.	Juokeliai, netinkami komentarai. Atsisakymas paaugštinti pareigose.

4. Suskirstykite dalyvius į mažas 4–5 dalyvių grupes. Stenkitės atskirti asmenis, kurie nuolat dirba kartu, ir, jei įmanoma, užtikrinkite lyčių įvairovę grupėje.

5. Išdalinkite kiekvienai grupei 3.1 Dalijamąją medžiagą ir paprašykite ją perskaityti bei keletą minučių aptarti. Priminkite jiems, kad ateitų pasirengę pakomentuoti.

6. Skirkite 10–15 minučių grupės diskusijai, kad dalyviai perskaitytų dalomąją medžiagą, ir sutarkite, kokius punktus komentuosite. Patikrinkite, ar mažose grupėse darbas vyksta tinkama linkme.

7. Pakvieskite dalyvius iš grupių į pagrindinę sesiją ir paprašykite jų pakomentuoti. Skatinkite juos piešti arba kitais būdais pavaizduoti savo aptartų punktų informaciją. Priklausomai nuo to, kas bus komentuojama, paklauskite kitų, ką jie apie tai galvoja.

8. Apibendrinkite šiuos pagrindinius dalykus: LGBTI asmenys patiria išankstinį nusistatymą ir diskriminaciją visose gyvenimo srityse.

9. Dabar pakabinkite lentoje antrąjį lapą „LGBTI asmenų bendravimo su policija patirtis“. Jei nėra komentarų, galite pateikti šiuos pasiūlymus:

- Po pranešimo apie incidentą trūksta informacijos apie tolesnius veiksmus
- Patirtas policijos priekabiavimas
- Diskriminacija, patirta bendraujant su policijos pareigūnais
- Smurto, įskaitant fizinius išpuolius, patirtis

10. Baikite užduotį, pabrėždami pagrindinius dalykus, ir paaiškinkite, kad grupė šiuos klausimus toliau nagrinės kitos užduoties metu.

DALIJAMOJI MEDŽIAGA 3.1: PLATESNIO DISKRIMINACIJOS KONTEKSTO, KURĮ PATIRIA LGBTI ASMENYS IR BENDRUOMENĖS, SUVOKIMAS

LGBTI asmenys patiria priešišumą ir diskriminaciją daugelyje savo gyvenimo sričių. Homofobiniai ir transfobiniai juokeliai yra labai dažni, o į asmenis gatvėje dažnai spoksoma. Tai formuoja neapykantos nusikaltimų ir neapykantos incidentų patirties kontekstą ir paveikia asmens pasitikėjimą policija, kad ji tinkamai reaguos neapykantos nusikaltimų atvejais.

Pažvelkite į šią Pagrindinių teisių agentūros (FRA) skaidrę, parengtą remiantis 2012 m. visoje ES atlikta LGBT asmenų apklausa „[ES LGBT apklausa: Europos Sąjungos lesbiečių, gėjų, biseksualų ir translyčių asmenų apklausa](https://www.dropbox.com/s/erlrz3fo1l4ppsa/eu-lgbt-survey-infographic_en.jpg?dl=0)“.

https://www.dropbox.com/s/erlrz3fo1l4ppsa/eu-lgbt-survey-infographic_en.jpg?dl=0

Ką ši medžiaga padėjo suprasti apie LGBT asmenų priešiškumą ir išankstinio nusistatymo patirtį? Dabar perskaitykite apklaustų asmenų citatas. Kaip manote, kaip ši patirtis paveikia LGBT asmenų saugumą ir apsaugą visuomenėje bei jų norą pranešti apie prieš juos įvykdytus neapykantos nusikaltimus ir incidentus?

„Atsiskleidžiau, kad esu lesbietė, kai man buvo 18 metų. Neigiami komentarai ir juokeliai buvo bendravimo taisyklės, ir kiekvienas pasisakęs už LGBT teises (arba tiesiog rodęs pagarbą) buvo marginalizuojamas ir persekiojamas. Diskriminacija man niekada nereiškė smurtinio fizinio išpuolio, bet apkalbas, atskirtį, pašaipas, psichologinį smurtą, nevisavertiškumo jausmą, baimę dėl savęs ir aplinkinių: partnerės, šeimos, draugų.“

(Italija, lesbietė, 30)

„Sunku išsaugoti savo darbo vietą Prancūzijoje, kai darbdavys žino, kad esi gėjus. Jūs iš karto laikomas pažeidžiamu.“

(Prancūzija, gėjus, 33)

„Dirbau banke 24 metus ir nuolat buvau diskriminuojamas vadovų, kurie manė, kad, būdamas sąžiningas ir atskleidęs savo seksualinę orientaciją, negaliu būti paaukštintas pareigose, nes negaliu pelnyti pagarbos. Kartą naujas darbuotojas paprašė, kad jo stalas būtų pastatytas „protingu atstumu“ nuo mano, nes bijojo, kad jį seksualiai užpulsiu. Jo prašymas buvo laikomas pagrįstu ir mano darbo stalas buvo patrauktas toliau. Kai pagaliau buvau

paaukštintas pareigose, man buvo liepta neviešinti savo seksualinės orientacijos.“

(Graikija, gėjus, 53)

„[Mano draugė ir aš] dažniausiai nesilankome naktiniuose klubuose, nes mums tai atrodo per daug pavojinga, jei klubai nėra skirti LGBT, ypač jei esame vienos. Nerodome savo santykių viešai, buto savininkams ar asmenims, kurie gyvena netoliese.“

(Slovėnija, lesbietė, 28)

NACIONALINĖ ADAPTACIJA

Įtraukite duomenis ir atvejų tyrimus iš visų atitinkamų nacionalinių pranešimų apie neapykantos nusikaltimus, jei tokių yra. Aiškiai nurodykite šaltinį, kuriame pateikiama išsami informacija apie tai, kaip rasti leidinį.

„Aš manau, kažkaip apskritai su giminaičiais aš nebendrauju jau seniai, jau daug metų [...]. Su tolimesniais giminaičiais tai apskritai daugiau problemų, grynai mano šeima, mamos, brolio, tai kažkiek [...] tokio [translyčio asmens] kaip gėdijasi. Mano brolis [...], facebooke draugaut jis iki šiol nėra priėmęs manęs. Bijojo, kad tada visi jo draugai, bendri pažįstami ir giminaičiai sužinos, ir čia bus visiškas įvykis turėti sesę!“

(Translytė moteris, Lietuva)

Daugiau patirčių galima rasti: Liutauras Labanauskas, „Neapykantos nusikaltimų pažeidžiamų bendruomenių kokybinio tyrimo ataskaita“, Vidaus reikalų ministerija, 2019.

UŽDUOTIS 3.2: KONKREČIŲ KLIŪČIŲ PRANEŠTI APIE NEAPYKANTOS NUSIKALTIMUS, SU KURIAIS SUSIDURIA LGBTI BENDRUOMENĖS, NUSTATYMAS; FRA ATASKAITOS NAGRINĖJIMAS.

Šią užduotį sudaro skaitymas, aptarimas mažose grupėse ir moderuojamos diskusijos bendrų aptarimų metu.

Reikalingos priemonės:

Rašymo lenta su popieriumi, rašikliai
Dalijamoji medžiaga 3.2

1. Paruoškite du didelius baltus lapus. Pirmąjį pavadinkite: „Priežastys, dėl kurių nepranešama policijai“. Antrąjį: „Ką tai reiškia policijai? Ką galima padaryti?“
2. Padalinkite dalyvius į mažas 4–5 dalyvių grupes. Stenkitės atskirti asmenis, kurie nuolat dirba kartu, ir, jei įmanoma, užtikrinkite lyčių įvairovę grupėje.
3. Išdalinkite 3.3 Dalijamąją medžiagą ir paprašykite dalyvių laikytis nurodymų. Skirkite 10–15 minučių perskaityti tekstą ir pasidalinti savo mintimis apie klausimus dalomojoje medžiagoje.
4. Pakvieskite grupes prisijungti prie bendros grupės. Paprašykite dalyvių pasidalinti savo mintimis apie FRA ataskaitą. Ar jie nustebę dėl asmenų, kurie nepraneša policijai apie nusikaltimus, skaičiaus? Kokios, jų nuomone, yra to priežastys? Ar jie mano, kad tai atspindi vietos kontekstą? Pažymėkite pagrindinius punktus (teiginius) lentoje.
5. Tuomet, diskutuodami šiais klausimais, priminkite dalyviams, kad FRA ataskaita yra paremta patikimais duomenimis, kurie gali būti taikomi kituose kontekstuose. Jei asmenys ginčija išvadas, pripažinkite, kad tyrimas gali turėti tam tikrų trūkumų, tačiau jis vis tiek gali atskleisti svarbias problemas, kurias reikia spręsti, siekiant suprasti, kodėl LGBTI asmenys nepraneša apie neapykantos nusikaltimus. Jei taip pat turite informacijos iš vietos NVO, panaudokite ją, kad pabrėžtumėte vietinius neapykantos nusikaltimų prieš LGBTI asmenis pavydžius ir priežastis, kodėl apie juos buvo nepranešta.
6. Dabar pereikite prie antrojo puslapio ir paprašykite grupės pasakyti, ką tai reiškia policijos darbe ir praktikoje.
7. Užbaikite užduotį apibendrinami pagrindinius lape sužymėtus punktus (teiginius). Juos bus galima aptarti vėliau mokymuose.

UŽDUOTIS 3.2 A: VIETOS NVO DALYVAVIMAS 3.1 IR 3.2 UŽDUOTYJE (NEPRIVALOMA)

Vietos ir nacionalinės NVO dalyvavimas vykdant 3.1 ir 3.2 užduotis labai praturtintų dalyvių patirtį. Apsvarstykite galimybę įtraukti NVO į pristatymą apie platesnio masto išankstinių nuostatų ir diskriminacijos, kurią patiria LGBTI asmenys ir bendruomenės, kontekstą ir konkrečias kliūtis pranešti apie neapykantos nusikaltimus, su kuriais susiduria LGBTI bendruomenės. NVO taip pat galėtų kartu moderuoti grupines diskusijas, o į diskusijas reikėtų įtraukti turimą konkrečią informaciją ir pavyzdžius. Prisiminkite 5 modulį, kad galėtumėte išsamiau aptarti šiuos klausimus.

DALIJAMOJI MEDŽIAGA 3.2: KONKREČIŲ KLIŪČIŲ PRANEŠTI APIE NEAPYKANTOS NUSIKALTIMUS, SU KURIAIS SUSIDURIA LGBTI BENDRUOMENĖS, NUSTATYMAS; FRA ATASKAITOS NAGRINĖJIMAS.

1. Keletą minučių skirkite ataskaitos 2.3.3 skirsnio „Pranešimas apie smurtą ir priekabiavimą“ iš ataskaitos „Dar ilgas kelias iki LGBTI asmenų lygiateisiškumo“, kurią 2020 m. paskelbė ES Pagrindinių teisių agentūra, skaitymui.

Jame pateikiama informacija apie aukų, pranešančių apie neapykantos nusikaltimus policijai, skaičių ir nurodomos priežastys, kodėl nukentėję asmenys policijai nepraneša apie neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis.

2. Baigę šią užduotį, aptarkite savo pastebėjimus grupėje:

- a) koks yra aukų, pranešusių policijai apie neapykantos nusikaltimus prieš LGBTI asmenis, procentas FRA ataskaitoje?
- b) kokios buvo pagrindinės priežastys, dėl kurių nukentėję asmenys nepranešė apie tai policijai?
- c) ką tai reiškia jūsų darbe?

Apibendrinkite pastabas, išsakytas grupėje, ir pasiruoškite pasidalinti su kolegomis, kai grįšite į didesnę grupę.

UŽDUOTIS 3.3: PAGRINDINIŲ EUROPOS TARYBOS STANDARTŲ, KITŲ ŽMOGAUS TEISIŲ STANDARTŲ IR NACIONALINIŲ STANDARTŲ, SUSIJUSIŲ SU NEAPYKANTOS NUSIKALTIMAIS, NUKREIPTAIS PRIEŠ LGBTI ASMENIS, SUVOKIMAS.

Ši užduotis pabrėžia įsipareigojimą ginti žmogaus teises kaip esminį policijos veiklos principą. Ji prasideda nuo raktinių žodžių, kurie vėliau paaiškinami skaitant EŽTT sprendimą *Identoba ir kiti prieš Gruziją*.

Reikalingos priemonės:

Kortelė / A4 formato popieriaus lapas
Rašymo lenta, popierius ir rašikliai
Dalijamoji medžiaga 3.3 A
Dalijamoji medžiaga 3.3 B

Pastaba dėstytojui:

Ruošdamiesi šiai sesijai atidžiai peržiūrėkite 3.3 b dalijamąją medžiagą, kurioje pateikiama išsami informacija apie atitinkamus Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimus, Europos Tarybos standartus ir kitus tarptautinius standartus. EŽTT sprendimai yra ypač svarbūs rengiantis šiai sesijai.

1. Prieš sesiją kortelėje arba popieriaus lapuose užrašykite šiuos terminus ir frazes:

Europos Žmogaus teisių konvencijos (Konvencija) 3 straipsnis
Europos Žmogaus teisių konvencijos 14 straipsnis.
Pozityvi pareiga
Procesinė pareiga
Homofobinio motyvo atskleidimas

Tada užrašykite kiekvieną terminą viename popieriaus lape ir išdėliokite juos patalpoje.

2. Užduoties pradžioje išdalinkite popieriaus lapus su užrašytais terminais. Paaiškinkite, kad šie terminai ir frazės yra esminiai žmogaus teisėmis grindžiamoje policijos veikloje.

3. Paprašykite dalyvių perskaityti terminus ir padiskutuoti, ką jie reiškia. Paaiškinkite, kad šiuo metu ieškote ne tobulo atsakymo, tik minčių. Paprašykite vieno dalyvio lontoje užrašyti, ką sako kiti dalyviai. Trumpai aptarkite kiekvieną terminą, bet dar nepateikite jų apibrėžimų. Paaiškinkite, kad sesijos pabaigoje prie to grįšite.

4. Dabar išdalinkite užduoties 3.3 medžiagą, kurioje yra bylos *Identoba ir kiti prieš Gruziją* apžvalga. Supažindinkite su šia užduotimi, paaiškindami, kad, nors santraukoje nėra nieko netikslaus, siekis nėra pateikti išsamius bylos faktus, Gruzijos įstatymus arba teismo nagrinėjamo (-ų) įstatymo (-ų) aprašymą. Svarbu pažvelgti į vieną pavyzdį, į įvykį, vykusį Gruzijoje, ir nustatyti bendrus žmogaus teisių principus, kurie taikomi visiems policijos pareigūnams.

5. Skirkite dalyviams 5–7 minutes perskaityti 3.3 dalomąją medžiagą. Paprašykite jų atkreipti dėmesį į terminus, kuriuos ką tik aptarėte kartu su grupe, ir dar kartą panagrinėkite jų apibrėžimus.

6. Pakvieskite dalyvius atgal į didesnę grupę ir moderuokite diskusiją. Grįžkite prie apibrėžimų ir terminų, kuriuos pristatėte mokymų pradžioje. Pradėkite nuo Konvencijos 3 straipsnio. Paklauskite dalyvių, ar jie vis dar sutinka su apibrėžimu ir ar ką nors norėtų pridurti? Paklauskite jų, ką tai jiems reiškia praktiškai.

7. Dabar aptarkite apibrėžimą „pozityvi pareiga“. Paklauskite dalyvių, ką tai reiškia ir ar jie ką nors pridurtų prie apibrėžimo. Pasinaudokite šia ekspertų nuomone apie 3 straipsnio reikšmę šioje diskusijoje.

Pozityvi pareiga, kurią nustato 3 straipsnis, reiškia, kad valstybės turi imtis prevencinių ir tyrimo veiksmų dėl bet kokio netinkamo elgesio su asmenimis. Tai reiškia, kad valstybės turi užtikrinti veiksmingą asmens ar asmenų apsaugą nuo trečiosios šalies nusikalstamų veikų, taip pat imtis pagrįstų veiksmų, kad būtų užkirstas kelias netinkamam elgesiui, apie kurį valdžios institucijos žino ar turėtų žinoti. Be to, valstybės turi atlikti veiksmingus oficialius tyrimus dėl įtariamo netinkamo elgesio, net jei tokį elgesį padarė privatus asmenys.

8. Dabar aptarkite **14 straipsnį**. Paklauskite, ar dalyviai diskusijų metu ką nors papildytų savo apibrėžime, pasinaudodami šia apibrėžtimi:

Naudojimasis šioje Konvencijoje pripažintomis teisėmis ir laisvėmis yra užtikrinamas nepriklausomai nuo asmens lyties, rasės, odos spalvos, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautinės ar socialinės kilmės, priklausymo tautinei mažumai, nuosavybės, gimimo ar kitais pagrindais.

9. Dabar pereikite prie termino „**neapykantos, šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo motyvo atskleidimas**“ ir aptarkite, ką tai reiškia policijos praktikoje, priminkite dalyviams, kad grįšite prie to, kai nagrinėsite diskriminacinių pažiūrų rodiklius; paaiškinkite, ką tai reiškia policijos praktikai, protokolams ir mokymams ir kad tai yra viena iš pagrindinių priežasčių, kodėl organizuojame šiuos mokymus. Pasinaudokite šia ekspertų nuomone diskusijoje.

Policijos praktika: „buvo labai svarbu, kad atitinkamos šalies valdžios institucijos atliktų tyrimą [...], imtųsi visų pagrįstų veiksmų, siekiant atpažinti ir nustatyti galimų homofobinių motyvų vaidmenį aptariamiems įvykiams. Būtinybė atlikti prasmingą tyrimą dėl diskriminacijos, paskatinusios užpuolimą [...] buvo būtina atsižvelgiant, viena vertus, į priešišką LGBT bendruomenės atžvilgiu ir, kita vertus, į aiškiai homofobinius neapykantą kurstančius pasisakymus, kuriuos užpuolikai vartojo incidento metu. Teismas mano, kad, nesant griežto teisėsaugos institucijų požiūrio, nusikaltimai, padaromi dėl išankstinio nusistatymo, būtų neišvengiamai nagrinėjami tokiomis pačiomis sąlygomis, kaip ir įprastos bylos, neturinčios tokių atspalvių, o iš to sekantis abejingumas prilygtų oficialiam susitaikymui su neapykantos nusikaltimais ar net nuolaidžiavimui jiems“ (77 paragrafas).

10. Galiausiai pradėkite diskusiją apie procesines pareigas. Paklauskite dalyvių, ką tai reiškia jų praktiniame darbe. Paaiškinkite, kad, esant įrodymų, jog visuomenėje yra homofobijos apraiškų ir kažkas nukenčia dėl savo seksualinės orientacijos, policija turi pareigą tai ištirti ir kad tai yra įsipareigojimo žmogaus teisėms procedūrinis aspektas. Moderuodami diskusiją, pasinaudokite šia ekspertų nuomone:

„Teismas labai aiškiai siunčia tvirtą ir galingą žinią visoms valstybėms narėms: kai visuomenėje vyrauja neigiamas požiūris į seksualines mažumas ir yra žinoma homofobinio piktnaudžiavimo tikimybė, teisėsaugos institucijoms tenka „didžiulė pozityvi pareiga“ (80 paragrafas) apsaugoti LGBT asmenis. Be to, valstybėms tenka procesinė pareiga ištirti homofobinę neapykantą „ypač pabrėžiant šališkumo motyvo atpažinimą ir įrodinėjimą“ (80 paragrafas). Kaip teismas nustatė, jei valstybės nesiims tokių veiksmų, „tai bus sunku [...] įgyvendinti priemones, kuriomis siekiama pagerinti [...] policijos darbą ateityje taikyti susibūrimų metu“ (80 paragrafas).“

<http://echrso.blogspot.com/2015/05/the-judgment-in-identoba-and-others-v.html>

Galiausiai išdalinkite 3.3 b dalomąją medžiagą ir atkreipkite dalyvių dėmesį į išsamią informaciją apie Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimus ir kitus atitinkamus tarptautinius standartus. Pabrėžkite, kad tai yra svarbūs išteklių jų darbe.

DALIJAMOJI MEDŽIAGA 3.3 A: EŽTT BYLOS IDENTOBA PRIEŠ GRUZIJĄ APŽVALGA

Šiame skyriuje *Identoba prieš Gruziją* byla apžvelgiama mokymo tikslais. Norėdami perskaityti visą bylą, apsilankykite [EŽTT svetainėje](#).

APŽVALGA

Kas nutiko

2012 m. gegužės 17 d. Gruzijos valdžios institucijos leido nevyriausybinei organizacijai *Identoba* organizuoti Tbilisio centre taikias eitynes, skirtas Tarptautinei kovos su homofobija dienai paminėti. Valdžios institucijos patvirtino, jog „policijos pajėgos bus dislokuotos užtikrinant, kad eitynės vyktų taikiai“.

Tą dieną LGBT aktyvistai susidūrė su „šimtu ar daugiau priešiška nusiteikusių demonstrantų, kurie buvo ypač agresyvūs ir vartojo įžeidžiančius žodžius“. Agresija didėjo, buvo atiminėjami ir plėšomi plakatai, stumdomi ir kumščiuojami LGBT eitynių dalyviai ir bent vienas asmuo buvo spardomas ir sumuštas. Keli dalyviai patyrė fizinių sužalojimų. Buvo išsakyti grasinimai, kad eitynių dalyviai „turėtų būti mirtinai sudeginti ir sutraiškėti“.

Kai eitynių dalyviai susidūrė su priešininkais, policija „staiga atsitraukė nuo susidūrimo vietas“. Kiti policijos pareigūnai buvę vietoje informavo LGBT eitynių dalyvius, kad ne jų pareiga įsikišti, nes jie nėra policijos patruliai. Po to, kai eitynių dalyviai paskambino policijos pareigūnams, jie atvyko ir įsikišo, kad sustabdytų muštynes, tačiau grasinimai tęsėsi. Policija sulaukė keletą LGBT eitynių dalyvių. Remiantis teismo sprendimu, tuo buvo siekiama „užkirsti kelią jiems padaryti administracinį nusikaltimą – trukdyti kelių eismui ir apsaugoti juos nuo prieš jų demonstraciją protestuojančių asmenų puolimo“.

Po įvykio

Pareiškėjai pateikė keletą išsamių skundų dėl smurto prieš juos ir policijos apsaugos stokos (žr. 20–28 paragrafus).

EŽTT SPRENDIMAS

Homofobijos ir priešiško kontekstas

Teismas rėmėsi homofobijos ir neigiamų nuostatų prieš LGBT asmenis Gruzijoje įrodymais ir priėmė sprendimą pareiškėjų naudai. Šie įrodymai buvo pagrįsti per Europos Tarybos Žmogaus teisių komisaro vizitą į Gruziją surinktais ir Tarptautinės lesbiečių, gėjų, biseksualių, translyčių ir interlyčių asmenų asociacijos Europos regiono padalinio (ILGA-Europe) pateiktais duomenimis. Teismas padarė išvadą, kad dėl „kai kurių Gruzijos visuomenės segmentų“ turimų „neigiamų nuostatų, **diskriminaciniai** 2012 m. gegužės 17 d. **incidento atspalviai** ir pareiškėjų, kurie atvirai palaikė grupę, prieš kurią nukreiptos neigiamos seksualinės nuostatos, **pažeidžiamumo lygis ...** tapo ypač akivaizdžiais“ (68 punktas). Tai, kartu su policijos paramos trūkumu eitynių metu paskatino Teismą prieiti prie išvados, kad „elgesys su pareiškėjais neišvengiamai sukėlė jiems **baimės**, nerimo ir **nesaugumo** jausmus, kurie **nesuderinami** su pagarba jų žmogiškajam orumui ir **peržengė 3 straipsnio, taikomo kartu su 14 straipsniu, taikymo slenkstį**“.

Policija neapsaugojo

Teismas nustatė, kad šalies valdžios institucijos žinojo arba turėjo žinoti apie su šiuo renginiu susijusią riziką ir todėl buvo įpareigos užtikrinti didesnę valstybės apsaugą (72 paragrafas). Vis dėlto, Teismo požiūriu, policijai, „nepavyko tinkamai apsaugoti trylikos atskirų pareiškėjų nuo išankstinio nusistatymo motyvuotų išpuolių, kuriuos įvykdė privatūs asmenys per 2012 m. gegužės 17 d. eitynes“ (74 paragrafas).

Veiksmingo tyrimo stoka

Nors pažeidėjai buvo užfiksuoti vaizdo įrašė, o aukos patyrė sužalojimų, valdžios institucijos „nepaaiškinamai susiaurino tyrimo apimtį ir pradėjo du atskirus ir nesusijusius tyrimus tik dėl dviejų pareiškėjų patirtų fizinių sužalojimų“ (75 paragrafas). Be to, tyrimas užtruko daugiau nei dvejus metus, o teismo sprendimu kaltininkams buvo skirtos tik nedidelės administracinės nuobaudos.

Valdžios institucijos nepradėjo **tyrimo dėl neapykantos nusikaltimo** ir netaikė Gruzijoje galiojančių neapykantos nusikaltimus reglamentuojančių teisės aktų. Atsižvelgdamas į bylos aplinkybes ir į tai, kad Gruzija turi neapykantos nusikaltimus reglamentuojančius teisės aktus, Teismas nustatė:

„Buvo labai svarbu, kad atitinkamos šalies valdžios institucijos atliktų tyrimą tokiomis konkrečiomis aplinkybėmis, imdamosi visų pagrįstų veiksmų, kad būtų galima nustatyti galimų homofobinių motyvų vaidmenį tiriamuose įvykiuose. Buvo būtina atlikti prasmingą diskriminacijos, paskatinusios 2012 m. gegužės 17 d. išpuolį, tyrimą, atsižvelgiant, viena vertus, į priešišumą LGBT bendruomenei ir, kita vertus, į aiškiai homofobišką neapykantos kalbą, kurią per incidentą vartojo užpuolikai. Teismas mano, kad, nesant griežto teisėsaugos institucijų požiūrio, nusikaltimai, padaromi dėl išankstinio nusistatymo, būtų neišvengiamai nagrinėjami tokiomis pačiomis sąlygomis, kaip ir įprastos bylos, neturinčios tokių atspalvių, o iš to sekantis abejingumas prilygtų oficialiam susitaikymui su neapykantos nusikaltimais ar net nuolaidžiavimui jiems.“

EUROPOS TARYBOS STANDARTAI

Europos Žmogaus Teisių Teismo faktų suvestinės

Šie ištekliai apjungia EŽTT bylas ir sprendimus įvairiais Konvencijos aspektais. Toliau pateikiamos svarbiausių faktų suvestinių santraukos.

„Seksualinės orientacijos klausimai“⁵⁰

Šioje faktų suvestinėje pateikiama atnaujinama visų bylų, kuriose nagrinėjamas baudžiamosios teisenos atsakas į neapykantos nusikaltimų ir neapykantos kalbos incidentus prieš LGBTI bendruomenes Europos Tarybos valstybėse narėse, apžvalga. Daugiau informacijos pateikiama apie *Identoba ir kiti prieš Gruziją ir M. C. ir C. A. prieš Rumuniją* bylas, kurios šiame vadove aptariamose trečiame ir penktame moduluose.

„Lytinės tapatybės klausimai“⁵¹

Šioje faktų suvestinėje nerasite informacijos apie neapykantos nusikaltimų bylas arba policijos pareigūnų elgesį su LGBTI asmenimis; tačiau joje apibendrintuose sprendimuose pabrėžiama translyčių asmenų kova, kad jų lytinė tapatybė būtų teisiškai ir socialiai pripažinta. Kaip nagrinėjama šiame modulyje, svarbu suprasti diskriminacijos, kurią patiria LGBTI asmenys, kontekstą, nes tai gali paveikti jų pasiryžimą pranešti apie incidentus policijai ir tikėjimą, kad incidentai, nukreipti prieš juos, bus veiksmingai ištirti.

Ministrų Komiteto rekomendacijos Nr. CM/Rec(2001)10 dėl Europos Policijos etikos kodekso⁵², pagrindinių ištraukų santrauka

Net ir suvokiant policijos tarnybų ir institucijų įvairovę Europos Tarybos valstybėse, Ministrų Komitetas pripažįsta, kad yra bendros etikos normos, kurios turėtų būti taikomos visiems. Kodekse nustatyti išsamūs standartai, kurių

turėtų laikytis policija, siekdama vykdyti savo pagrindines funkcijas:

1. Pagrindiniai policijos tikslai demokratinėje visuomenėje, kurią reglamentuoja teisinė valstybė, yra:

- išlaikyti ramybę ir tvarką visuomenėje;
- ginti ir gerbti asmens pagrindines teises ir laisves, visų pirma įtvirtintas Europos Žmogaus teisių konvencijoje;
- užkirsti kelią nusikalstamumui ir su juo kovoti;
- atskleisti nusikaltimus;
- teikti pagalbą ir paslaugas visuomenei.

Policijos mokymų kontekste yra aiškus ryšys tarp kiekvieno iš šių tikslų ir veiksmingo, sąžiningo ir saugaus policijos atsako į neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis. Policijos įsipareigojimai „sąžiningai vykdyti savo užduotis, visų pirma vadovaujantis nešališkumo ir nediskriminavimo principais“ pabrėžiami visame kodekse, įskaitant paramos ir pagalbos aukoms sritis; nediskriminavimo kultūros ir pagarbos asmens teisėms policijos įstaigose plėtojimą; ir konkrečiai kalbant apie Europos Žmogaus teisių konvencijos laikymąsi ir bendrą diskriminacijos draudimą, susijusį su konvencijoje įtvirtintomis teisėmis.

Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. CM/Rec(2010)5 valstybėms narėms dėl kovos su diskriminacija dėl seksualinės orientacijos ar lytinės tapatybės priemonių⁵³

Šioje rekomendacijoje pabrėžiami svarbiausi Konvencijos straipsniai ir Europos Žmogaus Teisių Teismo išvados, nes jie yra susiję su klausimais, turinčiais įtakos LGBTI asmenims. Tai apima: efektyvius neapykantos nusikaltimų prieš LGBTI asmenis tyrimus; atitinkamus ir veiksmingus įstatymus, leidžiančius teismams

50 http://www.echr.coe.int/documents/fs_sexual_orientation_eng.pdf

51 http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Gender_identity_ENG.pdf

52 <http://www.refworld.org/docid/43f5c7944.html>

53 http://lrv-atstovas-eztt.lt/uploads/MK_rekomendacija_del_LGBT.pdf

atsižvelgti į LGBTI nukreiptą neapykantos, šališkumo, išankstinio nusistatymo motyvą; ir saviraiškos ir susirinkimų laisvės apsaugą, ypač teisę į apsaugą, kai naudojamos teisė į susirinkimų laisvę.

Toliau pateikiami atitinkami straipsniai.

1. Valstybės narės turėtų užtikrinti veiksmingą, greitą ir nešališką tiriamų nusikaltimų bei kitų incidentų tyrimą, kai yra pagrindo įtarti, kad pažeidėjo motyvas buvo aukos seksualinė orientacija ar lytinė tapatybė; jos taip pat turėtų užtikrinti, kad ypatingai kruopščiai būtų tiriami tokie nusikaltimai bei incidentai, kuriuos galimai įvykdė teisėsaugos pareigūnai ar kiti oficialias pareigas einantys asmenys, ir kad už tokius nusikaltimus atsakingi asmenys būtų patraukti atsakomybėn bei, jei būtina, nubausti siekiant išvengti nebaudžiamumo.
2. Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad skiriant sankcijas, su seksualine orientacija ar lytine tapatybe susijusį šališką motyvą būtų galima laikyti sunkinančia aplinkybe.
3. Valstybės narės turėtų imtis atitinkamų priemonių, padedančių užtikrinti, kad vadovaujantis Konvencijos 10 straipsniu saviraiškos laisve būtų galima veiksmingai naudotis be diskriminacijos dėl seksualinės orientacijos ar lytinės tapatybės, įskaitant laisvę gauti ir suteikti informaciją apie asmenų seksualinę orientaciją ar lyties tapatybę.
4. Valstybės narės turėtų imtis atitinkamų priemonių nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygiu, padedančių užtikrinti, kad vadovaujantis Konvencijos 11 straipsniu taikių susirinkimų laisve būtų galima veiksmingai naudotis be diskriminacijos dėl seksualinės orientacijos ar lytinės tapatybės.
5. Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad teisėsaugos institucijos imtųsi atitinkamų priemonių, padedančių apsaugoti taikių demonstracijų, palaikančių lesbiečių, gėjų, biseksualių ir translyčių asmenų žmogaus teises, dalyvius nuo bet kokių pastangų neteisėtai sužlugdyti ar sutrukdyti jiems

naudotis saviraiškos ir taikių susirinkimų laisvėmis.

6. Visų lygių valdžios institucijos turėtų būti skatinamos viešai pasmerkti, ypač žiniasklaidoje, bet kokį neteisėtą trukdymą asmenims ir asmenų grupėms naudotis saviraiškos ir taikių susirinkimų laisvėmis, ypač kai tai susiję su lesbiečių, gėjų, biseksualių ir translyčių asmenų žmogaus teisėmis.

Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos rezoliucija Nr. 1728 (2010) dėl diskriminacijos dėl seksualinės orientacijos ir lytinės tapatybės⁵⁴

Šioje rezoliucijoje aprašoma ir pripažįstama LGBT asmenų patiriama diskriminacija, įskaitant ir neapykantos nusikaltimus ir neapykantos kalbą. Tai svarbus pirmiau aprašytos *Ministrų Komiteto rekomendacijos Nr. CM/Rec(2010)5 valstybėms narėms dėl kovos su diskriminacija dėl seksualinės orientacijos ar lytinės tapatybės priemonių papildymas*. Rezoliucijoje Europos Tarybos valstybės narės raginamos „užtikrinti, kad būtų gerbiamos LGBT asmenų pagrindinės teisės, įskaitant saviraiškos laisvę ir susirinkimų bei asociacijos laisvę, laikantis tarptautinių žmogaus teisių standartų“, ir „suteikti nukentėjusiesiems teisių gynimo priemonės ir sustabdyti nebaudžiamumą tų, kurie pažeidžia LGBT asmenų pagrindines teises, visų pirma jų teisę į gyvybę ir saugumą“.

Rezoliucijoje taip pat raginama Europos Tarybos valstybės narės „pasmerkti neapykantos kalbą ir diskriminacinius pareiškimus ir veiksmingai apsaugoti LGBT asmenis nuo tokių pareiškimų, kartu gerbiant teisę į saviraiškos laisvę pagal Europos Žmogaus teisių konvenciją ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką“, ir „priimti ir įgyvendinti kovos su diskriminacija teisės aktus, apimančius seksualinę orientaciją ir lytinę tapatybę tarp draudžiamų diskriminacijos pagrindų, taip pat užtikrinti sankcijas už pažeidimus“.

Europos Tarybos konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo⁵⁵

54 <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17853>.

55 <http://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/about-the-convention>.

Taip pat žinoma kaip Stambulo konvencija. Šiuo dokumentu nustatomi teisiškai privalomi įsipareigojimai, susiję su prevencija, apsauga, tyrimu ir baudmės skyrimu. Nors smurtas prieš moteris ir smurtas šeimoje nepatenka į šio vadovo taikymo sritį, svarbu nepamiršti, kad LGBTI asmenys taip pat gali tapti tokio pobūdžio smurto aukomis. Be to, kai kurie tikslinio smurto prieš LGBTI asmenis šeimoje atvejai gali būti laikomi neapykantos nusikaltimais ir smurtu šeimoje. Dėstančiam naudinga išnagrinėti šį klausimą pagrindinių diskusijų metu ir aptarti su dalyviais iškeltus klausimus, kai galvojama apie tai, kaip smurtas šeimoje ir smurtas dėl lyties yra susiję su neapykantos nusikaltimais prieš LGBTI asmenis.

Konvencijoje numatyta nediskriminavimo nuostata, pagal kurią nukentėjusieji negali būti diskriminuojami dėl lytinės tapatybės ar seksualinės orientacijos. Daugiau informacijos rasite „Transgender Europe“ pateiktose aiškinamosiose pastabose⁵⁶ ir naudingoje analizėje⁵⁷.

KITI TARPTAUTINIAI ŽMOGAUS TEISIŲ STANDARTAI

2016 m. birželio 30 d. Žmogaus teisių tarybos priimta rezoliucija 32/2: apsauga nuo smurto ir diskriminacijos dėl seksualinės orientacijos ir lytinės tapatybės⁵⁸

Ši rezoliucija „griežtai smerkia smurto ir diskriminacijos veiksmus visuose pasaulio regionuose, įvykdytus prieš asmenis dėl jų seksualinės orientacijos ar lytinės tapatybės“, pagal šią rezoliuciją Jungtinių Tautų nariai, kurie yra pasirašę rezoliuciją, trejiems metams paskyrė nepriklausomą ekspertą dėl apsaugos nuo smurto ir diskriminacijos dėl seksualinės orientacijos ir lytinės tapatybės. Ekspertas atlieka keletą funkcijų, įskaitant atitinkamų žmogaus teisių standartų įgyvendinimo vertinimą, teikia techninę pagalbą valstybėms narėms, dalyvauja dialoge su valdžios institucijomis ir apie savo pažangą praneša žmogaus teisių tarybai.

Norėdami sužinoti daugiau apie JT standartus, susijusius su seksualine orientacija ir lytine tapatybe, panagrinėkite SOGI JT duomenų bazę⁵⁹ apie seksualinės orientacijos ir lytinės tapatybės klausimus.

Europos Sąjungos direktyva 2012/29 / ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai⁶⁰

Direktyva priimta 2012 m. spalio 25 d. ir įsigaliojo 2012 m. lapkričio 15 d. Europos Sąjungos valstybės narės iki 2015 m. lapkričio 16 d. turėjo perkelti nuostatas į savo nacionalinius įstatymus. Direktyva taikoma visoms nusikaltimų aukoms ir konkrečiai mini neapykantos nusikaltimų aukas, tarp jų, ir neapykantos nusikaltimų prieš LGBTI asmenis aukas. Ja Europos Sąjungos valstybėms narėms nustatomos specialios pareigos: vertinti neapykantos nusikaltimų aukas kaip tokias, kurioms reikalinga speciali apsauga; užtikrinti, kad jos galėtų naudotis specialiomis pagalbos paslaugomis, pagrįstomis jų poreikių vertinimu; ir kad teisėsaugos pareigūnai, kurie gali turėti kontaktų su aukomis, įskaitant policiją, prokurorus ir teisėjus, būtų tinkamai apmokyti, kad užtikrintų, kad su aukomis būtų elgiamasi pagarbiai ir nediskriminuojančiai. Toliau pateikiamos svarbiausių straipsnių ištraukos.

56 <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210>

57 <http://tgeu.org/protection-of-trans-people-under-the-istanbul-convention/>

58 http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/HRC/RES/32/2

59 <https://www.icj.org/sogi-un-database>

60 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1421925131614&uri=CELEX:32012L0029>

3 STRAIPSNIS. TEISĖ SUPRASTI IR BŪTI SUPRASTAM

1. Valstybės narės imasi tinkamų priemonių, kad nuo pirmo aukų kontakto su kompetentinga valdžios institucija ir reikiamo tolesnio bendravimo su ja metu vykstant baudžiamajam procesui, padėtų aukoms suprasti, kas sakoma, ir būti suprastoms, be kita ko, kai informaciją teikia ta institucija.
2. Valstybės narės užtikrina, kad su aukomis tiek žodžiu, tiek raštu būtų bendraujama paprasta ir suprantama kalba. Tokiame bendravime atsižvelgiama į aukos asmenines savybes, įskaitant bet kokią negalią, kuri gali turėti poveikį gebėjimui suprasti ar būti suprastam.
3. Valstybės narės leidžia, kad aukas lydėtų jų pasirinktas asmuo pirmo kontakto su kompetentinga valdžios institucija metu, jei aukai dėl nusikaltimo poveikio reikia pagalbos, kad ji suprastų, kas sakoma, ir būtų suprasta, nebent tai prieštarauja aukos interesams ar kitaip kenkia proceso eigai.

8 STRAIPSNIS. TEISĖ NAUDOTIS PARAMOS AUKOMS TARNYBŲ PASLAUGOMIS

1. Valstybės narės užtikrina, kad aukos, atsižvelgiant į jų poreikius, turėtų galimybę nemokamai naudotis konfidencialiomis paramos aukoms tarnybų, veikiančių atsižvelgiant į aukų interesus, paslaugomis prieš baudžiamąjį procesą, jo metu ir atitinkamą laikotarpį po jo. Šeimos nariai turi turėti galimybę naudotis paramos aukoms tarnybų paslaugomis, atsižvelgiant į jų poreikius ir žalos, patirtos dėl nusikalstamos veikos prieš auką, dydį.
2. Valstybės narės sudaro palankesnes sąlygas skundą gavusiai kompetentingai valdžios institucijai ir kitoms atitinkamoms įstaigoms nukreipti aukas į paramos aukoms tarnybas.
3. Valstybės narės imasi priemonių, kad būtų sukurtos nemokamai paslaugas teikiančios ir konfidencialios specialistų paramos tarnybos, kurios papildytų bendras paramos aukoms tarnybas arba sudarytų neatsiejamą jų dalį, arba sudaro sąlygas paramos aukoms organizacijoms kreiptis į specializuotas įstaigas, teikiančias tokią specialistų paramą. Aukos turi galimybę naudotis tokiomis paramos paslaugomis, atsižvelgiant į jų specialius poreikius, o šeimos nariai turi galimybę naudotis tokių tarnybų paslaugomis, atsižvelgiant į jų specialius poreikius ir žalos, patirtos dėl nusikalstamos veikos prieš auką, dydį.
4. Paramos aukoms tarnybos ir specialistų paramos tarnybos gali būti steigiamos kaip viešos arba nevyriausybinės organizacijos ir gali būti organizuojamos profesiniu ar savanorišku pagrindu.
5. Valstybės narės užtikrina, kad galimybė naudotis paramos aukoms tarnybų paslaugomis nepriklauso nuo to, ar auka pateikė oficialų skundą dėl nusikalstamos veikos kompetentingai valdžios institucijai.

20 STRAIPSNIS. AUKŲ TEISĖ Į APSAUGĄ NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ TYRIMO METU

Nedarydamos poveikio teisei į gynybą ir laikydamosi teismo diskrecijos taisyklių, valstybės narės užtikrina, kad nusikalstamų veikų tyrimo metu:

- a) aukų apklausos būtų atliekamos nepagrįstai nedelsiant po to, kai kompetentingai valdžios institucijai pateikiamas skundas dėl nusikalstamos veikos;
- b) aukų apklausų būtų rengiama kuo mažiau ir jos būtų rengiamos tik tuo atveju, jei tai tikrai būtina nusikalstamų veikų tyrimo tikslais;
- c) aukas gali lydėti jų teisinis atstovas ir jų pasirinktas asmuo, išskyrus atvejus, kai priimamas pagrįstas priešingas sprendimas;

d) medicininės apžiūros būtų taikomos kuo mažiau ir atliekamos tik kai tai tikrai būtina baudžiamojo proceso tikslams pasiekti.

22 STRAIPSNIS. AUKŲ ASMENINIS ĮVERTINIMAS SIEKIANT NUSTATYTI SPECIALIUOSIUS APSAUGOS POREIKIUS

1. Valstybės narės užtikrina, kad laikantis nacionalinių procedūrų būtų laiku atliekamas aukų asmeninis įvertinimas, siekiant nustatyti, kokie yra specialieji apsaugos poreikiai ir ar aukoms turėtų būti taikomos 23 bei 24 straipsniuose numatytos specialios priemonės baudžiamojo proceso metu bei koku mastu, atsižvelgiant į didelį aukų pažeidžiamumą dėl antrinės ir pakartotinės viktimizacijos, bauginimo ir keršto.
2. Asmeniniame įvertinime visų pirma atsižvelgiama į:
 - a) aukos asmenines savybes;
 - b) nusikaltimo rūšį ar pobūdį;
 - c) nusikaltimo aplinkybes.
3. Atliekant asmeninį įvertinimą, ypatingas dėmesys skiriamas aukoms, kurios patyrė daug žalos dėl nusikaltimo sunkumo, aukoms, kurios nukentėjo nuo nusikaltimo dėl šališkumo arba diskriminacijos motyvų, kai šiuos motyvus galima visų pirma susieti su aukų asmeninėmis savybėmis, ir aukoms, kurių santykis su nusikaltėliu ir priklausymas nuo jo daro jas ypač pažeidžiamas, terorizmo, organizuoto nusikalstamumo, prekybos žmonėmis, smurto dėl lyties, artimųjų smurto, seksualinio smurto ar išnaudojimo, neapykantos nusikaltimų aukoms bei aukoms su negalia.
4. Šioje direktyvoje laikomasi prielaidos, kad aukomis tapusiems vaikams reikalinga speciali apsauga, nes jie yra pažeidžiami ir jiems gresia antrinė ir pakartotinė viktimizacija, bauginimas ir kerštas. Siekiant nustatyti, ar aukoms būtų naudingos 23 ir 24 straipsniuose numatytos specialiosios priemonės ir koku mastu, dėl aukomis tapusių vaikų atliekamas šio straipsnio 1 dalyje numatytas asmeninis įvertinimas.
5. Asmeninio įvertinimo mastas gali būti koreguojamas atsižvelgiant į nusikaltimo sunkumą ir aukos patirtos akivaizdžios žalos dydį.
6. Asmeniniai įvertinimai atliekami aktyviai dalyvaujant aukai, ir juose atsižvelgiama į jų pageidavimus, įskaitant ir nenorą pasinaudoti 23 bei 24 straipsniuose numatytais specialiosiomis priemonėmis.
7. Jeigu aplinkybės, kurios yra asmeninio įvertinimo pagrindas, labai pasikeičia, valstybės narės užtikrina, kad tas įvertinimas būtų atnaujinamas viso baudžiamojo proceso metu.

25 STRAIPSNIS. SPECIALISTŲ MOKYMAI

1. Valstybės narės užtikrina, kad pareigūnai, kurie, tikėtina, turės kontaktų su aukomis, pavyzdžiui, policijos pareigūnai ir teisminių institucijų personalas, dalyvautų tinkamuose bendro pobūdžio ir specialiuose mokymuose, atsižvelgiant į jų kontaktą su aukomis, kad būtų didinamas jų informuotumas apie aukų poreikius ir sudarytos galimybės jiems su aukomis elgtis nešališkai, pagarbiai ir profesionaliai.
2. Nedarydamos poveikio teismų nepriklausomumui ir skirtingam Sąjungoje veikiančių teisminių institucijų organizavimui, valstybės narės reikalauja, kad už baudžiamajame procese dalyvaujančių teisėjų ir prokurorų mokymą atsakingi subjektai rengtų tiek bendro pobūdžio, tiek specialius mokymus, siekiant didinti teisėjų ir prokurorų informuotumą apie aukų poreikius.

3. Deramai atsižvelgdamos į teisininkų nepriklausomumo principą, valstybės narės rekomenduoja už teisininkų mokymą atsakingiems subjektams rengti tiek bendro pobūdžio, tiek specialius mokymus siekiant didinti teisininkų informuotumą apie aukų poreikius.
4. Pasitelkdamos savo viešąsias tarnybas arba finansuodamos paramos aukoms organizacijas, valstybės narės skatina iniciatyvas, kad tie subjektai, kurie teikia paramos aukoms ir atkuriamojo teisingumo paslaugas, dalyvautų tinkamuose mokymuose, atsižvelgiant į jų kontaktą su aukomis, ir laikytųsi profesinių reikalavimų, siekiant užtikrinti, kad tokios paslaugos būtų teikiamos nešališkai, pagarbiai ir profesionaliai.
5. Atsižvelgiant į specialistų atitinkamas pareigas, kontaktų su aukomis pobūdį ir intensyvumą, mokymais siekiama įgalinti specialistą atpažinti aukas ir elgtis su jomis pagarbiai, profesionaliai ir nediskriminuojant.

Ketvirtas modulis: neapykantos nusikaltimų, padarytų LGBTI asmenų atžvilgiu, tyrimas

ĮVADAS IR APŽVALGA

Pagrindinė policijos pareigūnų atsakomybė yra užkirsti kelią nusikalstamumui ir, jei įvykdomas nusikaltimas, iširti ir nustatyti nusikalstamą elgesį. Ypatingai tai svarbu neapykantos nusikaltimų srityje, atsižvelgiant į psichologinį poveikį aukai⁶¹, neapykantos nusikaltimų eskalavimo tendenciją ir galimą poveikį platesnei LGBTI bendruomenei. Labai svarbu užkirsti kelią pakartotinei viktimizacijai. Neapykantos nusikaltimai, jeigu jie nebus tiriami, dažnai sąlygos tolesnį ir sunkesnį nusikalstamą elgesį. Policijos negebėjimas veiksmingai reaguoti gali sukelti didelių iššūkių policijos kompetencijai ir pakenkti santykiams su bendruomenėmis.

Kaip aptarta ankstesniuose skyriuose, policijai tenka pozityvi atsakomybė atlikti savo darbą profesionaliai ir kruopščiai. Šiuo moduliu siekiama suteikti policijos pareigūnams žinių ir įgūdžių profesionaliai tirti neapykantos nusikaltimus.

Neapykantos nusikaltimų, nukreiptų prieš LGBTI asmenis, tyrimas yra sudėtingas procesas, nes reikia, kad policija dažnai rinktų parodymus iš pažeidžiamų aukų labai įtemptose joms situacijose ir atskleistų informaciją, kurią nukentėjusysis gali nelabai norėti atskleisti.

Bendruomenės ir aukos tikisi greito ir profesionalaus policijos atsako. Negebėjimas aiškiai tą padaryti gali pakenkti pasitikėjimui ir pasiūsti žinių bendruomenėms, kad policija rimtai nevertina neapykantos nusikaltimų arba, kas dar blogiau, kad jiems pritaria.

Modulis prasideda nuo užduoties, kuri padeda pagerinti pirmiausiai reaguojančių policijos pareigūnų suvokimą ir veiksmus, kurių reikėtų imtis pirmiausia reaguojant į neapykantos nusikaltimą. Tai apima pradinės informacijos iš nukentėjusiojo gavimą, faktinių duomenų rinkimą ir oficialų nusikaltimo registravimą.

Toliau modulyje nagrinėjamas neapykantos nusikaltimų tyrimas iš nukentėjusiojo

61 Europos Taryba pripažįsta, kad sąvoka „auka“ nėra priimtina daugeliui žmonių, kurių atžvilgiu buvo padaryti neapykantos nusikaltimai. Mes pripažįstame, kad daugeliu atvejų žmonės renkasi terminą „nukentėjusysis“, nes jis geriau atspindi jų gyvenimo patirtį. Šiame vadove vartojamas terminas „auka“, nes jis geriausiai atitinka asmens, kurio atžvilgiu buvo padarytas neapykantos nusikaltimas, teisinį ir techninį statusą, kai jis bendrauja su policija ir kitomis baudžiamojo teisingumo institucijomis. Kaip paminėta šiame vadove, policija turėtų laikytis į auką orientuoto požiūrio ir paprašyti nukentėjusių asmenų, kaip jie norėtų, kad į juos būtų kreipiamasi, ir, jei įmanoma, atsižvelgti į jų pageidavimus.

perspektyvos. Tai apima aukos palaikymą nusikaltimo vietoje, bendraujant telefonu arba komisariate. Jame nagrinėjamas idealus būdas, kuriuo galima registruoti pareiškimą, ir tolesni veiksmai dėl pagalbos aukoms teikimo, užregistravus pareiškimą.

Toliau išsamiai nagrinėjami unikalūs translyčių nusikaltimų aukų poreikiai. Tai svarbu, atsižvelgiant į ribotas policijos pareigūnų žinias apie translyčius asmenis ir didelį šios grupės nukentėjusių asmenų viktimizacijos lygį.

Po to modulyje nagrinėjami diskriminacinių pažiūrų rodikliai (angl. *bias indicators*), rodantys, kad galimai buvo įvykdytas neapykantos nusikaltimas, kad buvo įvykdytas neapykantos nusikaltimas. Tuomet pateikiami praktiniai pavyzdžiai, siekiant sutelkti besimokančiojo dėmesį į tai, ko reikia norint nustatyti ir įrodyti neapykantos nusikaltimą iš reaguojančių policijos pareigūnų perspektyvos.

Galiausiai dalyviams bus pasiūlyta panagrinėti santykius tarp policijos ir vietos LGBTI bendruomenės. Paskutiniame modulyje daugiausia dėmesio bus skiriama pasitikėjimo, kuris yra pagrindinis veiksnys skatinant pranešti apie nusikaltimus ir padedant užtikrinti baudžiamojo persekiojimo sėkmei reikalingų duomenų surinkimą, svarbai.

Mokymosi rezultatai

Dalyviai:

- nustatys gerąją praktiką tiriant neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis. Tai bus daroma tiek žvelgiant iš techninės policijos tyrimo perspektyvos, tiek iš į nukentėjusįjį orientuoto požiūrio taško;
- geriau supras konkrečius iššūkius, su kuriais susiduria translyčių asmenų bendruomenė, ir kaip geriausiai policija galėtų padėti translyčiams asmenims, tapusiems nusikaltimų aukomis;
- supras ir gebės nustatyti diskriminacinių pažiūrų rodiklius, pagrindinius elementus, naudojamus įrodyti neapykantos, išankstinio nusistatymo ir (ar) šališkumo motyvus, reikalingus sėkmingam neapykantos nusikaltimų tyrimui ir baudžiamajam persekiojimui;

- gebės atpažinti neapykantos nusikaltimus;
- supras iniciatyvios policijos darbo vaidmenį didinant pasitikėjimą, kuris yra pagrindinė veiksmingo policijos darbo dedamoji dalis.

Užduotys ir skirto laiko apžvalga

Užduotis 4.1: Faktinių duomenų rinkimas: neapykantos nusikaltimai LGBTI asmenų atžvilgiu – reagavimas nusikaltimo vietoje ir vėlesnis ikiteisminis tyrimas (30 min.)

Užduotis 4.2: Faktinių duomenų rinkimas: neapykantos nusikaltimai LGBTI asmenų atžvilgiu – į auką orientuotas požiūris (30 min.)

Užduotis 4.3: Faktinių duomenų rinkimas: neapykantos nusikaltimų, nukreiptų prieš LGBTI asmenis, aukos – atsižvelgimas į translyčių asmenų poreikius (60 min.)

Užduotis 4.4: Faktinių duomenų rinkimas: diskriminacinių pažiūrų rodikliai, įrodantys neapykantos, šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo paskatintą pasirinkimą / motyvą (30 min.)

Užduotis 4.5: Faktinių duomenų rinkimas: diskriminacinių pažiūrų rodikliai-neapykantos nusikaltimų prieš LGBTI asmenis nustatymas (30 min.)

Užduotis 4.6 A: Pasitikėjimo svarba: policijos atsakas ir LGBTI bendruomenė (30 min.)

UŽDUOTIS 4.1: FAKTINIŲ DUOMENŲ RINKIMAS: NEAPYKANTOS NUSIKALTIMAI LGBTI ASMENŲ ATŽVILGIU – VEIKSMAI NUSIKALTIMO VIETOJE IR VĒLESNIS IKITEISMINIS TYRIMAS (30 MIN.).

Šią užduotį sudaro skaitymas, aptarimas mažose grupėse ir moderuojamos diskusijos bendrų aptarimų metu.

Reikalingos priemonės:

Rašymo lenta su popieriumi, rašikliai
Atskiros patalpos arba atskira erdvė bendroje patalpoje
Dalijamoji medžiaga 4.1 A ir 4.1 B

1. Pasiruoškite tris didelius lapus.

- Pirmojo lapo pavadinimas: Žodinių duomenų fiksavimas: aukos ir liudytojo parodymai
- Antro lapo pavadinimas: Kokius duomenis rinkti: įvykio vietos apžiūra
- Trečio lapo pavadinimas: Komisariate: įvykio registravimas
- Ketvirto lapo pavadinimas: Tolesnis tyrimas: visų priemonių pasitelkimas.

2. Padalinkite dalyvius į keturias 4–5 dalyvių grupes. Stenkitės atskirti asmenis, kurie nuolat dirba kartu, ir, jei įmanoma, užtikrinkite lyčių įvairovę grupėje.

3. Išdalinkite Dalijamąją medžiagą 4.1A ir paprašykite jų laikytis nurodymų. Skirkite grupei 10–15 minučių, kad galėtų perskaityti scenarijų ir pagal pirmiau pateiktas antraštes aptartų visus klausimus, kuriuos policijos pareigūnas turėtų apsvarstyti tirdamas nusikaltimą. Vienas grupės narys turėtų jas užrašyti.

4. Pakvieskite grupes prisijungti prie bendros grupės. Paprašykite kiekvienos grupės rašančiųjų paminėti pagrindinius grupėse aptartus punktus (klausimus). Tada pasiteiraukite visų dalyvių, gal jie norėtų pridurti tai, ko trūksta.

5. Kai nagrinėsite paminėtus punktus, prisiminkite gerosios praktikos vadovo 4.1 B ir pabrėžkite pagrindinius dalykus ir bent tai, kas nebuvo paminėta.

DALIJAMOJI MEDŽIAGA 4.1 A: FAKTINIŲ DUOMENŲ RINKIMAS: NEAPYKANTOS NUSIKALTIMAI LGBTI ASMENŲ ATŽVILGIU – VEIKSMAI NUSIKALTIMO VIETOJE IR VĖLESNIS IKITEISMINIS TYRIMAS

Šią užduotį sudaro skaitymas, aptarimas mažose grupėse ir moderuojamos diskusijos bendrų aptarimų metu.

- Vienas dalyvis perskaito šį scenarijų grupei.
- Kitas dalyvis protokoloja diskusijas.

SCENARIJUS

UŽPUOLIMAS MIESTO CENTRE

Dvi lesbietės išeina iš LGBTI klubo miesto centre. 100 metrų nuo tos vietos moteris užpuola vyrų grupė, iš kurių kai kurie yra ginkluoti lazdomis. Moteris yra mušamos lazdomis, kumščiuojamos ir spardomos. Nusikaltėliai šaukia homofobinius įžeidimus moterims prieš užpuolimą ir jo metu. Praeivis telefonu išskviečia policiją ir jūs atvykstate į nusikaltimo vietą.

Perskaite pirmiau pateiktą scenarijų, perskaitykite toliau pateiktą užduotį, kuri buvo duota jūsų grupei. Pasitarkite 10–15 minučių, užsirašydami, apie ką kalbate, kad galėtumėte pristatyti savo išvadas visai grupei.

1 grupės užduotis: žodinių duomenų fiksavimas: aukos ir liudytojo parodymai. Kokie yra pagrindiniai dalykai, į kuriuos reikia atsižvelgti, apklausiant auką, liudytojus nusikaltimo vietoje?

2 grupės užduotis: ką rinkti: įvykio vietos apžiūra

Koks yra jūsų pagrindinis vaidmuo, susijęs su teismo ekspertizės ir techninių įrodymų rinkimu?

3 grupės užduotis: komisariate: įvykio registravimas

Kokie yra pagrindiniai klausimai, kuriuos policijos pareigūnai turėtų apsvarstyti prieš grįždami į komisariatą ir pateikdami oficialią ataskaitą. Ko yra reikalaujama iš policijos pareigūno ir kodėl?

4 grupės užduotis: tolesnis tyrimas: visų priemonių pasitelkimas

Apibūdinkite tyrimo procesą po pradinės nusikaltimo vietos apžiūros ir parenkite oficialią ataskaitą policijos komisariate. Be įvardyto įtariamojo, kokią gerąją tyrimo praktiką galėtumėte panaudoti?

DALIJAMOJI MEDŽIAGA 4.1 B: NEAPYKANTOS NUSIKALTIMŲ LGBTI ASMENŲ ATŽVILGIU TYRIMAS: ATVYKIMAS Į NUSIKALTIMO VIETĄ, PĖDSAKŲ / OBJEKTŲ PAĖMIMAS, LIUDYTOJŲ APKLAUSA IR TOLESNIS TYRIMAS.

Pradiniai veiksmai nusikaltimo vietoje gali labai paveikti ikiteisminio tyrimo sėkmę. Negebėjimas užregistruoti rašytinių parodymų, užfiksuoti, kokius veiksmus atlikote kaip policijos pareigūnas, arba surinkti nusikaltimui ištirti svarbių objektų / pėdsakų gali baigtis nesėkme.

Pradinė policijos reakcija ir bendravimas su nukentėjusiuoju ir (arba) liudytojais yra ypač svarbus reaguojant į neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis, nes jie gali arba suteikti gyvybiškai svarbios informacijos, arba atsisakyti tą padaryti, o nuo to priklauso sunkaus nusikaltimo tyrimo sėkmė.

Šioje dalijamojoje medžiagoje pateiktos gairės policijos pareigūnams dėl veiksmų, kurių reikia imtis nusikaltimo vietoje, tiek liudytojų, tiek faktinių duomenų rinkimo prasme. Tuomet yra nagrinėjamas nusikaltimo registravimas ir kai kurios tolesnio tyrimo galimybės.

Patarimas dėstytojui:

šis vadovas nėra baigtinis arba geriausias vietos praktikos vadovas, reikėtų peržvelgti teisinį reglamentavimą prieš tyrinėjant šią sritį toliau.

A. Žodinių duomenų fiksavimas: aukos, liudytojo ir įtariamųjų parodymai

Kokie yra pagrindiniai dalykai, į kuriuos reikėtų atsižvelgti, kai įvykio vietoje apklausiami nukentėjusieji ir liudytojai?

B. Kokius duomenis rinkti: įvykio vietos apžiūra

Kokios yra pagrindinės užduotys, susijusios su įvykio vietos apžiūra?

C. Komisariate: įvykio registravimas

Kokie yra pagrindiniai klausimai, kuriuos policijos pareigūnai turėtų apsvarstyti, prieš grįždami į komisariatą ir užregistruodami įvykį. Ko yra reikalaujama iš policijos pareigūno ir kodėl?

D. Tolesnis tyrimas: visų priemonių pasitelkimas.

Apibūdinkite tyrimo procesą po pradinės nusikaltimo vietos apžiūros ir parenkite oficialią ataskaitą policijos komisariate. Kokią gerą tyrimo praktiką galėtumėte taikyti?

A. Liudytojo apklausa įvykio vietoje

Pagrindiniai dalykai, kuriuos reikėtų apsvarstyti, kai apklausiate aukas ir liudytojus nusikaltimo vietoje.

Nors protokolas parengtas nusikaltimo vietoje gali būti tik preliminarus dokumentas, jis greičiausiai bus naudojamas viso tyrimo metu ir juo gali būti remiamasi baudžiamojo proceso metu. Todėl labai svarbu užfiksuoti kuo daugiau detalių.

Pastabos turėtų būti išsamios, kad kitas pareigūnas galėtų tęsti tyrimą, jei byla bus perduota detektyvui / neapykantos nusikaltimų tyrėjui / kitam pareigūnui.

- Nustatykite, ar liudytojams reikia vertėjų žodžiu arba bet kokios kitos pagalbos, padėsiančios jiems pateikti parodymus. Iš pradžių į pagalbą gali būti pasitelkiami šeimos nariai / draugai, jei vietoje nėra vertėjo. Vaikai niekada neturėtų būti pasitelkiami, nebent tai yra nepaprastoji situacija.
- Policijos pareigūnai turėtų vartoti atvirą ir įtraukią kalbą, pvz.:
 - „Ar turite partnerį /-ę“ vietoj „ar esate vedęs / ištekėjusi?“.
 - „Ar palaikote su kuo nors romantinius santykius“, o ne „ar turite vaikiną / merginą?“
- Aukoms turėtų būti leidžiama savo žodžiais papasakoti, kas atsitiko, ir tada, kai jos bus tam pasirėngusios. Kantrus požiūris gali reikšti, kad bus pateikti pagrindiniai parodymai, kurie, priešingu atveju, gali būti praleisti.
- Jei aukos yra pernelyg nusiminusios arba sunkiai sužeistos, atidėkite išsamią apklausą, kol jos jausis geriau ir galės kalbėti (prireikus pasirūpinkite medicinine pagalba).
- Aukos turėtų kalbėti savais žodžiais, o ne policijos kalba. Reikėtų pasitikslinti, jei pateikta informacija yra dviprasmiška.
- Pažodžiui užfiksuokite viską, ką įtariamieji sakė liudytojams.

- Jei įtariamasis yra nusikaltimo vietoje, užfiksuokite bet kokius parodymus ir remkitės vietos teisės aktais / policijos nuostatais; atitinkamai įspėkite parodymus teikiančiuosius. Tiksliai užrašykite jų sakomus žodžius.

B. Atlikite įvykio vietos apžiūrą

Pagrindiniai uždaviniai, susiję su pėdsakų, objektų fiksavimu neapykantos nusikaltimų prieš LGBTI asmenis vietoje.

Patarimas dėstytojui: čia pateiktas sąrašas nėra išsamus ir turėtų būti apsvarstytas remiantis vietos rekomendacijomis.

- Apsaugokite įvykio vietą, aptverdami ne tik paties incidento vietą, bet ir teritoriją, kurioje buvo arba per kurią pabėgo pažeidėjai.
- Išsaugokite visus matomus pėdsakus, fotografuokite visą tyrimui reikšmingą aplinką ir objektus. Jei įmanoma ir yra toks poreikis, apsvarstykite galimybę nufilmuoti nusikaltimo vietą. Užtikrinkite, kad būtų renkami duomenys, rodantys šališkumą ir (ar) išankstinį nusistatymą (pvz., padarykite homofobinio grafičio nuotrauką).
- Užfiksuokite ir paimkite bet kokius ant aukos kūno esančius nusikalstamos veikos pėdsakus. Atminkite, kad kiekvienas kontaktas palieka pėdsaką, todėl ant aukos drabužių ir odos gali būti likę kaltininko kūno išskyrių ir kitų pėdsakų (kraujo, seilių, drabužių plaušelių, plaukų, DNR ir kt.).
- Jei reikia, apsvarstykite galimybę paimti mėginius ir drabužius, kai tik bus galima juos pasikeisti.
- Kur reikia, gavus leidimą, fotografuokite nukentėjusiojo sužalojimus. Jums gali tekti fotografuoti po tam tikro laiko, kai sužeidimo, sumušimo ir pan. kilmės žymės tampa matomos.
- Kai reikia, pasitelkite nusikaltimo vietos tyrėjus arba teismo medicinos specialistus.
- Raskite, fiksuokite ir paimkite visus objektus pagal vietos reikalavimus ir geriausią praktiką.
- Numatykite galimybes DNR mėginiams iš nusikaltimo vietos paimti. Biologinių

pėdsakų gali būti likę ant naudotų ginklų / įrankių, visko, ką buvo galima paliesti arba iš ko buvo galima gerti, gali būti kraujo, seilių, plaukų ar kitų pėdsakų. Kaip minėta pirmiau, biologinių pėdsakų gali būti ir ant nukentėjusiojo.

- Jei apie incidentą pranešama telefonu, patarkite aukai / liudytojui išsaugoti tyrimui reikšmingus duomenis.
- Jei įmanoma, kreipkitės pagalbos į apmokytus tyrėjus.
- Surinkite vaizdo kamerų medžiagą iš artimiausių ir aplinkinių vietovių, ypatingą dėmesį skirdami priėjimui prie įvykio vietos ir pasitraukimui iš jos.
- Jei įtariamasis būtų identifiktuotas ir suimtas, paimkite mėginius nuo drabužių ir batų, ant kurių gali būti nusikalstamos veikos pėdsakų, taip pat DNR tyrimui reikalingą mėginį, pirštų atspaudus, padarykite nuotraukų. Tatuiruotės, rodančios priklausymą ekstremistinėms grupuotėms, turėtų būti fotografuojamos.
- Jei reikia, pasirūpinkite medicinine apžiūra ir paprašykite sutikimo gauti specialisto ataskaitą.
- Darykite prielaidą, kad byla nukeliaus į teismą, ir atitinkamai rinkite visus duomenis.

C. Komisariate: užregistruokite įvykį

- Registravimo ir ataskaitų teikimo reikalavimai policijos nuovadoje iškart po incidento. Tikslus neapykantos nusikaltimų registravimas yra gyvybiškai svarbus siekiant užtikrinti, kad būtų galima nustatyti teisės pažeidėjų elgesio modelius ir įdiegti prevencines priemones. Šis skirsnis turėtų būti iš dalies pakeistas pritaikant jį vietos praktikai ir procedūroms.
- Užregistruokite įvykį Policijos registruojamų įvykių registre (PRJR) ir Integruoto baudžiamojo proceso informacinėje sistemoje (IBPS).
- Įrašykite bet kokius pradinius pastebėjimus, kurie rodo, kad incidentas galimai yra neapykantos nusikaltimas.
- Atlikite pradinius veiksmus, kad nustatytumėte, ar anksčiau buvo įvykdyti

panašaus pobūdžio nusikaltimai. Gal jau yra egzistuojantis nusikaltėlio elgesio modelis. Peržiūrėkite neapykantos nusikaltimų įrašus, kad nustatytumėte viktimizacijos modelius.

- Išnagrinėkite informaciją, kad pamatytumėte, ar auka anksčiau buvo nukentėjusi. Tai svarbu norint nustatyti pakartotinę viktimizaciją.
- Praneškite apie incidentą atitinkamam viršininkui, kaip tai privaloma pagal vietos reikalavimus / reglamentus. Praneškite apie incidentą vietos / nacionaliniam neapykantos nusikaltimų skyriui, jei toks yra, atsižvelgdami į vietos reikalavimus / reglamentus.
- Jei tyrimas perduodamas kitam tyrėjui / padaliniiui, jie turi žinoti, kad tai gali būti neapykantos nusikaltimas.
- Prireikus užtikrinkite, kad apie incidentą būtų informuotas atitinkamas vadovas / policijos atstovas spaudai.
- Jei nustatomas neapykantos nusikaltimų modelis, apie tai praneškite, kad būtų galima tinkamai reaguoti / įsikišti.
- Sudarykite galimybes dalyvauti vertėjams žodžiu, jei jų paslaugų reikia nukentėjusiajam / liudytojui / įtariamajam.
- Pasirūpinkite, kad paimti tyrimui reikšmingi objektai būtų perduoti tyrimą atliekančiam pareigūnui / tyrėjų komandai.

D. Tolesnis tyrimas: visų priemonių pasitelkimas

Po pirminio tyrimo nusikaltimo vietoje ir pateikus informaciją apie nusikalstamą veiką policijos komisariate, bylą dažnai reikia nuodugnai tirti toliau, ypač jei nėra įvardyto (-ų) įtariamojo (-ų). Čia nurodyta geroji tyrimo praktika nėra išsami ir turėtų būti papildyta, kad atitiktų vietos praktiką ir (arba) procedūras. Policijos pareigūnų siekis nustatyti neapykantos nusikaltimus įvykdžiusius asmenis yra labai svarbus kuriant pasitikėjimu grįstus santykius su mažumų bendruomenėmis. Kai pasitikėjimas policija nėra didelis, LGBTI bendruomenei priklausantys įvykio liudytojai gali jaustis nepatogiai kalbėdami su policija. Šiais atvejais reikės dėti papildomų pastangų skatinant liudytojus bendradarbiauti.

Policijos pareigūnai turėtų:

- pasitelkdamis tradicinę ir socialinę žiniasklaidą bei kitas priemones, kviešti įvykio liudytojus suteikti informaciją;
- ieškoti informacijos apie panašius incidentus kitose vietose / policijos rajonuose;
- ieškoti liudytojų, kurie galėjo reguliariai lankytis rajone / nusikaltimo vietoje (pašto darbuotojai, šiukšlių surinkėjai, autobusais važinėjantys asmenys). Gali padėti vietos policijos / bendruomenės pareigūnai;
- duoti patyrusiam pareigūnui peržiūrėti iki šiol surinktus duomenis, kad šis patartų dėl naujų tyrimo galimybių;
- išnagrinėti Bendrajame pagalbos centre gautų skambučių įrašus;
- jei reikia, pasitelkti teismo medicinos ekspertą;
- atlikti to rajono gyventojų apklausas;
- atlikti apsauginės vaizdo stebėjimo sistemos kamerų užfiksuotos medžiagos peržiūrą;
- išnagrinėti visus turimus nusikaltimų įrašus ir kriminalinės žvalgybos įrašus, kad nustatytų sąsajas;
- jei reikia, vertėtų išreikalauti įvykio laiku veikusių mobiliojo ryšio bokštų (celių) išklotinę, kurią išanalizavus galima gauti tyrimui reikšmingos informacijos;
- prireikus pasitelkti specializuotus padalinius;
- jei yra nusikaltimų peržiūros skyrius, paprašyti jų tarnybų peržiūrėti surinktus duomenis ir tyrimo eigą po 28 dienų – sunkių nusikaltimų atveju;
- apklausti LGBTI bendruomenei svarbiose įstaigose dirbančius apsaugos darbuotojus ir kitus asmenis, ar jie neturi tyrimui reikšmingos informacijos. Žmonės bendruomenėje gali kalbėtis apie tai, apie ką nekalba su policija. Net „minkštoji“ žvalgybinė informacija gali būti naudinga;
- kreiptis į LGBTI nevyriausybinės organizacijas, prašant informacijos;

- jei įmanoma, naudotis informacija iš trečiųjų šalių svetainių, kuriose veikia alternatyvios pranešimų apie neapykantos nusikaltimus platformos.

UŽDUOTIS 4.2: FAKTINIŲ DUOMENŲ RINKIMAS: NEAPYKANTOS NUSIKALTIMAS – Į AUKĄ ORIENTUOTAS POŽIŪRIS (30 MINUČIŲ)

Šią užduotį sudaro skaitymas, aptarimas mažose grupėse ir moderuojamos diskusijos bendrų aptarimų metu.

Reikalingos priemonės:

Rašymo lenta su popieriumi, rašikliai
Atskiros patalpos arba atskira erdvė bendroje patalpoje
Dalijamoji medžiaga 4.2 A ir 4.2 B

1. Pasiruoškite tris didelius lapus.

- Pavadinkite pirmąjį lapą: Pradinis pranešimas: pagalba aukai nusikaltimo vietoje / telefonu, policijos komisariatare
- Pavadinkite antrąjį lapą: Skundo / pareiškimo priėmimas
- Pavadinkite trečiąjį lapą: Nuolatinė parama ir rizikos mažinimas

2. Padalinkite dalyvius į tris grupes. Stenkitės atskirti asmenis, kurie nuolat dirba kartu, ir, jei įmanoma, užtikrinkite lyčių įvairovę grupėje.

3. Išdalinkite Dalijamąją medžiagą 4.2 A ir paprašykite jų laikytis nurodymų. Leiskite grupei 10–15 minučių aptarti idėjas. Vienas grupės narys turėtų jas užrašyti.

Pakvieskite grupes prisijungti prie bendros grupės. Paprašykite kiekvienos grupės pranešėjų paminėti pagrindinius grupėse aptartus punktus (klausimus). Tada kreipkitės į visus dalyvius, gal jie norėtų pridurti tai, ko trūksta.

4. Nagrinėdami gerosios praktikos vadovo 4.2 B punkto medžiagą, atkreipiame dėmesį į svarbiausius ir kitus dalykus, kurie galėjo būti praleisti.

DALIJAMOJI MEDŽIAGA 4.2 A: NEAPYKANTOS NUSIKALTIMŲ, NUKREIPTŲ PRIEŠ LGBTI ASMENIS, TYRIMAS: Į AUKĄ ORIENTUOTAS POŽIŪRIS (30 MIN.)

Vienas dalyvis turėtų protokoluoti.

Šiai užduočiai atlikti galima naudoti tą patį scenarijų kaip ir 4.1 užduotyje.

SCENARIJUS

UŽPUOLIMAS MIESTO CENTRE

Dvi lesbietės išeina iš LGBTI klubo miesto centre. 100 metrų nuo tos vietos moteris užpuola vyrų grupė, iš kurių kai kurie yra ginkluoti lazdomis. Moteris yra sumušamos lazdomis, kumščiuojamos ir spardomos. Nusikaltėliai šaukia homofobinius įžeidimus moterims prieš užpuolimą ir jo metu. Praeivis telefonu iškviečia policiją ir jūs atvykstate į nusikaltimo vietą.

Perskaite scenarijų, perskaitykite toliau pateiktą užduotį, kuri buvo skirta jūsų grupei. Skirkite 10–15 minučių diskusijai, žymėkitės, jei reikia.

1 grupės užduotis: pradinis atsakas: pagalba aukoms nusikaltimo vietoje, pranešant apie nusikaltimą telefonu arba atvykus į policijos komisariatą pranešti apie neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis. Į ką turėtų atsižvelgti policija?

2 grupės užduotis: oficialaus skundo / pareiškimo registravimas: parodymų fiksavimas ir aukos palaikymas, jai teikiant skundą. Į ką turėtų atsižvelgti policija?

3 grupės užduotis: surinkus pirminius duomenis: tolesnės informacijos ir pagalbos nukentėjusiam asmeniui teikimas. Pakartotinės viktimizacijos rizikos sumažinimas. Į ką turėtų atsižvelgti policija?

DALIJAMOJI MEDŽIAGA 4.2 B: NEAPYKANTOS NUSIKALTIMŲ, NUKREIPTŲ PRIEŠ LGBTI ASMENIS, TYRIMAS: Į AUKĄ ORIENTUOTAS POŽIŪRIS

Kokie yra pagrindiniai aspektai, į kuriuos policijos pareigūnai turėtų atsižvelgti, bendraudami su nukentėjusiuoju įvykio vietoje ir kitais baudžiamojo proceso etapais? Šioje dalijamojoje medžiagoje pateikiamos rekomendacijos dėl veiksmų šiose trijose srityse:

A. Aukos palaikymas pradiname baudžiamojo proceso etape

B. Nukentėjusiojo / liudytojo apklausa. Palankiausias aplinkos parodymams pateikti sukūrimas. Nuolatinė parama aukoms ir rizikos mažinimas

Reikėtų pažymėti, kad patarimai nėra išsamūs ir turėtų būti pritaikyti vietos teisės aktams, politikos kryptims ir procedūroms.

A. AUKOS PALAIKYMAS PRADINIUOSE BAUDŽIAMOJO PROCESO ETAPUOSE

Pirminis kontaktas su nukentėjusiuoju turės ilgalaikį poveikį jo arba jos požiūriui į policiją bei lūkesčiams dėl policijos paslaugų teikimo. Bloga pradžia gali užkirsti kelią liudytojų bendradarbiavimui.

Pagrindiniai dalykai, kuriuos reikėtų apsvarstyti pradiname tyrimo etape

Nusikaltimo vietoje:

- Pirmiausia, jei reikia, iškvieskite greitąją medicininę pagalbą.
- Įsitikinkite, kad auka yra saugi nusikaltimo vietoje; jei kyla pavojus, išvežkite auką iš nusikaltimo vietos.
- Nukentėjusysis turėtų būti apklausiamas vieno policijos pareigūno, kad būtų kiek galima labiau sumažintas poveikis aukai; jei reikia, apklausoje gali dalyvauti antras pareigūnas, tačiau, idealiai atveju, jis neturėtų užduoti klausimų.
- Nuraminkite auką, kad ji nėra kalta dėl to, kas atsitiko.
- Policijos pareigūnai turėtų vartoti atvirą ir įtraukią kalbą, pvz.:
 - „Ar turite partnerį /-ę“ vietoj „ar esate vedęs“.
 - „Ar su kuo nors palaikote romantinius santykius“, o ne „ar turite vaikiną / merginą?“
- Būkite kantrūs ir duokite laiko nukentėjusiam asmeniui išsakyti, kaip jis / ji jaučiasi.
- Apsaugokite aukos tapatybę nuo nereikalingo poveikio. Informuokite

nukentėjusį asmenį, kad policija kiek įmanoma apsaugos jos arba jo tapatybę, kiek tai teisiškai yra įmanoma.

- Informuokite nukentėjusįjį apie realias galimybes, kad incidentas gali pasiekti visuomenę ir (arba) apie jį praneš žiniasklaidai. Įsitikinkite, kad ši informacija nebūtų perduota tokiu būdu, kad nukentėjusysis pamanytų, jog policija nenori imtis tyrimo. Nukreipkite nukentėjusį asmenį į vietinę paramos nusikaltimų aukoms tarnybą (gavę jo arba jos sutikimą). Išsami informacija apie prieinamas paslaugas turėtų būti teikiama žodžiu ir raštu. Tiesa, šiuo metu Lietuvoje (2021 m.) kol kas dar nėra nė vienos pagalbos tarnybos, kuri veiktų „vieno langelio“ principu ir teiktų kompleksinę pagalbą visų nusikaltimų aukoms. Tačiau įvairios nevyriausybinės organizacijos teikia kai kurias specializuotas pagalbos paslaugas aukoms (pavyzdžiui, teisinę pagalbą, teisinio atstovavimo galimybę, nukreipimus psichologinei arba emocinei pagalbai, baudžiamojo proceso stebėseną). Nukentėjusiesiems galima įteikti turimas informacines skrajutes, kuriose būtų nurodyti emocinės paramos linijų kontaktai, nemokamą teisinę pagalbą teikiančių institucijų (valstybės

garantuojamos teisinės pagalbos tarnybų), nevyriausybinių organizacijų ir kiti potencialiai naudingi kontaktai, kurie galėtų padėti nukentėjusiam nuo neapykanta motyvuotų incidentų asmeniui.

- Nukentėjusiajam turėtų būti suteikta informacija, kas bus atsakingas už tolesnį tyrimą (kurio policijos komisariato arba prokuratūros žinioje bus byla), užrašykite kontaktinį telefoną, kuriuo asmuo galėtų susisiekti su atsakingu pareigūnu ir sužinoti apie tyrimo eigą. Reikėtų pagalvoti apie antrąjį kontaktinį asmenį, jei pirmasis ilgą laiką būtų nepasiekiamas.
- Pasakykite, kad nukentėjusysis turi teisę, kad ją arba jį procese lydėtų pasirinktas asmuo. Lydintis asmuo gali būti bet kuris pilnametis asmuo, kuriuo nukentėjusysis pasitiki: šeimos narys, draugė, konkrečioje srityje dirbančios nevyriausybinių organizacijos atstovas. Paklauskite nukentėjusiojo, ar jis arba ji nori, kad su jais būtų susisiekiama dėl pagalbos.
- Užfiksuokite aukų emocinę būseną (pvz., ar patyrė šoką).
- Remiantis pirmiau surinkta informacija, atlikite nukentėjusiojo specialių apsaugos poreikių vertinimą. Lietuvoje specialių apsaugos poreikių vertinimą reguliuoja generalinio prokuroro patvirtintos *Rekomendacijos dėl nukentėjusiųjų specialių apsaugos poreikių vertinimo*⁶². Vertinimas atliekamas pildant *Nukentėjusiojo specialių apsaugos poreikių vertinimo pažymą*. Be kitų aplinkybių, pildant pažymą, reikia įvertinti nusikalstamos veikos poveikį, nukentėjusiojo santykį su kaltininku, kaltininko asmenybę ir kt.⁶³. Remiantis vertinimu, nedelsiant pradėkite taikyti visas būtinas apsaugos priemones.

Jeigu pranešimas yra gaunamas telefonu:

- Nustatykite, ar nukentėjusiam asmeniui (-ims) reikia medicininės pagalbos ir, prireikus, susitarkite dėl greitosios pagalbos atvykimo.

- Užduokite klausimus, kad nustatytumėte, ar auka yra saugi nusikaltimo vietoje, ir patarkite išvykti, jeigu ji yra pavojuje ir gali tai padaryti. Nukreipkite greito reagavimo pareigūnus į nusikaltimo vietą, jei nukentėjusysis yra pavojuje ir negali pabėgti.
- Būkite kantrūs ir leiskite aukai neskubant, kiek galima išsamiau, paaiškinti, kas atsitiko.
- Aukai turėtų būti pateikta išsami informacija apie geriausią būdą pateikti oficialų skundą. Aukai turėtų būti pateikta išsami informacija apie tai, su kuo, kada ir kur susisiekti. Turėtų būti nustatyta tvarka, kad nukentėjusysis kreiptųsi į tyrimą atliekantį pareigūną vadovaudamasis esama tvarka.
- Nukreipkite auką, jos sutikimu, į vietinę paramos nusikaltimų aukoms tarnybą. Išsami informacija apie paramos paslaugas turėtų būti teikiama žodžiu ir raštu. Tiesa, kaip minėta pirmiau, šiuo metu Lietuvoje kol kas dar nėra nė vienos pagalbos tarnybos, kuri veiktų „vieno langelio“ principu ir teiktų kompleksinę pagalbą visų nusikaltimų aukoms. Tačiau įvairios nevyriausybinių organizacijos teikia kai kurias specializuotas pagalbos paslaugas aukoms (pavyzdžiui, teisinę pagalbą, teisinio atstovavimo galimybę, nukreipimus psichologinei ar emocinei pagalbai, baudžiamojo proceso stebėseną).
- Užfiksuokite aukų emocinę būseną (pvz., patyrė šoką).
- Atlikite nukentėjusiojo specialių apsaugos priemonių vertinimą ir nedelsiant imkite jas taikyti. Daugiau informacijos apie rizikos vertinimą žr. jau aptartame skyriuje.

Jeigu nukentėjusysis atvyksta į policijos komisariatą:

- Jei reikia, iškvieskite greitąją medicininę pagalbą.
- Nukentėjusysis turėtų būti apklausiamas vieno policijos pareigūno,

62 <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/86bc22f0dfa611e58a92afc65dd68e97>

63 Daugiau informacijos apie nukentėjusiojo specialių apsaugos priemonių vertinimą žr. „Specialių apsaugos poreikių vertinimas“ iš Žmogaus teisių stebėjimo institutas, Pareigūno bendravimas su nukentėjusiais. Praktinis vadovas, 2018. <https://hrmi.lt/wp-content/uploads/2018/01/Praktinis-vadovas-2018.pdf>

kad būtų kiek galima labiau sumažintas poveikis. Jei reikia, apklausoje gali dalyvauti antras pareigūnas.

- Nuraminkite auką, kad ji nėra kalta dėl to, kas atsitiko.
- Pirmiausia apklauskite auką atskiroje, o ne viešoje patalpoje.
- Policijos pareigūnai turėtų vartoti atvirą ir įtraukią kalbą, pvz.:
 - „Ar turite partnerį“ vietoj „ar esate vedęs“?
 - „Ar su kuo nors palaikote romantinius santykius, o ne „ar turite vaikiną / merginą?“
- Apsaugokite aukos tapatybę nuo nereikalingo poveikio. Informuokite nukentėjusį asmenį, kad policija kiek įmanoma apsaugos jo tapatybę.
- Nukentėjusiam turėtų būti suteikta informacija apie tyrimą atliekantį pareigūną arba bylos kontaktinį asmenį, jei nukentėjęs asmuo norėtų susisiekti. Reikėtų pagalvoti apie antrąjį kontaktinį asmenį, jei pirmasis ilgą laiką būtų nepasiekiamas.
- Nors šiuo metu Lietuvoje nėra nė vienos pagalbos tarnybos, kuri veiktų „vieno langelio“ principu ir teiktų kompleksinę pagalbą visų nusikaltimų aukoms, tačiau nukentėjusiesiems galite įteikti turimas informacines skrajutes, kuriose būtų nurodyti emocinės paramos linijų kontaktai, nemokamą teisinę pagalbą teikiančių institucijų (valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybų, universitetų teisės klinikų) ir kiti potencialiai naudingi kontaktai.
- Informuokite nukentėjusį apie realią galimybę, kad incidentas pasieks visuomenę ir (arba) apie jį praneš žiniasklaida. Įsitikinkite, kad ši informacija nebūtų perduota tokiu būdu, kad nukentėjusysis pamanytų, jog policija nenori pradėti tyrimo.
- Būkite kantrūs ir suteikite nukentėjusiam asmeniui laiko išsakyti, kaip jis jaučiasi.
- Paklauskite nukentėjusio asmens, jeigu jis arba ji turi draugą / partnerį, ar

norėtų, kad su juo būtų susisiepta dėl pagalbos.

- Užfiksuokite aukų emocinę būseną (pvz., ar patyrė šoką).
- Atlikite nukentėjusiojo specialių apsaugos poreikių vertinimą ir nedelsiant pradėkite taikyti visas būtinas apsaugos priemones. Daugiau informacijos apie rizikos vertinimus žr. jau aptartame skyriuje.

B. NUKENTĖJUSIOJO / LIUDYTOJO APKLAUSA. PALANKIOS PARODYMAMS APLINKOS SUKŪRIMAS

Apklausa tyrime yra tas etapas, kuriame pateikiami pagrindiniai duomenys, galintys užtikrinti sėkmingą arba nesėkmingą baudžiamosios bylos baigtį. Policija turėtų išlaikyti pusiausvyrą tarp to, kad reikia gauti kuo daugiau išsamios informacijos, ir kartu gerbti nukentėjusiojo poreikius, įskaitant ir privatumą.

- Užtikrinkite, kad apklausos patalpa būtų tyli ir kad jums nebūtų trukdoma, kol registruosite parodymus.
- Ant durų užkabinkite ženklą „Netrukdyti“.
- Sukurkite kuo palankesnę aplinką.
- Išjunkite mobiliuosius telefonus ir stenkitės užtikrinti, kad jūsų netrukdytų apklausos metu.
- Jei reikia, darykite pertraukas.
- Nenaudokite vertinamosios kalbos ir neišsakykite savo asmeninės nuomonės dėl nukentėjusiųjų asmeninių aplinkybių.
- Informuokite nukentėjusį asmenį, kad suprantate, jog parodymų pateikimas byloje yra sudėtingas dalykas.
- Kalbėkite ramiu tonu.
- Atsargiai naudokite kūno kalbą ir elkitės kuo neutraliau.
- Būkite pagarbūs visą laiką, pripažindami nukentėjusio asmens jaučiamą skausmą / nusiminimą.
- Nedarykite spaudimo aukai, jeigu ji jaučiasi blogai. Gali prireikti nukentėjusįjį apklausti antrą kartą (vėliau). Jei tai kelia teisinių sunkumų, apie tai turėtų būti

paaiškinta nukentėjusiajam.

- Būkite kantrūs su nukentėjusiu asmeniu, jeigu ji arba jis kalba apie incidentą daugiau, nei jums reikia skundai užregistruoti.
- Skirkite pakankamai laiko ir neskubinkite proceso.
- Venkite kritikuoti aukos elgesį.
- Venkite daryti prielaidas apie aukų religinius įsitikinimus, gyvenimo būdą, seksualinę orientaciją ir pan.
- Niekada nevertokite diskriminacinių terminų.
- Niekada nesumenkinkite nusikaltimo svarbos; tai yra ypač aktualu tais atvejais, kai nusikaltėliai yra jauni asmenys arba nusikaltimą įvykdę asmenys buvo paveikti alkoholio.
- Apsvarstykite galimybę apklausą atlikti neutralioje vietoje arba nukentėjusio asmens namuose, jei tai yra tikslinga atsižvelgiant į bylos faktus.

Rengiant mokymus galima parodyti per projektą „Speak Out: Stabdant prieš LGBT asmenis nukreiptą neapykantos kalbą ir neapykantos nusikaltimus“ sukurtus vaizdo įrašus su [blogosios](#) ir [gerosios](#) nukentėjusiojo apklausos pavyzdžiais.

C. NUOLATINĖ PARAMA AUKOMS IR RIZIKOS MAŽINIMAS

- Su nukentėjusiuoju turėtų būti susisiekiama per 24 valandas po to, kai paskiriamas tyrėjas, siekiant patikinti auką, kad ji yra rimtai vertinama.
- Atlikus pradinį rizikos lygio vertinimą, reikėtų nuolat stebėti nukentėjusiajam kylančią riziką ir imtis veiksmų siekiant ją sumažinti.
- Patarkite vietos bendruomenės arba atsakingam pareigūnui, prireikus, susisiekti su nukentėjusiu asmeniu, kad jį arba ją nuramintumėte. Prieš to imdamiesi, turėtumėte tai aptarti su auka.
- Sudėtingose bylose apsvarstykite galimybę pasikviesti šeimos ryšių palaikymo pareigūną (apmokytą policijos pareigūną, kuris palaiko ryšius su auka

/ šeima atliekant pagrindinį tyrimą) arba apmokytą LGBTI ryšių palaikymo pareigūną.

- Nukentėjusysis turėtų būti informuotas, jei įtariamasis buvo suimtas, jam arba jai buvo pateikti kaltinimai arba paleistas / -a į laisvę.
- Jei įtariamasis paleistas į laisvę, nukentėjusiajam turėtų būti pranešta, kodėl.
- Nukentėjusiam asmeniui turėtų būti nurodytas vienas pagrindinis kontaktinis asmuo ir antras, jei su pirmuoju nebūtų galima susisiekti.
- Jei tai dar nėra padaryta, nukentėjusiam asmeniui reikia įteikti turimas informacines skrajutes, kuriose būtų nurodyti emocinės paramos linijų kontaktai, nemokamą teisinę pagalbą teikiančių institucijų (valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybų, universitetų teisės klinikų) ir kiti potencialiai naudingi kontaktai.
- Turėtų būti teikiamos konsultacijos nusikalstamumo prevencijos ir namų bei asmeninio saugumo klausimais.
- Nukentėjusysis turėtų būti informuotas apie bet kokius žiniasklaidos prašymus pateikti informaciją.
- Siekiant sumažinti riziką, nukentėjusysis, prireikus, turėtų būti aprūpintas namų ir asmens apsaugos įranga (apsaugos nuo įsilaužimo signalizacija; paskiriamas apsaugos darbuotojus ir kt.).
- Jei reikia, turėtų būti numatyta galimybė aprūpinti asmenį būstu.
- Aukų duomenys prireikus turėtų būti saugomi popierinėse ir elektroninėse duomenų bazėse.
- Sudėtingose bylose aukoms gali prireikti pakeisti vardą arba suteikti naują tapatybę.
- Tokiomis aplinkybėmis reikėtų apsvarstyti aukų perkėlimo programas.
- Teikti tinkamas pagalbos aukoms, kai jos privalo dalyvauti teisme, paslaugas, taip pat:

- Užtikrinkite tik nukentėjusiesiems skirtų patalpų / laukimo patalpų galimybę.
- Pasirūpinkite, kad nukentėjusieji apsilankytų ir apžiūrėtų teismo salę prieš posėdį (kartu sužinotų ir apie teismo teikiamas paslaugas, jei galima).
- Jei įmanoma, tyrėjas arba paskirtas pareigūnas turėtų susitikti ir pasilikti su aukomis. Jei to negalima padaryti, „ryšių su liudytojais pareigūnas“ turėtų susitikti ir likti su nukentėjusiais asmenimis.
- Jei nė vienas iš pirmiau minėtų dalykų nėra įmanomas, galima pasiūlyti, kad nukentėjusįjį lydėtų draugas arba šeimos narys, kuris nėra akivaizdžiai susijęs su byla.

UŽDUOTIS 4.3: FAKTINIŲ DUOMENŲ RINKIMAS: NEAPYKANTOS NUSIKALTIMŲ, NUKREIPTŲ PRIEŠ LGBTI ASMENIS, AUKOS – ATSIŽVELGIMAS Į TRANSLYČIŲ ASMENŲ POREIKIUS (60 MIN.)

Reikalingos priemonės:

Rašymo lenta su popieriumi, rašikliai
Dalijamoji medžiaga 4.3 A ir 4.3 B

Šią užduotį sudaro: dėstytojų pristatymas, įskaitant galbūt ir pristatymą iš translyčiams asmenims atstovaujančios NVO arba tinkamos vaizdo medžiagos apie translyčių asmenų gyvenimą, transfobinį neapykantos nusikaltimą ir gerąją policijos praktiką, diskusijos mažose grupėse ir moderuojama diskusija su visais.

Pristatymo pradžioje paprašykite, kad dalyviai pristatymo metu žymėtųsi pagrindinius punktus, kai nagrinėjami šie klausimai:

1. Dėl ko translyčiai asmenys tampa ypač pažeidžiamais nusikaltimų taikiniai?
2. Ką policija galėtų padaryti, kad padėtų translyčiams asmenims – nusikaltimų aukoms?

Patarimas dėstytojams:

jei įmanoma, įtraukite vietinį translytį asmenį arba LGBTI NVO, kad būtų galima išsamiai informuoti apie translyčių asmenų patirtį, jų, kaip nukentėjusiųjų, patirtį, ir patarti, kaip valstybės pareigūnai galėtų geriausiai su jais bendrauti. Jei tai neįmanoma, reikėtų apsvarstyti vaizdo įrašų naudojimą.

Yra daug veiksnių, susijusių su pagalba translyčiams asmenims, nukentėjusiems nuo neapykantos nusikaltimų, ir dalijamojoje medžiagoje 4.3 A yra išsamus, bet ne baigtinis klausimų sąrašas, į kurį policijos pareigūnai turėtų atsižvelgti savo darbe, bendraudami su translyčiais asmenimis. Dalijamoji medžiaga 4.3 B gali būti teikiama dalyviams, kad padėtų jiems sutelkti dėmesį į pagrindinius užduoties klausimus.

UŽDUOTIS 4.3 A: DUOMENŲ RINKIMAS: NEAPYKANTOS NUSIKALTIMŲ PRIEŠ LGBTI ASMENIS AUKOS. ATSIŽVELGIMAS Į TRANSLYČIŲ ASMENŲ POREIKIUS

Čia pateikiama keletas gairių ir gerosios praktikos pavyzdžių, skirtų paremti profesionalų ir palaikantį policijos bendravimą su translyčiais asmenimis, nukentėjusiais nuo neapykantos nusikaltimų. Kai kurie klausimai taip pat yra aktualūs interlyčiams asmenims.

1. Lytinė tapatybė ir teisėsauga

Kaip minėta pirmiau, translyčiai asmenys patiria didžiulę viktimizaciją įvairiose nusikalstamumo srityse, įskaitant ir seksualinį smurtą, ir žmogžudystę. Šie viktimizacijos rodikliai didėja tam tikruose pogrupiuose, pvz., etninėms mažumoms priklausančių translyčių asmenų ir jaunų translyčių asmenų. Atsižvelgiant į didelį socialinės stigmos ir viktimizacijos lygį, teisėsaugos prioritetas turėtų būti užtikrinti profesionalų atsaką smurto prieš translyčius asmenis atveju.

Daugelyje šalių translyčiai asmenys, ypač tie, kurie dirba seksualinių paslaugų srityje, dažnai susiduria su policijos pareigūnų diskriminacija, dėl kurios gali sumažėti pasitikėjimas, ir tuomet jiems sunkiau pranešti apie nusikaltimus jų atžvilgiu. **Profesionalumo demonstravimas ir pagarba** translyčio asmens, nukentėjusio nuo neapykantos nusikaltimo, tapatybei yra gyvybiškai svarbūs, jei policijos pareigūnai yra pasiryžę veiksmingai padėti ir tarnauti šiai pažeidžiamai mažumos bendruomenei.

2 A. Smalsumo suvaldymas

Policijos pareigūnai gali būti nebendravę su translyčiu asmeniu anksčiau ir pirmą kartą susidurti su translyčiu nukentėjusiuoju. Policijos pareigūnams gali kilti klausimų dėl translyčio asmens gyvenimo būdo, fiziologijos ir psichologijos. Svarbu prisiminti, kad ne visi translyčiai asmenys yra aktyvūs savo bendruomenės atstovai. Translyčiai asmenys yra nuolat klausinėjami ir vertinami dėl savo gyvenimo būdo. Jiems nereikia, kad policija keltų didesnę įtampą, užduodama klausimus, kurie nėra susiję su jų profesiniu bendravimu su auka. **Pagrindinė policijos pareigūnų atsakomybė yra elgtis profesionaliai ir užduoti klausimus, susijusius tik su atliekamu tyrimu.**

Atliekant tyrimą, policijos pareigūnai turėtų

atkreipti dėmesį į baudžiamąjį kaltinimą, kurį jie bando įrodyti, ir į informaciją, reikalingą įrodyti šališkumui ir (ar) išankstiniam nusistatymui. Gali būti svarbu kreiptis į nukentėjusįjį, kuris yra translytis asmuo, kai įrodomas nusikaltimas, įvykdytas transfobiniu pagrindu. Tačiau gali būti nebūtina pateikti duomenų, susijusių su labiau asmeniniais lyties keitimo elementais, įskaitant ir klausimus apie asmens fizinę istoriją / anatomiją. **Jei informacija nėra akivaizdžiai susijusi su nusikaltimu ar šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo motyvacija, neužduokite to klausimo.**

Translyčiai asmenys dažnai gali susidurti su šeimos, draugų ir platesnės bendruomenės vertinimu. Kai nusikaltimo auka atvyksta į policijos nuovadą, labai svarbu, kad ji nesusidurtų su tolesniu policijos vertinimu. Jūsų veido išraiškos turi likti neutralios; visada elkitės profesionaliai. Kalba turėtų būti neutrali, techninė ir neteisianti. Profesionalaus policijos pareigūno vaidmuo yra pagelbėti ir likti empatiškam. **Nukentėjusysis gali patirti antrinę viktimizaciją, jei manys, kad dalyvaudamas teisėsaugos sistemoje jis išgyvena antrą teismą / diskriminacinį procesą.**

2 B. Konfidencialumas

Policijos pareigūnai turi profesinę atsakomybę laikytis konfidencialumo tirdami baudžiamąsias bylas. Translyčiai asmenys dažnai slepia savo praeitį arba dėl daugybės priežasčių gyvena nenurodydami, kad jie yra translyčiai (t. y. kaip vyrai arba moterys savo naujame vaidmenyje). Šios informacijos pateikimas trečiosioms šalims kelia didelę riziką asmens saugumui ir psichikos gerovei. Tai gali sukelti ir problemų jų santykiams su šeima ir draugais bei užimtumo statusui. Policijos pareigūnai privalo neatskleisti šios asmeninės informacijos. Taip pat reikėtų atsižvelgti į duomenų apsaugos teisės aktus, jei tokie yra priimti. Tai ypač svarbu mažesniuose

miestuose ir miesteliuose, kur anonimiškumą sunkiau išsaugoti.

Pirmiau minėtas vaidmuo turėtų būti svarstomas kartu su rizika, kad baudžiamosios bylos detalės pasieks žiniasklaidą per teismo posėdžius ir pan. Aukai turėtų būti paaiškinama apie riziką, kad ji galėtų priimti pagrįstą sprendimą, kaip elgtis toliau. Ši informacija niekada neturėtų būti perduodama tokiu būdu, kad nukentėjusysis pamanytų, jog yra atkalbinėjamas nuo skundo pateikimo. Galiausiai: **niekad nežadėkite to, ko negalėsite ištesėti konfidencialumo** požiūriu, kad paveiktumėte asmenį pateikti skundą.

2 C. Parama

Kai nukentėjusysis yra labai nusiminęs, ypač tais atvejais, kai translyčių asmenų bendruomenės ir policijos santykiai yra sudėtingi, gali būti tikslinga **paklausti translyčio asmens – nusikaltimo aukos, ar norėtų, kad atvyktų draugas arba šeimos narys**. Palaikantysis asmuo neturėtų būti akivaizdžiai susijęs su byla. Taip pat galėtų būti naudinga registruoti pareiškimą neutralioje vietoje, pvz., bendruomenės centre arba nukentėjusio asmens namuose. Vietos politikos kryptys ir teisės aktai gali turėti įtakos, todėl priimant tokius sprendimus reikėtų atsižvelgti į atitinkamą politiką ir teisės aktus.

3. Įvardžių vartojimas

Kaip aptarta pirmame modulyje, įvardžiai yra priemonė, kuria mes kreipiamės į asmenis – asmens vardų ir žodelių, tokių kaip jis ar ji, jo ar jos, vartojimas. Įvardžiai paprastai yra priskirti lytims ir, bendraujant su translyčiais asmenimis, jie turėtų būti vartojami tinkamai.

Su translyčiu asmeniu susitikus trumpam, jei įmanoma, geriausia vengti vartoti įvardžius. Jei turite bendrauti ilgiau, tuomet reikėtų **paklausti asmens, kurį įvardį jis norėtų pasirinkti, kai į jį / ją kreipiamasi**.

Jei pavartosite klaidingą įvardį, geriausia būtų greitai atsiprašyti ir tęsti toliau. Svarstymai šia tema gali sudaryti nemalonią situaciją visiems, o trumpai pripažinti, kad suklydote – pakanka.

Svarbu pažymėti, kad kai kurie translyčiai asmenys netapatina savęs su vyrais arba moterimis ir savo lytinę tapatybę apibrėžia kaip

nebinarinę. Tokie asmenys dažnai vartoja lyčiai neutralius įvardžius, tačiau lietuvių kalboje net ir daugiskaitos įvardžiai (jos / jie), užsienio kalbose dažnai vartojami kaip lyčiai neutralūs (pavyzdžiui, anglų kalboje *they*), nurodo lytį, todėl lyčiai neutralių įvardžių vartojimas gali būti sudėtingas. Rekomenduojama asmenų tiesiog pasiteirauti, koku įvardžiu jie norėtų būti vadinami.

Nepagarbu vartoti netinkamą įvardį tyčia ir tai gali labai įskaudinti. Policijos pareigūnai, vartojantys tinkamus įvardžius ir užduodami jautrius klausimus dėl pageidaujamų vartoti įvardžių, rodo kultūrinę kompetenciją ir skatina pasitikėjimą.

4. Vardas asmens tapatybės dokumentuose

Daugelyje šalių nėra teisės aktų, reglamentuojančių, kad asmenys, keičiantys savo vardą, jį turi suderinti su pageidaujama lytimi, kitomis aplinkybėmis translytis asmuo gali neturėti galimybės teisėtai pakeisti savo vardo, net jei tai yra leidžiama. Tai gali sukelti daugybę iššūkių asmenims, ypač policijos pareigūnams, kurie yra apmokyti ir patyrę nagrinėjant asmens tapatybės dokumentus.

Policijos pareigūnams gali prireikti vartoti asmens teisinį / gimus duotą vardą, kuris gali nesutapti su pageidaujama lytimi. Kai šis teisinis reikalavimas egzistuoja, **svarbu paaiškinti priežastis, kodėl, kada ir kur jis bus vartojamas** (formos, pareiškimai, teismo ir medicininiai dokumentai ir kt.). Jei įmanoma, policijos pareigūnas vis tiek turėtų kreiptis į asmenis tuo vardu ir gimine, kuriuo asmuo pageidauja.

Registruodami pareiškimą, pripažinkite liudytojo tapatybę ir jų pageidaujamą vardą bei įvardžius ir juos vartokite bendraudami su jais. Pareiškime nurodykite, kad liudytojais turi teisinį vardą ir lytį ir kad jie nurodo „pageidaujamą vardą ir lytį“. Nurodykite, kad nuo šiol jūs kreipsitės į liudytoją, teisiškai įvardintą (teisinis vardas) kaip (pasirinktas vardas). Tai paaiškinus, turėtumėte toliau vartoti asmenų pageidaujamą tapatybę ir įvardžius pareiškime / ataskaitoje.

Asmens tapatybę ir (arba) lytį įrodančių dokumentų neturėtų būti prašoma, išskyrus atvejus, kai tai teisiškai būtina nustatytam tikslui.

5. Kūno jautrumas

Seksualinė prievarta yra jautrus ir asmeniškai žalojantis nusikaltimas. Tai ypač pasakytina apie asmenis, kuriems nuosavas kūnas kelia papildomų iššūkių. Kai kurie translyčiai asmenys gali nejaukiai jaustis kalbėdami apie įvairias savo kūno dalis, todėl tokiose situacijose tarpusavio pasitikėjimu grįstas santykis su policijos pareigūnais yra itin svarbus.

Jei reikės teismo ekspertizės, nukentėjusiam turėtų būti iš anksto paaiškintos visos procedūros, kad jam būtų suteikta pakankamai informacijos siekiant priimti sprendimą tęsti. Tokiais atvejais turėtų būti gerbiami aukų sprendimai.

6. Smurtas artimoje aplinkoje

Kartais vidinė transfobija ir gėda, kylanti iš neigiamų visuomenės nuostatų translyčių asmenų atžvilgiu, gali sąlygoti žemą savivertę. Tai gali sudaryti prielaidas susitaikyti su smurtu artimoje aplinkoje.

Policijos pareigūnai turėtų suvokti, kad asmuo, lydintis smurto artimoje aplinkoje auką, gali pats būti smurtautojas. Esant tokioms aplinkybėms, gali būti tikslinga trumpai atskirti nukentėjusį asmenį nuo partnerio /-ės ir užduoti tokius klausimus kaip: Ar jaučiatės saugūs savo namuose? Ar kas nors jus mušė, sužeidė ar grasino? Ar yra kokių nors priekabiavimų, dėl kurių galite jaustis nepatogiai arba negalėti atvirai atsakyti į klausimus, kol šalia yra jūsų partneris /-ė?

7. Šeima

Policijai gali prireikti bendradarbiauti su nukentėjusiojo šeima, ypač jei auka yra dingusi, mirusi arba jos nėra. Pabandykite jautriai įvertinti šeimos palaikymo lygį ir nustatyti, kiek / ar jos nariai nori dalyvauti tyrime. Nustatykite, ar jie yra suinteresuoti kalbėtis su žiniasklaida.

Šeima gali nepritarti naujai lyčiai ir jums gali tekti vartoti buvusius duomenis / įvardžius, kai bendrausite su šeimos nariais. Gali tekti vienaip kalbėtis su nukentėjusiu asmeniu ir kitaip su jo šeima.

Nukentėjusiojo šeima gali nesuprasti translyčių

klausimų, todėl tam tikrais atvejais gali būti tikslinga pasirūpinti jai skirta informacija šiuo klausimu ir suteikti šeimai pagalbos aukoms paslaugas.

8. Translyčių asmenų sulaikymas

Jei yra būtina suimti translytį asmenį, policija turi atidžiai apgalvoti sulaikymo tvarką. Dauguma policijos pareigūnų neturi aiškių gairių dėl translyčių asmenų sulaikymo. Translyčių asmenų apgyvendinimas su tos pačios teisinės lyties asmenimis gali būti pavojingas sulaikytajam. Translyčiams asmenims kyla didelė priekabiavimo, užpuolimo ir seksualinės prievartos rizika, kai jie yra įkalinti.

Jei įmanoma, sulaikytas translytis asmuo turėtų būti trumpą laiką laikomas atskirai. Ilgalaikiam sulaikymui patartina nustatyti, su kokia lytimi asmuo norėtų kalėti. Kalinamųjų saugumas turėtų būti prioritetas.

Visais atvejais, išskyrus trumpalaikius sulaikymus, policija turėtų būti informuota apie bet kokius medicininius lyties keitimo gydymo būdus, kad būtų užtikrinta kalinamųjų sveikata.

9. Ką reikia žinoti apie intelyčius asmenis

Net per trumpą laiką, pvz., 24 valandas, interlyčiams asmenims gali kilti medicininių poreikių. Pavyzdžiui, gali prireikti kortizolio steroidų, kad būtų išvengta druskų netekimo, arba gali prireikti veiksmingo oro kondicionavimo, kad būtų išvengta perkaitimo.

Dauguma asmenų, kuriems taikoma pakaitinė hormonų terapija dėl vaikystėje buvusios gonadektomijos, be hormonų gali išbūti tik iki 24 valandų. Reikėtų nedelsiant imtis atitinkamų veiksmų (iš karto; po 24 valandų), taip pat reikia atsižvelgti į tai, prieš kiek laiko iki sulaikymo buvo suvartota paskutinė dozė.

Interlyčiai asmenys, kurie turi implantus arba privalo leisti vaistus, paprastai trumpą laiką gali apsieiti be hormonų. Tačiau jiems gali tekti kreiptis į apmokytą slaugytoją dėl injekcijų ir apmokytą implantų specialistą.

Kai kurie interlyčiai asmenys susiduria su didele rizika ir kenčia nuo osteoporozės arba osteopenijos dėl netinkamo ankstesnio hormonų vartojimo. Kai kuriais atvejais asmenys yra patyrę daugybę kaulų skilimų

ir lūžių ir jiems kyla rizika greitai susilaužyti kaulus. Labai svarbu, kad šie klausimai būtų įtraukti atliekant palaikomąjį ir išsamų poreikių vertinimą.

UŽDUOTIS 4.4: ĮRODYMŲ RINKIMAS: DISKRIMINACINIŲ PAŽIŪRŲ RODIKLIAI – NEAPYKANTOS, IŠANKSTINIO NUSISTATYMO IR (AR) ŠALIŠKUMO ĮRODINĖJIMAS (30 MINUČIŲ)

Šios užduoties vykdymo etapai: pristatymas visiems, individualus darbas ir moderuojamos grupinės diskusijos.

Reikalingos priemonės:

Dalijamoji medžiaga 4.4 A ir 4.4 B

1. Diskriminacinių pažiūrų rodiklių tema turėtų būti išdėstyta naudojant 4.4 A punkto pradžioje pateiktą informaciją.
2. Grupei išdalinti dalijamąją medžiagą 4.4 A ir paprašyti prie kiekvienos antraštės parašyti kuo daugiau diskriminacinių pažiūrų rodiklių pavyzdžių.
3. Tuomet rezultatai grupės diskusijoje turėtų būti lyginami su 4.4 B dalijamosios medžiagos pavyzdžiais, siekiant išsiaiškinti naujas idėjas arba rodiklius, kurie galėjo būti nepastebėti.

DALIJAMOJI MEDŽIAGA 4.4 A: UŽDUOTIS DISKRIMINACINIŲ PAŽIŪRŲ RODIKLIAMS NUSTATYTI

Diskriminacinių pažiūrų rodikliai

Kaip nurodyta pirmiau pateiktuose moduluose, neapykantos nusikaltimai apibrėžiami kaip **nusikalstamos veikos**, kurių **motyvas** yra **neapykanta, šališkumas ir (ar) išankstinis nusistatymas**.

Policijos pareigūnai turi patirties nustatant ir renkant duomenis, **įrodančius nusikalstamas veikas**. Siekiant paskatinti duomenų, susijusių su nusikaltimais, rinkimą, kiekviena nusikalstama veika yra apibrėžta baudžiamajame kodekse. Šie apibrėžimai apima „įrodymus“, kurie turi būti pateikti, kad galėtų būti pradėtas suėmimas / kaltinimas/ patraukimas baudžiamajon atsakomybėn už nusikaltimą.

Tiriant neapykantos nusikaltimus, reikia surinkti duomenis, įrodančius antrą nusikalstamos veikos elementą – **neapykantos, šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo motyvaciją**. Motyvacija yra šiek tiek subjektyvus dalykas ir gali būti sunkiau apibrėžta. Nemažai aplinkybių ir faktų gali būti pasitelkiami siekiant įrodyti neapykantos, šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo motyvą, kai kurie akivaizdžiai yra svaresni už kitus.

Šie faktai ir aplinkybės gali būti naudingai suskirstyti į kategorijas pagal pavadinimus:

1. nukentėjusio asmens, liudytojo (-os) suvokimas;
2. pastabos, rašytiniai pareiškimai, simboliai ir gestai;
3. organizuotų neapykantos grupuočių veikla;
4. vieta ir laikas;
5. ankstesnių nusikaltimų arba incidentų modeliai;
6. smurto pobūdis;
7. kitų motyvų nebuvimas.

Atsižvelgiant į subjektyvų motyvacijos pobūdį ir tai, kad kai kurie rodikliai bus svaresni už kitus, gali prireikti rengti bylą naudojant diskriminacinių pažiūrų rodiklių derinį. Kai kuriose bylose, nors gali būti diskriminacinių pažiūrų rodiklis, jo gali nepakakti įrodyti, kad incidentas yra neapykantos nusikaltimas, todėl byla gali būti perkvalifikuota į paprastą nusikalstamą veiką. Tai, ar nusikalstama veika iš tiesų yra neapykantos nusikaltimas ar ne, turėtų nuspręsti prokuroras, remdamasis policijos pateiktais faktais. Todėl labai svarbu, kad policija rinktų ir pateiktų visus turimus duomenis prokurorui, o ne pati nuspręstų, kad nusikalstama veika nėra neapykantos nusikaltimas, kai duomenys rodo, kad gali būti atvirkščiai.

Svarbu pažymėti, kad nors nukentėjęs asmuo gali ir nepriklausyti LGBTI, tai, kad užpuolikai pasirinko auką, *manydami*, kad ji priklauso, rodo, kad nusikaltimas yra neapykantos nusikaltimas. Svarbu yra nusikaltėlio motyvacija, o ne aukos seksualinė orientacija arba lytinė tapatybė.

Kiekvienas atvejis turės būti išnagrinėtas remiantis turimais faktais. Reikėtų atkreipti dėmesį į klaidinančius faktus arba atvejus, kai pažeidėjai sąmoningai primeta šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo *motyvaciją*, slėpdami kitus motyvus.

Norėdami geriau suprasti diskriminacinių pažiūrų rodiklius, perskaitykite šį scenarijų ir išnagrinėkite atsakymą į klausimus A–D.

SCENARIJUS

Gėjų pora išeina iš miesto centre esančio gėjų klubo 2 val. nakties. Klubo išėjimas yra šalia tamsaus nuošalaus kelio. Kelio gale susirenka jaunuolių gauja. Gėjams pro ją einant, grupė užpuola porą, muša juos, kumščiuodama ir spardydama, jiems gulint ant žemės. Gauja užpuolimo metu juos vadina „piderais“ ir „gėjais“. Po užpuolimo gauja pabėga. Liudytojas skambina policijai.

A. Ar įvyko nusikalstama veika?

Taip, sunkus ar nesunkus sveikatos sutrikdymas, o jei sužeidimai nėra dideli, viešosios tvarkos pažeidimas (naudoti vietos nusikaltimo apibrėžimą).

B. Ar pateiktame scenarijuje nusikaltimas buvo įvykdytas šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo motyvais?

Taip, šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo prieš LGBTI motyvas buvo parodytas įvairiais būdais.

Vieta: incidentas įvyko, kai gėjai išėjo iš LGBTI susibūrimo vietos (gėjų baro).

Laikas: tai atsitiko tuo metu, kai yra tikėtina, kad LGBTI asmenys išeis iš tos vietos.

Pastabos: homofobiniai komentarai buvo išsakyti užpuolimo metu (piderai ir gėjai).

Nukentėjusio asmens / liudytojo suvokimas: dvi aukos buvo homoseksualūs vyrai.

C. Kokių kitų įrodymų policijai galėtų reikėti?

Pirmiau pateiktas vertinimas atliekamas remiantis ribota pavyzdyje pateikta informacija. Tolesni policijos tyrimai galėtų atskleisti tokią informaciją kaip:

nukentėjusio asmens / **liudytojo suvokimas:** aukos gali suprasti, kad tapo taikiniais, nes yra gėjai. Liudytojas gali suvokti, kad užpuolimas buvo homofobinio pobūdžio;

kitų motyvų nebūvimas: gali nebūti kitų motyvų (neišprovokuota ataka, nieko pavogta ir t. t.);

priklausymas neapykantos grupuotėms: įtariamieji, jeigu jie yra nustatyti, gali būti susiję su neapykantos grupuotėmis. Socialinėje žiniasklaidoje gali būti pranešimų apie išpuolį;

modelis / dažni panašaus pobūdžio nusikaltimai: ar panašūs išpuoliai vyko toje pačioje vietovėje arba panašiu laiku arba jų veiklos modelis buvo panašus?

D. Ar tai yra neapykantos nusikaltimas?

Šis incidentas yra neapykantos nusikaltimas, nes jis rodo nusikalstamą veiką ir šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo motyvą.

HOMOFOBINIŲ IR TRANSFOBINIŲ NUSIKALTIMŲ RODIKLIAI

Pasinaudokite turimu laiku, kad apibūdintumėte kai kuriuos diskriminacinių pažiūrų rodiklius, kurie suteiktų įrodymų policijos pareigūnams, kad nusikaltimas įvyko dėl išankstinio homofobinio / transfobinio nusistatymo:

Nukentėjusio asmens, liudytojo suvokimas

Pastabos, rašytiniai pareiškimai, simboliai ir gestai

Organizuotų neapykantos grupuočių veikla

Vieta ir laikas

Ankstesnių nusikaltimų arba incidentų modeliai / dažnumas

Smurto pobūdis

Kitų motyvų nebuvimas

DALIJAMOJI MEDŽIAGA 4.4 B: DISKRIMINACINIŲ PAŽIŪRŲ RODIKLIAI: HOMOFOBINIAI IR TRANSFOBINIAI

Remiantis neapykantos nusikaltimo apibrėžimu, neapykantos nusikaltimai nukreipti prieš LGBTI asmenis yra nusikaltimai, motyvuoti šališkumu ir (ar) išankstiniu nusistatymu lesbiečių, gėjų, biseksualių, translyčių ir interlyčių asmenų atžvilgiu. „Prieš LGBTI nukreipto šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo motyvacija“ reiškia, kad kaltininkas pasirinko nusikaltimo taikinį, atsižvelgdamas į jo faktinę ar tariamą seksualinę orientaciją ar lytinę tapatybę. Taikinyis gali būti asmuo, asmenys ar turtas, teisingai ar klaidingai priskirtas LGBTI bendruomenei.

Labai svarbu nustatyti neapykantos nusikaltimų LGBTI asmenims diskriminacinių pažiūrų rodiklius, nes tai padėtų teisėsaugos atstovams nuspręsti, ar konkretus atvejis turėtų būti tiriamas kaip galimas neapykantos nusikaltimas LGBTI asmenų atžvilgiu.

NEBAIGTINIS DISKRIMINACINIŲ PAŽIŪRŲ RODIKLIŲ SĄRAŠAS:

Nukentėjusio asmens, liudytojo suvokimas

- Ar, nukentėjusio asmens ir / arba liudytojo (-os) manymu, nusikalstama veika buvo motyvuota neapykanta, šališkumu ir (ar) išankstiniu nusistatymu prieš LGBTI? (Atkreipkite dėmesį, kad auka gali nesuvokti, kad ji buvo neapykanta, šališkumu ir (ar) išankstiniu nusistatymu motyvuoto nusikaltimo auka. Ji taip pat gali neigti, kad tai buvo nusistatymu motyvuotas nusikaltimas, ir neprisipažinti priklausanti LGBTI.)
- Didelė dalis bendruomenės, kurioje įvyko nusikaltimas, suvokia, kad incidentas buvo motyvuotas neapykanta, šališkumu ir (ar) išankstiniu nusistatymu.
- Ar įvykio metu auka buvo su tos pačios lyties partneriu? Ar jie buvo susikibę už rankų / bučiavosi? Ar dėvėjo gėjų ar kitus LGBTI skiriamuosius ženklus / juosteles / drabužius (vaivorykštinius / rožinius arba juodus trikampius)?
- Ar nukentėjusysis incidento metu vykdė veiklas, susijusias su LGBTI teisėmis / paslaugų jiems teikimu / jiems svarbių klausimų palaikymu?
- Ar nukentėjusysis buvo akivaizdžiai atpažįstamas kaip LGB arba T dėl savo aprangos, elgesio arba manierų?
- Ar nukentėjusysis yra visuomenės veikėjas, žinomas kaip LGBTI atstovas arba pasisakantis už jų teises (auka gali būti atvirai heteroseksuali, bet remti LGBTI

ir taip tapti šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo prieš LGBTI motyvuoto nusikaltimo auka)?

Pastabos, rašytiniai pareiškimai, simboliai ir gestai

- Ar nusikaltimą įvykdęs asmuo vartojo homofobinę / transfobinę kalbą arba terminologiją?
- Ar kaltininkas minėjo aukos faktinę arba menamą seksualinę orientaciją, translyčio asmens statusą arba lytinę tapatybę?
- Ar kaltininkas rašė homofobinius arba transfobinius teiginius arba nurodė į menamą seksualinę orientaciją / lytinę tapatybę raštu (galbūt elektroniniu paštu / socialinių tinklų svetainėje / laiške)?
- Ar kaltininkas rankų gestais nurodė į menamą seksualinę orientaciją?
- Ar homofobinis / transfobinis grafičio piešinys buvo paliktas nusikaltimo vietoje?

Organizuotų neapykantos grupuočių arba jų narių veikla

- Ar kaltininkas save siejo su organizuota neapykantą kurstančia grupuote?
- Ar kaltininkas savo apranga arba tatuiruotėmis parodė priklausymą organizuotai neapykantos grupuotei?
- Ar kaltininkas tapatina save su kokiomis nors neapykantos grupuotėmis internete, socialinėje žiniasklaidoje ir kt.?
- Ar nusikaltėlis yra žinomas dėl

neapykantą kurstančių kalbų arba homofobinių / transfobinių kalbų ar komentarų (raštu arba žodžiu)?

- Ar neapykantos grupuotė prisiėmė atsakomybę dėl užpuolimo?

Vieta ir laikas

- Ar išpuolis įvyko svarbaus LGBTI bendruomenei renginio metu (pvz., per gėjų eitynes)?
- Ar išpuolis įvyko LGBTI asmenims politiškai svarbiu metu (priimami partnerystės įteisinimo įstatymai, pirmą kartą atidaromas naujas LGBTI baras mieste arba rengiamos pirmosios gėjų eitynės)?
- Ar nusikaltimas įvyko netoli LGBTI patalpų / baro / centro?
- Ar nusikaltimas įvyko vietovėje, kuri yra žinoma kaip LGB arba T asmenų susitikimo vieta?
- Ar nusikaltimas įvyko toje vietoje, kuri yra žinoma kaip vieša seksualinių santykių / viliojimo vieta?
- Ar incidentas įvyko netoli vietos, kurioje renkasi ekstremistų / neapykantos grupuotės?
- Ar šios vietos istoriškai buvo LGBTI susitikimų vietos, net jei dabar taip nėra?

Ankstesnių nusikaltimų arba incidentų modeliai / dažnumas

- Ar nusikaltimas įvyko toje vietoje / laiku, kur anksčiau panašiu metu įvykdyta nusikalstamų veikų?
- Ar yra pastebimas nusikaltimo / grafičių / smurto mažumų grupių atžvilgiu pasikartojimas?
- Ar kaltininkas yra anksčiau įvykdęs tokio pobūdžio nusikalstamą veiką?

Smurto pobūdis

- Ar buvo neįprastas smurtinio nusikaltimo arba seksualinio smurto brutalumas ir ciniškumas, susijęs su išpuoliu, kuris atrodytų neadekvatus, atsižvelgiant į bylos faktus?
- Ar smurtas buvo nukreiptas į genitalijas arba lyties organus?

Kitų motyvų nebuvimas

- Ar užpuolikas, padarydamas nusikaltimą, neparodė jokio finansinio arba kito motyvo (pvz., nebuvo vagystės užpuolimo arba įsilaužimo į namus metu)?

UŽDUOTIS 4.5: ĮRODYMŲ RINKIMAS: DISKRIMINACINIŲ PAŽIŪRŲ RODIKLIAI – NEAPYKANTOS NUSIKALTIMŲ LGBTI ASMENŲ ATŽVILGIU NUSTATYMAS (30 MINUČIŲ)

Šią užduotį sudaro skaitymas, aptarimas mažose grupėse ir moderuojamos diskusijos bendrų aptarimų metu.

Reikalingos priemonės:

Dalijamoji medžiaga 4.5 A ir 4.5 B

1. Suskirstykite dalyvius į mažas grupes. Stenkitės atskirti asmenis, kurie nuolat dirba kartu, ir, jei įmanoma, užtikrinkite lyčių įvairovę grupėje.

Išdalinkite dalijamąją medžiagą 4.5 A ir paprašykite laikytis nurodymų. Dalyviai grupėse 10–15 minučių skaito scenarijus.

Tada dalyviai turėtų pagalvoti apie šiuos klausimus:

- a) nustatykite, ar įvyko nusikaltimas;
- b) nustatykite, kokie faktai ir aplinkybės rodo šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo motyvą aprašytame scenarijuje;
- c) kokių kitų įrodymų policijai galėtų reikėti;
- d) nuspręskite, ar incidentas yra neapykantos nusikaltimas.

2. Aptarkite kiekvieno scenarijaus grupių išvadas kartu su dalijamąja medžiaga 4.5 B. Užrašykite kitus diskriminacinių pažiūrų rodiklius, kuriuos grupė sugalvos, kurie nėra nurodyti dalijamojoje medžiagoje.

Patarimas dėstytojams:

6 scenarijus yra ypač sudėtingas, todėl dalyviai turėtų atidžiai panagrinėti apibrėžimą ir neapykantos nusikaltimus reglamentuojančius teisės aktus. Prieš prasidedant mokymams galėtų būti naudinga panagrinėti scenarijų, atsižvelgiant į vietos teisės aktus ir teisinės ribas.

DALIJAMOJI MEDŽIAGA 4.5 A. DISKRIMINACINIŲ PAŽIŪRŲ RODIKLIŲ NUSTATYMAS (30 MINUČIŲ)

1-AS SCENARIJUS

Pirmųjų gėjų eitynių rytą sostinėje jaunų gėjų vyrų grupė eina gatvėmis iki susitikimo vietos. Vienas žmogus yra apsigaubęs vaivorykštės vėliava, o pora laikosi už rankų. Eitynių dalyvius užpuola grupė skustagalvių, kurie kumščiuoja, spardo dalyvius ir spjaudo į juos.

- A. Nustatykite, ar įvyko nusikaltimas.
- B. Nustatykite, kokie faktai ir aplinkybės rodo šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo motyvą aprašytame scenarijuje.
- C. Kokių kitų įrodymų policijai galėtų reikėti?
- D. Nuspręskite, ar incidentas yra neapykantos nusikaltimas.

2-AS SCENARIJUS

Įsilaužimas į vietos politiko biurą, kuris yra žinomas žiniasklaidoje kaip LGBTI teisių gynėjas. Pastato interjeras yra sugadintas, o politiko plakatai aprašinėti homofobiškais šūkiais. Politikas yra heteroseksualus asmuo. Niekas nepavogta.

- A. Nustatykite, ar įvyko nusikaltimas.
- B. Nustatykite, kokie faktai ir aplinkybės rodo šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo motyvą aprašytame scenarijuje.
- C. Kokių kitų įrodymų policijai galėtų reikėti.
- D. Nuspręskite, ar incidentas yra neapykantos nusikaltimas.

3-IAS SCENARIJUS

Translytė moteris eina gatve, prie jos prieina vyras, kuris spjauna į ją ir šaukia, kad ji yra „sušikta ir pasibjaurėtina“ ir kad ją reikėtų pribaugti. Moteris nepažįsta vyro ir niekada anksčiau su juo nėra susitikusi.

- A. Nustatykite, ar įvyko nusikaltimas.
- B. Nustatykite, kokie faktai ir aplinkybės rodo šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo motyvą aprašytame scenarijuje.

C. Kokių kitų įrodymų policijai galėtų reikėti.

D. Nuspręskite, ar incidentas yra neapykantos nusikaltimas.

4-AS SCENARIJUS

Jaunuolių gauja užpuola žmogų pagrindinėje prekybos gatvėje, pavagia jo piniginę, telefoną ir krepšį. Kai jie plėšia vyriškį, vienas iš užpuolikų vadina jį pyderu ir kitais vardais. Vyras nėra gėjus.

- A. Nustatykite, ar įvyko nusikaltimas.
- B. Nustatykite, kokie faktai ir aplinkybės rodo šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo motyvą aprašytame scenarijuje.
- C. Kokių kitų įrodymų policijai galėtų reikėti?
- D. Nuspręskite, ar incidentas yra neapykantos nusikaltimas.

5-AS SCENARIJUS

Savo bute rastas nužudytas translytis asmuo. Vyras buvo sumuštas ir subadytas. Kūnas buvo suniokotas ir į išangę įterptas daiktas.

- A. Nustatykite, ar įvyko nusikaltimas.
- B. Nustatykite, kokie faktai ir aplinkybės rodo šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo motyvą aprašytame scenarijuje.
- C. Kokių kitų įrodymų policijai galėtų reikėti.
- D. Nuspręskite, ar incidentas yra neapykantos nusikaltimas.

6-AS SCENARIJUS

Dvidešimtmetis vyriškis gėjų internetinėje pažinčių svetainėje kalbina vyresnį vyrą susitikti. Du vyrai susitinka viešbutyje ir kartu praleidžia naktį. Jaunuolis slapta įrašo viską savo išmaniajame telefone, kol vyrai mylisi. Jaunuolis pradeda šantažuoti vyresnį vyrą, sakydamas, kad jis papasakos jo šeimai ir kolegoms, jei šis neduos jam pinigų.

- A. Nustatykite, ar įvyko nusikaltimas.
- B. Nustatykite, kokie faktai ir aplinkybės rodo šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo motyvą aprašytame scenarijuje.
- C. Kokių kitų įrodymų policijai galėtų reikėti.
- D. Nuspręskite, ar incidentas yra neapykantos nusikaltimas

7-AS SCENARIJUS

17 metų interlytis asmuo, kuris prisistato kaip vyras ir identifikuoja save kaip vyrą, atskleidžia savo statusą mokyklos draugui ir prašo, kad šis niekam apie tai nepasakotų. Kitą dieną prieš kūno kultūros pamoką vyrų persirengimo kambaryje mokyklos draugas kartu su 5 kitais moksleiviais apsupa auką ir reikalauja, kad šis nusimautų kelnes, kad jie galėtų „gerai tai apžiūrėti“. Jam atsisakius, vaikinai numauna kelnes, kumščiuoja, vadina jį „iškrypėliu“ ir „pediku“. Jie palieka vaikiną ant grindų ir paima jo kelnes bei apatinius drabužius. Aukai sulaužyta nosis ir jis labai emociškai sutrikdytas dėl incidento; atsisako grįžti atgal į mokyklą.

- A. Nustatykite, ar įvyko nusikaltimas.
- B. Nustatykite, kokie faktai ir aplinkybės rodo šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo motyvą aprašytame scenarijuje.
- C. Kokių kitų įrodymų policijai galėtų reikėti.
- D. Nuspręskite, ar incidentas yra neapykantos nusikaltimas

DALIJAMOJI MEDŽIAGA 4.5 A: DISKRIMINACINIŲ PAŽIŪRŲ RODIKLIŲ NUSTATYMAS (30 MINUČIŲ)

1-AS SCENARIJUS

Pirmųjų gėjų eitynių rytą sostinėje jaunų gėjų vyrų grupė eina gatvėmis iki susitikimo vietos. Vienas žmogus yra apsigaubęs vaivorykštės vėliava, o pora laikosi už rankų. Eitynių dalyvius užpuola grupė skustagalvių, kurie kumščiuoja, spardo dalyvius ir spjaudo į juos.

A. Nustatyti, ar įvyko nusikaltimas; *taip* – viešosios tvarkos pažeidimas, arba, priklausomai nuo sužeidimų, *sunkus arba nesunkus sveikatos sutrikdymas*.

B. Nustatykite, kokie faktai ir aplinkybės aprašytame scenarijuje rodo šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo motyvą.

Laikas: tai diena, kai mieste vyks pirmosios gėjų eitynės.

Vieta: vyrai ėjo į gėjų eitynių susitikimo vietą.

Nukentėjusio asmens / liudytojo suvokimas: visos aukos buvo homoseksualūs vyrai. Jie nešėsi vaivorykštės vėliavą, kuri juos identifikavo kaip gėjus. Du iš jų laikėsi už rankų.

C. Kokių kitų įrodymų policijai galėtų reikėti?

Komentarai: ar nusikaltėliai užpuolimo metu vartojo homofobinius pasisakymus ar kitaip nurodė į aukų seksualinę orientaciją?

Priklausymas neapykantos gruputėms: jei jie buvo nustatyti, ar nusikaltėliai priklausė neapykantos gruputėms? Ar jie turėjo kokių nors tatuiruočių arba drabužių, kurie nurodytų jų narystę tokiose grupėse?

Nusikalstamumo modeliai: policijos ataskaitų tikrinimas – ar tą pačią dieną kitų LGBTI asmenų atžvilgiu buvo panašių išpuolių.

Smurto pobūdis: neįprastai aukštas smurto lygis / ginklai ir kt.

Kitų motyvų nebuvimas: ar užpuolimo metu grupė buvo apiplėšta?

D. Nuspręskite, ar incidentas yra neapykantos nusikaltimas, remiantis A ir B atsakymais.

Šis incidentas yra neapykantos nusikaltimas, nes yra įvykdyta nusikalstama veika, motyvuota šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo.

2-AS SCENARIJUS

Įsilaužimas į vietos politiko biurą, kuris yra žinomas žiniasklaidoje kaip LGBTI teisių gynėjas. Pastato interjeras yra sugadintas, politiko plakatai aprašinėti homofobiniais šūkiais. Politikas yra heteroseksualus asmuo. Niekas nepavogta.

A. Nustatykite, ar įvyko nusikaltimas. *Taip, neteisėtas asmens būsto neliečiamumo pažeidimas ir (arba) turto sunaikinimas ar sugadinimas.*

B. Nustatykite, kokie faktai ir aplinkybės aprašytame scenarijuje rodo šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo motyvą.

Nukentėjusio asmens / liudytojo suvokimas: nukentėjusysis yra žinomas LGBTI teisių gynėjas.

Komentarai, rašytiniai pareiškimai: homofobiniai iššūkiai ant plakatų.

Kito motyvo nebuvimas: jokie kiti daiktai nebuvo pavogti.

C. Kokių kitų įrodymų policijai galėtų reikėti?

Priklausymas neapykantos grupėms: interneto / socialinės žiniasklaidos pranešimai, prisiėmimas atsakomybės už nusikaltimą.

Laikas: tuo metu politikas dalyvavo kokioje nors reikšmingoje LGBTI kampanijoje.

Modeliai: ar kažkas panašaus įvyko

anksčiau, ar neseniai prieš politiką arba kitus LGBTI bendruomenę palaikančius politikus įvykdyta kitų homofobinių išpuolių, aprašinėti jų plakatai?

D. Nuspręskite, ar incidentas yra neapykantos nusikaltimas, remiantis A ir B atsakymais.

Šis incidentas yra neapykantos nusikaltimas, nes yra įvykdyta nusikalstama veika, motyvuota šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo.

3-IAS SCENARIJUS

Translytė moteris eina gatve, prie jos prieina vyras, kuris spjauna į ją ir šaukia, kad ji yra „sušikta ir pasišlykštėtina“ ir kad ją reikėtų pribaugti. Moteris nepažįsta vyro ir niekada anksčiau su juo nėra susitikusi.

A. Nustatyti, ar įvyko nusikaltimas – *taip* – viešosios tvarkos pažeidimas / neapykantos kurstymas.

B. Nustatykite, kokie faktai ir aplinkybės aprašytame scenarijuje rodo šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo motyvą.

Nukentėjusio asmens / liudytojo suvokimas: nukentėjusysis yra translytis asmuo – kiek matomas yra lyties pakeitimas, gali būti svarbu, atsižvelgiant į tai, kad translytis asmuo yra lengvai identifikuojamas.

Pastabos: teisės pažeidėjas pavadino ją pasišlykštėtina.

Kitų motyvų nebuvimas: nusikaltėlis ir auka nepažinojo vienas kito.

Smurto pobūdis: spjaudymas reiškia stiprius pasibjaurėjimo jausmus.

C. Kokių kitų įrodymų policijai galėtų reikėti?

Nukentėjusiojo / liudytojo suvokimas: ar auka tiki, kad tai buvo transfobinio pobūdžio išpuolis? Ar kuris nors išpuolio liudytojas vertina jį kaip motyvuotą išankstiniu nusistatymu prieš LGBTI?

Vieta: ar yra kokių nors LGBTI vietų toje vietovėje, į kurią / iš kurios eina asmuo? Ar yra žinoma, kad LGBTI ten lankytųsi?

Modeliai: ar policijos duomenys rodo, kad toje vietovėje anksčiau įvyko panašių incidentų?

D. Nuspręskite, ar incidentas yra neapykantos nusikaltimas, remiantis A ir B atsakymais.

Šis incidentas yra neapykantos nusikaltimas, nes yra įvykdyta nusikalstama veika, motyvuota šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo.

4-AS SCENARIJUS

Jaunuolių gauja užpuola žmogų pagrindinėje prekybos gatvėje, pavagia jo piniginę, telefoną ir krepšį. Kaip jie plėšia vyriškį, vienas iš užpuolikų vadina jį pyderu ir išvadina kitais vardais. Vyras nėra gėjus.

A. Nustatyti, ar įvyko nusikaltimas; taip – vagystė arba plėšimas.

B. Nustatykite, kokie faktai ir aplinkybės aprašytame scenarijuje rodo šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo motyvą.

Pastabos: žodis „pyderas“ buvo vartojamas užpuolimo metu.

C. Kokių kitų įrodymų policijai galėtų reikėti?

Nukentėjusio asmens suvokimas: ar auka manė, kad tai buvo homofobinio pobūdžio nusikaltimas?

Neapykantos grupių dalyvavimas: ar yra kokių nors įrodymų, leidžiančių manyti, kad užpuolime dalyvavo neapykantą kurstančios grupuotės?

D. Nuspręskite, ar incidentas yra neapykantos nusikaltimas, remiantis A ir B atsakymais.

Be vieno įžeidaus žodžio, nėra aiškių duomenų, įrodančių homofobinį motyvą. Homofobiniai terminai dažnai vartojami kaip bendrinio pobūdžio įžeidžiantys žodžiai ir ne visada yra nukreipti prieš LGBTI asmenis.

5-AS SCENARIJUS

Savo bute rastas nužudytas translytis asmuo. Vyras buvo sumuštas ir subadytas. Kūnas buvo suniokotas ir į asmens išangę įgrūstas daiktas.

A. Nustatykite, ar įvyko nusikaltimas: *taip* – nužudymas.

B. Nustatykite, kokie faktai ir aplinkybės aprašytame scenarijuje rodo šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo motyvą.

Nukentėjusiojo / liudytojo suvokimas: auka yra translytė.

Smurto pobūdis: parodytas ekstremalus smurtas, lyties organų žalojimas, aukos subadytas.

C. Kokių kitų įrodymų policijai galėtų reikėti?

Komentaramai, rašytiniai pareiškimai: bet kokie rašytiniai įrodymai bute / komentarai socialinėje žiniasklaidoje.

Modeliai: įrodymai apie panašius veikos modelius kitose žmogžudystėse / rimtų užpuolimų metu.

Kitų motyvų nebuvimas: ar auka buvo apiplėšta? Ar kokie nors pažįstantis auka asmenys galėtų paaiškinti tokį užpuolimą?

D. Nuspręskite, ar incidentas yra neapykantos nusikaltimas, remiantis A ir B atsakymais.

Šis incidentas yra neapykantos nusikaltimas, nes yra įvykdyta nusikalstama veika, motyvuota šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo.

6-AS SCENARIJUS

Dvidešimtmetis vyriškis gėjų internetinėje pažinčių svetainėje kalbina vyresnį vyrą susitikti. Du vyrai susitinka viešbutyje ir kartu praleidžia naktį. Kol vyrai mylisi, jaunuolis slapta tai įrašinėja savo išmaniuoju telefonu. Vėliau jaunuolis pradeda šantažuoti vyresnį vyrą, sakydamas, kad jeigu jis neduos pinigų, šio šeimai ir kolegoms atskleis jo seksualinę orientaciją.

A. Nustatyti, ar nusikaltimas įvyko; *taip*, turto prievartavimas.

B. Nustatykite, kokie faktai ir aplinkybės aprašytame scenarijuje rodo šališkumo ir (ar)

išankstinio nusistatymo motyvą.

Nukentėjusio asmens / liudytojo

suvokimas: auka yra gėjus. Nusikaltėlis taip pat gali būti gėjus.

Komentaramai: nusikaltėlis grasina, kad išduos, jog asmuo yra gėjus, asmenims, kurie gali neigiamai į tai reaguoti.

C. Kokių kitų įrodymų policijai galėtų reikėti?

Modeliai: įrodymai, kad šantažuojantis asmuo anksčiau yra įvykdęs panašių nusikaltimų.

D. Nuspręskite, ar incidentas yra neapykantos nusikaltimas, remiantis A ir B atsakymais.

Šis incidentas yra neapykantos nusikaltimas, nes yra įvykdyta nusikalstama veika, motyvuota šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo. Nors nusikaltėlis taip pat gali būti gėjus, jis pasirinko auką dėl jos seksualinės orientacijos, žinodamas, kokius svertus jis galėtų naudoti dėl visuomenėje vyraujančių išankstinių nuostatų.

7-AS SCENARIJUS

17 metų interlytis asmuo, kuris prisistato kaip vyras ir identifikuoja save kaip vyrą, papasakoja apie save mokyklos draugui ir prašo, kad šis niekam apie tai nepasakotų. Kitą dieną prieš kūno kultūros pamoką vyrų persirengimo kambaryje mokyklos draugas kartu su 5 kitais moksleiviais apsupa auką ir reikalauja, kad jis nusimautų kelnes, kad jie galėtų „gerai tai apžiūrėti“. Kai jis atsisako, vaikinai numauna kelnes, kumščiuoja, vadina jį „iškrypėliu“ ir „pediku“. Jie palieka vaikiną ant grindų ir paima jo kelnes bei apatinius drabužius. Aukai sulaužyta nosis ir jis labai emociškai sugniuždytas dėl incidento; atsisako grįžti atgal į mokyklą.

A. Nustatykite, ar įvyko nusikaltimas: *taip* – *nesunkus sveikatos sutrikdymas*.

B. Nustatykite, kokie faktai ir aplinkybės aprašytame scenarijuje rodo šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo motyvą.

Nukentėjusio asmens / liudytojo

suvokimas: nukentėjusysis yra interlytis asmuo ir buvo giliai nusiminęs dėl incidento, jausdamas, kad buvo pažeistas pasitikėjimas.

Komentarai: pažeidėjai vartojo priešišką kalbą, nurodydami į aukos kūną ir genitalijas. Taip pat buvo vartojami homofobiniai įžeidimai.

Smurto pobūdis: užpuolimas buvo ypač bjaurus – asmens kelnių ir apatinių drabužių numovimas, taikantis į jo lyties organus.

C. Kokių kitų įrodymų policijai galėtų reikėti?

D. Nuspręskite, ar incidentas yra neapykantos nusikaltimas, remiantis A ir B atsakymais.

Šis incidentas yra neapykantos nusikaltimas, nes jis rodo šališkumą ir (ar) išankstinį nusistatymą bei nusikalstamą veiką. Gali kilti klausimų dėl nacionalinės teisės ir pakaltinamumo dėl amžiaus (nusikaltėliai buvo nepilnamečiai) ir dėl to, ar į neapykantos nusikaltimus reglamentuojančius teisės aktus yra įtrauktas lyties požymių pagrindas⁶⁴.

64 Nors *Ikteisminio tyrimo dėl neapykantos nusikaltimų ir neapykantą kurstančios kalbos atlikimo, organizavimo ir vadovavimo jam ypatumų metodinėse rekomendacijose* konkrečiai nepaminėtas „interlytiškumas“, tačiau, remiantis jose minima lytine tapatybe, neapykantos nusikaltimai prieš interlyčius asmenis turi būti registruojami kaip neapykantos nusikaltimai dėl lyties.

UŽDUOTIS 4.6 A: PASITIKĖJIMO SVARBA: POLICIJOS ATSAKAS IR LGBTI BENDRUOMENĖ (30 MINUČIŲ)

Šios užduoties vykdymo etapai: skaitymas ir moderuojamos diskusijos su visais.

Reikalingos priemonės:

Dalijamoji medžiaga 4.6

1. Perskaitykite du pavyzdžius, kaip nurodyta dalijamojoje medžiagoje 4.6.
2. Paprašykite dalyvaujančių policijos pareigūnų apsvarstyti šiuos klausimus, išskeltus dalijamojoje medžiagoje.
3. Paprašykite policijos pareigūnų įvertinti, koks, jų manymu, yra LGBTI bendruomenės ir policijos pasitikėjimo lygis.
4. Paprašykite policijos pareigūnų apibūdinti tai, kas, jų manymu, atsitiktų, jei tokie incidentai įvyktų jų mieste kitą savaitę.
5. Paprašykite policijos pareigūnų apibūdinti tai, ką, jų manymu, galėtų padaryti kiekvienas pareigūnas ir visa policijos tarnyba, kad pakeltų pasitikėjimo lygį.

Patarimai dėstytojui:

galėtų būti daugiau tinkamų vietos / naujausių pavyzdžių, kuriuos galima pasitelkti vietoje pateiktų pavyzdžių.

DALIJAMOJI MEDŽIAGA 4.6: PASITIKĖJIMO SVARBA – POLICIJOS ATSAKAS IR LGBTI BENDRUOMENĖ

Šie pavyzdžiai yra pagrįsti realiais įvykiais ir parodo du skirtingus policijos atsakus į nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis. Jie buvo apibendrinti siekiant pabrėžti pagrindinius mokymosi elementus. Nors jie įvyko skirtingose šalyse skirtingu metu, iš jų galima pasimokyti.

Svarbiausia čia yra paskatinti supratimą, kad gebėjimas veiksmingai tirti neapykantos nusikaltimus bus gerokai sustiprintas, kai santykiai tarp LGBTI bendruomenės ir policijos bus geri.

Policijos veikla, kuria siekiama nuolat stiprinti pasitikėjimą, savo ruožtu prisideda prie policijos darbo gerinimo:

- Pirma, tai gali padėti sukurti ir palaikyti informacijos ir žvalgybinių žinių srautą, kuriuo remdamiesi policijos pareigūnai gali aktyviai veikti, kad, pirmiausia, užkardytų neapykantos nusikaltimus.
- Antra, svarbu, kad asmenys, įvykus nusikaltimui, praneštų apie incidentą kaip nukentėjusieji arba pateiktų įvykius patvirtinančius parodymus kaip liudytojai.

Išnagrinėkite toliau pateiktus atvejus ir tuomet aptarkite diskusinius klausimus.

BYLA A: GĖJAUS NUŽUDYMAS

Gerai žinomas vyras gėjus lankėsi keliuose miesto centro baruose. Išėjo iš paskutiniojo ir grįžo namo su vyru, su kuriuo tą naktį susitiko. Kitą dieną jis buvo rastas savo kambaryje su keliais dūriais kakle ir krūtinės srityje.

Policijos pajėgos pasinaudojo tyrimu, kad sukurtų mieste gyvenančių vyrų gėjų duomenų bazę. Gėjams vyrams mieste buvo liepta atvykti į miesto policijos nuovadą, jie buvo fotografuojami ir imami jų pirštų atspaudai. Buvo daug pranešimų apie tai, kad policija smurtauja ir baugina gėjus, kad priverstų juos atvykti į policijos nuovadą. Tyrimo metu buvo apklausti beveik 1500 gėjų vyrų, jie buvo fotografuojami ir imami jų pirštų atspaudai.

Informacijos apie mieste gyvenančius gėjus rinkimas sustojo, kai gėjų bendruomenės grupės ėmėsi teisinių veiksmų prieš vietos policijos vadovybę.

Tuo metu tyrimą vykdančys pareigūnai

pažymėjo, kad iš bendruomenės nesulaukė paramos tyrimui. Byla niekada nebuvo ištirta.

BYLA B: LGBTI SUSIRINKIMO VIETOS SPROGDINIMAS

Dešiniųjų ekstremistas, žmonių pilname LGBT bare padėjo bombą, pripildytą vinių. Sprogimo metu žuvo trys asmenys, 70 buvo sužeista.

Po kelių dienų LGBTI grupės organizavo renginį netoliese esančioje aikštėje po atviru dangumi. Jame dalyvavo vietos policijos vadovas ir LGBTI bendruomenei pasakė kalbą. Jis pareiškė, kad gatvėje, kur įvyko sprogdymas, dislokuos mobilųjį policijos padalinį, kuris ten budės, kol bus baigtas tyrimas.

Padalinį aptarnavo LGBTI policijos pareigūnai. Daugelis LGBTI asmenų atvyko į mobilųjį padalinį ir davė parodymus policijos pareigūnams.

DISKUSIJA GRUPĖJE

Byla A: Gėjaus vyro nužudymas

- Ką darytumėte, jei būtumėte atsakingas už tokį tyrimą?
- Kokia buvo pagrindinė policijos funkcija šiuo atveju?
- Koks buvo policijos veiksmų poveikis LGBTI bendruomenei ir jos nariams?
- Koks buvo policijos veiksmų poveikis baudžiamajam tyrimui?
- Jei kitą savaitę jūsų mieste įvyktų panaši žmogžudystė, ar galėtumėte susisiekti su LGBTI liudytojais? Ar jie sureaguotų į viešą kreipimąsi, prašant suteikti informacijos policijai?

Byla B: LGBTI susirinkimo vietos sprogdinimas

- Ką darytumėte, jei būtumėte atsakingas už tokį tyrimą kaip šis?
- Kokia buvo pagrindinė policijos funkcija šiuo atveju?
- Koks buvo policijos veiksmų poveikis LGBTI bendruomenei ir jos nariams?
- Koks buvo policijos veiksmų poveikis baudžiamajam tyrimui?
- Jei kitą savaitę jūsų mieste įvyktų panašus sprogdinimas, ar galėtumėte susisiekti su LGBTI liudytojais? Ar jie sureaguotų į viešą kreipimąsi, prašant suteikti informacijos policijai?

Bendros diskusijos klausimas:

- Jei liudytojai nervintųsi, duodami parodymus policijai, ką policija galėtų padaryti, kad sustiprintų LGBTI bendruomenės pasitikėjimą?

UŽDUOTIS 4.7: LGBTI BENDRUOMENIŲ PALAIKYMAS: VEIKSMINGAS POLICIJOS ATSAKAS (15 MINUČIŲ PAVYZDŽIUI)

Šios užduoties etapai yra trumpa istorija, atskirų punktų aptarimas mažose grupėse, po to pristatymas ir diskusija plenarinėje sesijoje. Visi scenarijai yra atvejai iš realaus gyvenimo ir atspindi situacijas, susijusias su policijos darbu ir LGBTI bendruomene.

Reikalingos priemonės:

Popierius, Rašikliai

Patarimas dėstytojui:

prieš naudodamiesi toliau pateiktais pavyzdžiais, dėstytojai turėtų išnagrinėti scenarijus, su kuriais policijos pareigūnai dažniausiai galėtų susidurti šalyje. Toliau nurodyti atvejai ir diskutuojami punktai būtų tinkamiausi naudoti kaip gairės, o ne tiesiogiai išversti, nebent scenarijus atitiktų vietos poreikius. Visi analizuojami atvejai turėtų būti suformuluoti taip, kad būtų aktualūs atitinkamiems policijos pareigūnams, naudojant vietinius apibūdinimus, vietovių pavadinimus ir pan. Tai priartintų abstrakčius atvejus prie realaus gyvenimo.

Išdalinkite dalijamąją medžiagą 4.7

1. Padalinkite dalyvius į mažas grupes.
2. Užduotis kiekvienai grupei, perskaičius pateiktą trumpą atvejo aprašymą.
3. Paprašykite grupės aptarti ir suformuluoti atsakymus į diskusinius klausimus prie kiekvieno scenarijaus ypatybes.
4. Vienas grupės narys turėtų užrašinėti atitinkamus atsakymus.
5. Tegul dalyviai grįžta į pagrindinę sesiją ir aptaria atvejus bei klausimus, daugiausia dėmesio skirdami profesionaliam policijos atsakui.

DALIJAMOJI MEDŽIAGA 4.7. ATVEJAI

1 atvejis – užpuolimas gėjų bare

Tomas yra advokatas, dirbantis Kauno centre esančioje advokatų kontoroje. Vieną vakarą užeina į centre esantį gėjų klubą su savo partneriu Andriumi. Iš klubo jie išeina 2 val. nakties. Klubo išėjimas yra prie kelio. Kelio gale būriuojasi grupė jaunuolių. Tomui su Andriumi einant pro gaują, jie užpuola porą ir ją sumuša. Gruputė juos išvadina „pyderais“. Pasibaigus išpuoliui, pora grįžta prie klubo, kur apsaugos darbuotojai jiems suteikia pirmąją pagalbą.

Andrius nori paskambinti policijai, bet Tomas priešinasi. Jis bijo, kad paaiškės bylos detalės arba reikės dalyvauti teismo posėdyje, o kolegos, potencialūs klientai arba šeima sužinos, kad jis yra gėjus. Tomas sako Andriui: „Taip kartais atsitinka gėjams, tiesiog turi su tuo susitaikyti.“

1 atvejis – klausimai diskusijai

- Ar Tomas ir Andrius turėtų pranešti apie užpuolimą policijai?
- Ko galėtų tikėtis pora, jei praneštų?
- Ko tikėtusi policija, jei toks pranešimas būtų gautas?
- Jei pora nepraneša apie užpuolimą, kaip tai paveikia: a) porą, b) vietinę LGBTI bendruomenę, c) policiją?
- Kaip policija galėtų paskatinti asmenis pranešti apie tokio pobūdžio incidentus?

2 A atvejis – vieša seksualinė aplinka

Jūs patruliuojate pajūryje. Dabar 23:00 val., tamsu. Pamatote automobilį paplūdimyje, o ant automobilio galinės sėdynės sėdi jaunas vyras ir jauna moteris. Jie abu yra nuogi žemiau juosmens.

Moteris tenkina vyrą oraliniu būdu.

2 B atvejis – vieša seksualinė aplinka

Jūs patruliuojate pajūryje. Dabar 23:00 val., tamsu. Pamatote automobilį paplūdimyje, o ant automobilio galinės sėdynės sėdi du jauni vyrai. Jie abu yra nuogi žemiau juosmens.

Vyras tenkina kitą vyrą oraliniu būdu.

2 atvejis – klausimai diskusijai

- Ar anksčiau susidūrėte su tokiomis situacijomis kaip atvejis 2 B?
- Kaip į tai reagavote?
- Ar skirtingai spręstumėte situacijas pagal aprašytus 2 A ir 2 B atvejus?
- Kokie yra veiksniai, į kuriuos atsižvelgiate priimdami sprendimą dėl veiksmų eigos?
- Jei anksčiau susidūrėte su tokiu scenarijumi kaip 2 A arba 2 B atvejai ir paaiškėjo, kad vienas iš susijusių asmenų buvo sekso darbuotojas, kuriam buvo mokama už seksualines paslaugas: a) kokia būtų tinkama veiksmų eiga ir b) kokie būtų reglamentuojantys teisės aktai?

3 atvejis – vieša seksualinė aplinka – seksualinio partnerio paieška ir smurtas

Ričardas dirba vidurinės grandies vadybininku didelėje draudimo įmonėje. Jis yra vedęs, turi tris vaikus ir gyvena mažame šalies miestelyje. Ričardas sužino apie greitkelį, prie kurio renkasi vyrai anoniminiams seksualiniams santykiams. Ričardas ten nuvažiuoja ir laukia netoliese esančioje miškingoje vietovėje. Ričardas susitinka su vyru ir eina su juo į mišką pasimylėti. Jiems ten nuėjus, vyras sumuša Ričardą iki sąmonės netekimo ir pavagia jo piniginę bei telefoną. Greit Ričardą randa sužeistą ir greitosios pagalbos automobiliu nuveža į vietos ligoninę, kur jis atgauna sąmonę. Policijai ligoninė praneša apie įvykį, o policija laukia, kol bus pateiktas pareiškimas.

3 atvejis – klausimai diskusijai

- Kaip policija elgiasi, kad apsaugotų teises asmenų, kurie santykiauja viešojoje vietoje, net jei tai gali būti pažeidimas?
- Jei Ričardas neatskleidžia policijai detalių apie tai, kas jam nutiko, koks pavojus kyla jam ir visuomenei? Ar gali smurtautojas nusikalsti pakartotinai?

- Kodėl kaltininkai šiomis aplinkybėmis pasirenka apiplėšti ir sumušti asmenis?
- Kokie su privatumu susiję klausimai kyla šiuo atveju?

4 atvejis – Patyčios mokykloje ir smurtas

Tomas yra 15 metų moksleivis, kuris mokosi vidurinėje mokykloje. Ramus, daug besimokantis berniukas mokykloje nežaidžia jokių tokių „vyriškų“ žaidimų kaip futbolas arba regbis. Kitų berniukų laikomas „skystu“, Tomas dažnai vadinamas „pediku“, „homiku“ ir kitais žeminančiais vardais, nurodančiais į homoseksualumą ir neatitinkančiais „tikro vyro“ lyties lūkesčių. Tomo mokyklos mokiniai sužino, kad Tomas buvo pastebėtas gėjų susibūrimo vietoje miesto centre.

Kitą dieną kūno kultūros pamokoje Tomas yra stipriai sumušamas persirengimo kambaryje. Berniukai Tomą išvadina homofobiniais žodžiais, o jį sumušę panardina jo galvą klozete ir, nuleisdami vandenį, „skandina“. Tomas tą pačią dieną išeina iš mokyklos ir į ją nebegrįžta.

4 atvejis – klausimai diskusijai

- Ar tai policijos reikalas?
- Ar mokyklos vadovybė yra atsakinga už elgesio mokyklose kontroliavimą ir sudrausminimą, ar tai yra policijos atsakomybės sritis?
- Koks yra homofobinio pobūdžio arba žeminančių pravardžių mokyklose arba platesnėje visuomenėje poveikis?
- Kaip galima išvengti tokio pobūdžio incidentų?

5 atvejis – vagystė internetinio pasimatymo metu

Jonas yra pradinės mokyklos mokytojas, dirbantis Šalčininkuose. Savo šeimai ar kolegoms jis nėra prisipažinęs esąs gėjus ir dirba mokykloje, kurios steigėjas yra religinė institucija. Jo tėvai yra pagyvenę, todėl jis nusprendė, kad tol, kol tėvai bus gyvi, jis neprisipažins esąs gėjus, nes mano, kad jie niekada to nesuprastų. Jonui neramu dėl jo laikinos padėties mokykloje, jei darbdaviai sužinotų, kad jis yra gėjus.

Jonas bendrauja gėjų socialiniame puslapyje ir ten susirašinėja su kitais gėjais. Vieną vakarą jis pasikviečia internetinį kontaktą „Alfredą“ į savo namus. Alfredas nakvoja pas jį, bet išeina anksti ryte. Išeidamas jis pasiima Jono darbinį kompiuterį bei piniginę. Jonas turi pranešti apie mokyklai priklausančio nešiojamojo kompiuterio vagystę policijai.

5 atvejis – klausimai diskusijai

- Ar nukentėjusioji šalis praneš policijai apie šį incidentą?
- Ką policija turi žinoti, kad galėtų veiksmingai tirti bylą?
- Ko tikėtusi nukentėjusioji šalis?
- Koks būtų pageidaujamas rezultatas policijai?
- Kas padėtų nukentėjusiajai šaliai pasitikėti policija?
- Ar policija gali ištirti bylą neatskleisdama visuomenei apie nukentėjusiosios šalies orientaciją?
- Ar kiekvienoje baudžiamojoje byloje, kurią tiria policija, pageidaujamas rezultatas yra sėkmingas baudžiamasis persekiojimas?
- Kaip policija turėtų elgtis, kad nukentėjusioji šalis neslėptų arba nekeistų faktų dėl baimės būti „identifikuotai“ kaip gėjus arba lesbietė?

6 atvejis – turto prievartavimas

Rūta yra lesbietė, bet niekad viešai apie tai neprisipažino. Ji susituokė su Petru prieš 16 metų ir turi 14 metų vaiką. Jos santykiai su vyru yra atšalę, bet ji nori gyventi santuokoje dėl savo sūnaus. Rūta yra vyriausybės kanceliarijos vyriausioji specialistė.

Jos kolega suprato, kad ji yra lesbietė ir grasina atskleisti jos seksualinę orientaciją vyrui bei vadovams, jei Rūta nesumokės jai didelės sumos pinigų. Rūta nori pranešti policijai apie šantažą, tačiau bijo, kad pareigūnai gali nesuprasti jos situacijos. Ji taip pat baiminasi, kad policija jos orientaciją atskleis jos vyrui.

6 atvejis – klausimai diskusijai

- Ar LGBTI asmenys, kurie slepia savo orientaciją, yra labiau linkę tapti šantažo aukomis?
- Kodėl taip yra?
- Kas būtų Rūtai, jei paaiškėtų tiesa?
- Ar asmenys, kurie yra šantažuojami, gali apie tai pranešti policijai?
- Ką policija turėtų daryti, kad paskatintų asmenis pranešti, jeigu jie yra šantažuojami?
- Ką turėtų daryti policija, norėdama apsaugoti Rūtos privatumą?

Ketvirto modulio šaltiniai

Danijos žmogaus teisių institutas (2011). *Priemonių rinkinys neapykantos nusikaltimų srityje: Vadovas policijai*. ILGA, Pranešimų apie homofobinių ir transfobinių neapykantos nusikaltimų atvejus projektas [Danish Institute for Human Rights, (2011) Hate Crime Tool Kit: A guide for Police. ILGA, Draft Report on incidents of Homophobic and Transphobic hate crime.]

Federalinis Tyrimų Biuras (2015). *Neapykantos nusikaltimų duomenų rinkimo gairės ir mokymų vadovas* [Federal Bureau of Investigation, (2015) Hate crime Data Collection Guidelines and Training Manual]

Franey, P ir Del Aguila E. (2012) *Parama LGBT bendruomenėms: priemonių rinkinys policijai*, UCD socialinio teisingumo mokykla, G-Force ir Europos Gėjų policijos asociacija. [Franey, P and Del Aguila E. (2012) Supporting LGBT Communities: Police Toolkit, UCD School of Social Justice, G-Force and the European Gay Police Association]

Logar, R. And Marvanove Vargova B. (2015). *Veiksmingas tarpinstitucinis bendradarbiavimas siekiant užkirsti kelią ir kovojant su smurtu artimoje aplinkoje* (Europos Taryba). [Logar, R. and Marvanove Vargova B. (2015). Effective multi Agency Cooperation for Preventing and Combating Domestic Violence (Council of Europe)]

Nacionalinė kovos su smurtu programų koalicija ir Nacionalinis nusikaltimų aukų centras (2010). *Kodėl tai svarbu: pagalbos teikimo nuo neapykantos nusikaltimų ir intymių partnerių smurto nukentėjusioms lesbietėms, gėjams, biseksualiems, translyčiams ir „queer“ asmenims permąstymas* [National Coalition of Anti-Violence Programmes and The National Centre for Victims of Crime (2010). Why it matters: Rethinking Victim Assistance for Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Queer Victims of Hate Violence and Intimate Partner Violence]

Nacionalinis translyčių asmenų lygybės centras (2009). Reaguojant į neapykantos nusikaltimus: bendruomenės išteklių vadovas. [National

Centre for Transgender Equality (2009). Responding to Hate Crime: A community Resource Manual]

Nusikaltimų aukų biuras (2014). Atsakas į translyčių aukų seksualinį smurtą [Office for Victims of Crime (2014). Responding to Transgender Victims of Sexual Assault]

Šaltinis: Polack, R. ir LeDeroff, J. (2010) ILGA Europe Policijos pareigūnų mokymo priemonių, kaip kovoti su homofobijos nusikaltimais, rinkinys ILGA Europe. [Polack, R. and LeDeroff, J. (2010). ILGA Europe Toolkit for training police officers on tackling homophobic crime, ILGA Europe]

Polack, R. ir LeDeroff, J. (2010). *Vienijant jėgas prieš homofobinius ir transfobinius neapykantos nusikaltimus: policijos ir LGBT organizacijų Europoje bendradarbiavimas*, ILGA Europe. [Polack, R. and LeDeroff, J. (2010). Joining Forces to Combat Homophobic and Transphobic Hate Crime: Cooperation between Police Forces and LGBT Organisations in Europe, ILGA Europe]

Škotijos translyčių asmenų aljansas (2013). *Lytinė tapatybė: parama translyčiams asmenims. Įvadas* [Scottish Transgender Alliance (2013). Gender Identity, Introductory Guide for Supporting Transgender Persons]

Stout, B. (2010). *Lygybė ir įvairovė policijos darbe*. Mokymosi svarba, Exeter. [Stout, B. (2010). Equality and Diversity in Policing, Learning Matters Limited, Exeter]

Penktasis modulis: darbas su nevyriausybinėmis organizacijomis (NVO)

KONTEKSTAS IR PAGRINDIMAS

Europos Taryba jau seniai mano, kad pilietinė visuomenė yra „gyvybiškai svarbi Europos visuomenės sudedamoji dalis ir svarbi bei nepakeičiama demokratijos dalis“⁶⁵. Be kovos su rasizmu ir ksenofobija priemonių vertinimo, Europos Taryba ir jos institucijos, įskaitant Europos Komisiją kovai su rasizmu ir netolerancija (ECRI) ir Žmogaus teisių komisarą, vertina pažangą nacionaliniu lygiu kovoje su diskriminacija dėl seksualinės orientacijos bei lytinės tapatybės ir prašo NVO pateikti bei remiasi jų duomenimis rengdama šalių ataskaitas ir vizitus, kad būtų galima įvertinti diskriminacijos ir žmogaus teisių padėtį nacionaliniu lygiu. Atidžiai atsižvelgiama į nevyriausybių organizacijų surinktus duomenis apie neapykantos nusikaltimus, taip pat į policijos ir kitų institucijų bei įstaigų veiksmingumą reaguojant į tokio pobūdžio smurtą.

Nevyriausybinių organizacijų (NVO) atstovai dažnai yra pirmieji neapykantos nusikaltimų aukų kontaktiniai asmenys. Daugelis teikia esminę emocinę, praktinę, teisinę ir kartais medicininę pagalbą. Todėl jie yra pagrindinis

policijos šaltinis ir gali padėti jiems suprasti tikrąjį neapykantos nusikaltimų poveikį aukoms ir jų bendruomenėms. Labai dažnai NVO teikiama parama padidina tikimybę, kad aukos bendradarbiaus tyrimo metu ir tolesniame baudžiamajame procese.

Darbas su partneriais ne visada yra lengvas. Kai kuriais atvejais gali kilti abipusis nepasitikėjimas tarp pilietinės visuomenės ir policijos. Šis modulis padeda dalyviams suprasti NVO darbą ir kaip policija gali geriausiai dirbti su jomis, kad geriau pasirūpintų aukų poreikiais. Tai apima tiesioginį nevyriausybinių organizacijų indėlį, jų teikiamas paslaugas, surinktus duomenis ir tai, ką jie žino apie LGBTI aukų poreikius. Tuomet dalyviai turės galimybę dirbti kartu su pilietinės visuomenės atstovais ir nustatyti tobulintinas sritis bei galimybes dirbti kartu.

Pabrėžtinai rekomenduojama, kad šis modulis būtų įtrauktas į mokymus, jeigu į juos bus įtrauktos nevyriausybinių organizacijų. Šis modulis taip pat galėtų būti taikomas rengiant pokalbius nevyriausybinių organizacijų patalpose. Tai suteiks dalyviams galimybę iš pirmų lūpų gauti informacijos apie organizaciją, dar labiau pabrėž tai, kad NVO yra

65 Rezoliucija CM / Res(2016)3 „Dėl tarptautinių nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo statuso su Europos Taryba“.

pagrindinis partneris siekiant suprasti ir tirti nusikaltimus prieš LGBTI asmenis, iškels naujus klausimus ir sudarys galimybes įsitraukti.

Mokymosi rezultatai

Dalyviai:

- supras, ką pilietinė visuomenė gali pasiūlyti siekiant pagerinti neapykantos nusikaltimų tyrimą ir registravimą;
- sugebės kreiptis į vietas nevyriausybinės organizacijas, kad jos bendradarbiautų tiriant neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis;
- gebės bendradarbiauti su NVO.

Užduočių apžvalga:

Užduotis 5.1: Kokios yra nevyriausybines organizacijos, kaip galime padėti, kaip galime dirbti kartu? (40–45 min.)

Užduotis 5.2: „Buvimas jų kailyje: ko man reikia ir ką galiu padaryti?“ (45 min.)

Užduotis 5.3: Veiksmingų santykių su bendruomenėmis kūrimas (40 min.)

UŽDUOTIS 5.1: KOKIOS YRA NEVYRIAUSYBINĖS ORGANIZACIJOS, KAIP GALIME PADĖTI, KAIP GALIME DIRBTI KARTU?

1. Prieš užduotį:

a) pasidomėkite atitinkamoms nacionalinėmis ir vietos NVO, dirbančiomis su neapykantos nusikaltimais, nukreiptais prieš LGBTI. Susirašykite pavadinimus, kontaktinius duomenis ir trumpą aprašymą apie jų darbą ir paslaugas. Pridėkite juos prie „dalijamosios medžiagos 5.1“ prie „Informacijos apie ILGA ir TGEU“;

b) išrinkite tinkamą NVO pristatyti šiai užduočiai. Idealiu atveju NVO bus puikiai padirbėjusi neapykantos nusikaltimų stebėjimo ir (arba) pagalbos aukoms srityje. Galbūt norėsite pasikonsultuoti su nacionaliniais ekspertais dėl neapykantos nusikaltimų, kad nustatytumėte tinkamą organizaciją, su kuria galėtumėte susisiekti. Skirkite laiko prieš tai susitikti su NVO. Panagrinėkite sesijos planą, susitarkite dėl pagrindinių punktų ir nustatykite bet kokias jautrias sritis, kurios gali iškilti mokymų metu. Pavyzdžiui, gali būti sudėtinga, kai įtariama, kad policija netinkamai elgėsi su aukomis ir (arba) jų gynėjais. Sutarkite, koks būtų geriausias būdas padiskutuoti apie tai iš anksto. Atminkite, kad bendras šios sesijos tikslas yra tiesiogiai ir sąžiningai nustatyti NVO bei policijos problemas ir įtampą, tačiau ir toliau telkti dėmesį į sprendimus ir būdus, kaip policija ir NVO galėtų veiksmingai dirbti kartu ateityje.

Jų pristatymas turėtų apimti šiuos pagrindinius dalykus:

c) NVO darbas;

d) neapykantos nusikaltimų poveikis aukoms, galbūt įskaitant atvejo tyrimą arba asmeninę istoriją;

e) įspūdžiai apie teisės spragas arba jų įgyvendinimą;

f) duomenys apie neapykantos nusikaltimus, darančius poveikį LGBTI asmenims, kuriuos užregistravo pristatančioji NVO arba organizacija partnerė; tam tikra analizė, kaip jie yra lyginami su policijos duomenimis ir kodėl gali būti skirtumų (pvz., aukos gali nepranešti policijai, galbūt NVO ir policija naudoja skirtingus kriterijus ir pan.);

g) registravimo metodologijos apžvalga ir vertinimas, kiek „patikimi“ yra jų duomenys apie neapykantos nusikaltimus;

h) priežastys, kodėl aukos nepraneša apie nusikaltimus policijai;

i) rekomendacijos, kaip policija galėtų geriausiai dirbti su LGBTI aukomis ir joms padėti;

j) pasiūlymai, kaip NVO ir policija kartu galėtų dirbti geriau.

2. Pradėkite darbą nuo dalyvių trumpo „minčių lietaus“, jų paklausdami, ką jie žino apie NVO darbą tarptautiniu mastu ir vietos kontekste.

Diskusijos metu galite pasiūlyti šias idėjas:

NVO gali:

- būti didelė tarptautinė organizacija, dirbanti įvairiais klausimais, įskaitant neapykantos nusikaltimus ir platesnius žmogaus teisių klausimus. Pavyzdžiui, „Amnesty International“ arba „Human Rights Watch“;

- konkrečiai sutelkia dėmesį į LGBTI klausimus ir teises, tokios kaip ILGA ir TGEU;
 - dirba įvairiose srityse, įskaitant: stebėseną, ataskaitų teikimą ir informuotumo apie neapykantos nusikaltimus didinimą;
 - teikia duomenis ir informaciją tarptautinėms organizacijoms, įskaitant Europos Tarybą, apie nacionalinę padėtį neapykantos nusikaltimų srityje;
 - teikia tiesioginę pagalbą neapykantos nusikaltimų aukoms ir joms teikia pagalbą, jei jos nusprendžia pranešti apie patirtus nusikaltimus policijai.
3. Tiesioginis dalyvių dėmesys dalijamajai medžiagai 5.1, kurioje išvardijamos tarptautinės ir nacionalinės NVO, dirbančios su neapykantos nusikaltimais, nukreiptais prieš LGBTI asmenis.
 4. Pakvieskite NVO atstovą padaryti pristatymą.
 5. Po pristatymo moderuokite klausimų ir atsakymų sesiją.

DALIJAMOJI MEDŽIAGA 5.1: TARPTAUTINĖS, REGIONINĖS IR NACIONALINĖS ORGANIZACIJOS, DIRBANČIOS SU NEAPYKANTOS NUSIKALTIMAIS, NUKREIPTAIS PRIEŠ LGBTI ASMENIS

Tai yra nevyriausybinų organizacijų, kurios tarptautiniu ir nacionaliniu mastu dirba neapykantos nusikaltimų srityje, pavyzdžiai. Skirkite šiek tiek laiko patyrinėti jų svetaines. Sužinosite apie neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis kitose šalyse, ir apie tai, kaip jie tiriami ir kaip aukoms teikiama pagalba.

TARPTAUTINĖS NEVYRIAUSYBINĖS ORGANIZACIJOS, DIRBANČIOS NEAPYKANTOS NUSIKALTIMŲ SRITYJE

Tarptautinės lesbiečių, gėjų, biseksualių, trans ir interlyčių asmenų asociacijos Europos regiono padalinys (ILGA-Europe)

<http://www.ilga-europe.org/>

ILGA-Europe siekia užtikrinti, kad Europos ir tarptautiniu lygmeniu būtų užtikrintas nuoseklumas neapykantos nusikaltimų ir neapykantos kurstymo prevencijos srityje. Organizacija stebi, kaip Europos Tarybos valstybės narės įgyvena įvairius savo įsipareigojimus, ir bendradarbiauja su jai priklausančiomis organizacijomis nacionaliniu lygmeniu, kad skatintų įrodymais grįstą teisių advokaciją, remiančią nacionalinių teisės aktų rengėjų ir vyriausybės teisės aktų rengimą bei politikos formavimą.

ILGA-Europa bendradarbiauja su profesinėmis organizacijomis, siekdama skatinti policijos darbuotojų, prokurorų, teisėjų ir teisininkų mokymus. Ji skatina savo nares – organizacijas rinkti duomenis apie neapykantos nusikaltimus ir incidentus ir padeda joms stiprinti gebėjimus šioje srityje. Galiausiai organizacija remia ir padeda nagrinėti bylas Europos teismuose.

Tarptautinė Europos interlyčių asmenų organizacija OII Europe

<https://oiieurope.org/about/>

OII Europe yra Europos žmogaus teisių skėtinė organizacija, vienijanti interlyčių asmenų žmogaus teises ginančias organizacijas. Nors organizacija tiesiogiai nedirba su neapykantos nusikaltimų klausimais, tai yra puikus informacijos apie interlyčius asmenis ir jų patirtį šaltinis. Su jais taip pat gali būti

susisiekti dėl papildomos informacijos ir ieškant nacionalinių narių – organizacijų kontaktų.

Transgender EU (TGEU)

Tgeu.org

„Transgender Europe“ bendradarbiauja su organizacijomis narėmis ir partneriais, siekdama stebėti ir didinti informuotumą apie rimtus žmogaus teisių pažeidimus ir smurtą prieš translyčius asmenis pasaulio ir Europos mastu. Nuo 2009 m. [Trans Murder Monitoring \(TMM\)](#) projektas buvo sistemingas pranešimų apie translyčių asmenų ir asmenų dėl lyties nužudymus rinkimas, stebėjimas ir analizė visame pasaulyje. Europoje TGEU bendradarbiauja su organizacijomis partnerėmis, registruodama diskriminacijos atvejus, neapykantą kurstančias kalbas ir neapykantos nusikaltimus, ir siūlo bendruomeninę paramą nukentėjusiems asmenims ir (arba) išgyvenusioms smurtą aukoms pagal savo projektą [ProTrans](#).

Amnesty International

Amnesty.org

„Amnesty International“ atliko keletą nacionalinių tyrimų dėl neapykantos nusikaltimų, įskaitant ir prieš LGBTI asmenis. Jų ataskaitos apima atvejų tyrimus, nacionalinių teisės ir politikos sistemų analizę ir rekomendacijas dėl pakeitimų.

Jų svetainėje į paiešką anglų kalba įveskite „Neapykantos nusikaltimas“ (angl. *hate crime*) ir rasite daugybę pranešimų apie įvairias šalis.

Human Rights Watch

Panašiai kaip „Amnesty International“ organizacija, „Human Rights Watch“ atlieka neapykantos nusikaltimų tyrimus, įskaitant ir įvykdytus prieš LGBTI asmenis. Jų ataskaitos apima atvejų tyrimus, nacionalinių teisės ir politikos sistemų analizę ir rekomendacijas dėl pakeitimų.

Ieškokite „Neapykantos nusikaltimas“ jų svetainėje ir rasite daugybę pranešimų apie įvairias šalis.

NACIONALINĖS ORGANIZACIJOS, DIRBANČIOS SU NEAPYKANTOS NUSIKALTIMAIS, NUKREIPTAIS PRIEŠ LGBTI ASMENIS

Pagrindinė LGBT bendruomenės organizacija, kuri ne tik telkia bendruomenę, bet ir dirba neapykantos nusikaltimų srityje, yra Nacionalinė LGBT* teisių asociacija LGL (dar žinoma kaip Lietuvos gėjų lyga).

Nacionalinė LGBT teisių organizacija LGL

Adresas: V. Šopeno g. 1–1, LT-03211 Vilnius

Tel. numeris: + 370 5 2610314

El. paštas: office@gay.lt

Internetinis puslapis: www.lgl.lt

VšĮ Europos žmogaus teisių fondas teikia teisinę pagalbą asmenims, nukentėjusiems nuo neapykantos nusikaltimų ir neapykantą kurstančios kalbos, tarp jų ir LGBTI asmenims.

Europos žmogaus teisių fondas

Adresas: J. Dobkevičiaus g. 6, Vilnius LT-02189

Telefonas: 8691 50822

El. paštas: info@efhr.eu

<http://lt.efhr.eu/>

UŽDUOTIS 5.2: „BUVIMAS JŲ KAILYJE: KO MAN REIKIA IR KĄ GALIU PADARYTI“

Ši sesija turėtų būti organizuojama dalyvaujant NVO. Tai galėtų būti iškart po NVO pranešimo.

1. Prieš sesiją paimkite penkis didelius popieriaus lapus ir užrašykite:
 - Pirmas puslapis: „Kokie yra nukentėjusiųjų poreikiai?“
 - Antras puslapis: „Kokie yra policijos poreikiai?“; „Ką policija galėtų padaryti?“
 - Trečias puslapis: „Kokie yra nevyriausybinių organizacijų poreikiai?“ „Ką galėtų padaryti NVO?“
 - Ketvirtas puslapis: „Kokie yra prokurorų poreikiai?“; „Ką galėtų padaryti prokurorai?“
 - Penktas puslapis: „Ko reikia ministerijoms?“; „Ką galėtų padaryti ministerijos?“
2. Padėkite lapus salėje kartu su rašikliais.
3. Pristatykite darbą. Paaiškinkite, kad šios sesijos tikslas yra:
 - suprasti įvairių asmenų ir organizacijų, dirbančių kovos su neapykantos nusikaltimais, nukreiptais prieš LGBTI asmenis, srityje, požiūrius ir
 - konkrečiai atsižvelgti į nukentėjusių asmenų perspektyvą.
4. Padalinkite grupę į penkias mažesnes grupes. Skirkite joms 5–7 minutes užpildyti diagramas pirmuoju asmeniu. Pavyzdžiui, aukos diagramoje jie rašytų: „*Man, kaip aukai, reikia...*“; „*Aš, būdamas policijos pareigūnas, galiu...*“. Pabrėžkite, kad, nors aukos gali prisidėti, kad pagerintų atsaką į neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis (pvz., pranešti ir toliau dalyvauti baudžiamajame procese), joms niekada neturėtų būti daromas spaudimas „daryti“ tai, ko jos nenori. Atkreipkite dėmesį, kad šia prasme jų vaidmuo yra visiškai kitoks nei policijos, NVO ir ministerijų, kurių kiekviena turėtų prisiimti atsakomybę ir imtis konkrečių veiksmų. Paaiškinkite, kad dėl to nukentėjusiojo lapas atrodo kitaip nei kitų.
5. Pasakykite jiems, kad po 7 minučių vienas grupės narys pasiliks, o likusieji grupės nariai pildys kitą lapą. Grupė 5–7 min. pildys kitą lapą, o likęs asmuo paaiškins, ką parašė jo / jos grupė, vartodamas tą pačią kalbą. „Man kaip aukai reikia...“; „Aš, būdamas policijos pareigūnas, galiu....“ ir t. t. Tada grupė nustatys, ko trūksta, ir papildys sąrašą.
6. Pasibaigus 7 minutėms, liks kitas asmuo o likusieji grupės nariai judės toliau. Grupė dar 5–7 minutes išklauskys likusio asmens pastebėjimus, kuris paaiškins, kas parašyta lape. Grupė papildys, jei ko trūksta, o kitas asmuo liks paaiškinti kitai grupei. Tęskite tai, kol visos grupės aptars visų lapų turinį.
7. Paprašykite, kad visi dalyviai grįžtų į didžiąją grupę diskusijai. Paklauskite jų, ko jie išmoko iš šios užduoties; kas juos nustebino, ką prisimins. Nustatykite ir užrašykite pagrindinius veiksmus, kurių galima imtis artimiausioje ateityje ir šiek tiek vėliau, kurie gali patenkinti nustatytus poreikius, bendradarbiaujant policijai, NVO ir kitoms agentūroms.

UŽDUOTIS 5.3: VEIKSMINGŲ SANTYKIŲ SU BENDRUOMENĖMIS KŪRIMAS (60 MIN.)

Šią užduotį sudaro dvi dalys. Pirmoji dalis apima atvejo analizę, siekiant nustatyti išmoktas pamokas ir tai, ką galima padaryti kitaip. Antroji dalis yra minčių lietaus užduotis, kurios metu dalyviai nustato konkrečius veiksmus, kurių galima imtis nacionaliniu lygmeniu, siekiant pagerinti policijos ir LGBTI bendruomenių santykius. Pabrėžtinai rekomenduojama, kad NVO dalyvautų šioje užduotyje, kaip ir kitose šio modulio užduotyse.

5.3 A: TARPTAUTINĖ KOVOS SU HOMOFOBIA DIENA RUMUNIJOJE: EŽTT BYLA M. C. IR A. C. PRIEŠ RUMUNIJA

1. Prieš sesiją paimkite du popieriaus lapus. Pirmame lape rašykite: „Kas nutiko?“ Antrame: „Kas galėjo būti padaryta kitaip?“
2. Suskirstykite dalyvius į mažas grupes. Jei dalyvauja NVO atstovai, įtraukite juos į grupes kartu su policijos pareigūnais. Paprašykite dalyvių perskaityti atvejo aprašymą, turėdami omenyje šiuos klausimus. Paaiškinkite, kad užduoties tikslas nėra kam nors priskirti kaltę. Atkreipkite dėmesį, kad daugelis Europos Tarybos regiono šalių susidūrė su panašiais iššūkiais. Pabrėžkite, kad priešastis, dėl kurios jūs teikiate svarbą šitai atvejo analizei, yra ta, kad tai iš tikrųjų įvyko ir kelia bendrus klausimus, su kuriais susiduria policija ir bendruomenės.
3. Skirkite 5–7 minutes perskaityti atvejo analizę. Paprašykite dalyvių pateikti trumpus atsakymus į du klausimus.
4. Dalyviai sugrįžta į bendrą auditoriją ir dalinasi atsakymais. Diskutuodami apie tai, „Kas nutiko“, įsitinkite, kad būtų aptarti šie klausimai:
 - dalyviai buvo sužeisti per eitynes net ir laikydamiesi aprangos ir maršrutų nurodymų;
 - bendravimas su nukentėjusiais buvo netinkamas (pvz., išreikšta nuostaba, kad nukentėjusieji buvo „pasiturintys“, ir jų atkalbinėjimas toliau tęsti bylą);
 - prastas bendravimas su nukentėjusiais apie tyrimo eigą, kuris taip pat gali pakenkti platesnės LGBTI bendruomenės pasitikėjimui (pvz., ACCEPT turėjo tris kartus kreiptis į policiją, kad sužinotų, kokiame etape yra bylos nagrinėjimas);
 - esama įrodymų, kad prieš renginį buvo nepakankamai gerai suplanuotas dalyvių apsaugos eitynių metu ir po jų užtikrinimas.

Diskutuojant „Kas galėjo būti padaryta kitaip“, būtina atkreipti dėmesį į šiuos dalykus:

- prieš renginį peržiūrėkite saugumo procedūras, kad dalyviai būtų saugūs prieš, per renginį ir po jo;
- policijos mokymai apie tai, kaip jautriai ir efektyviai apklausti ir bendradarbiauti su homofobinių išpuolių aukomis;
- geresnis duomenų rinkimas dėl galimo užpuolikų baudžiamojo persekiojimo, (pastaba dėstytojui: įsitinkite, kad tai nepatenka į tyrimo klausimus, kurie nagrinėjami ketvirtame modulyje);
- geresnis bendravimas su aukomis ir neapykantos nusikaltimų pažeidžiamomis bendruomenėmis po incidentų.

DALIJAMOJI MEDŽIAGA 5.3 A: M. C. IR A. C. PRIEŠ RUMUNIJĄ EŽTT BYLOS APŽVALGA

Čia apžvelgiama M. C. ir A. C. prieš Rumuniją byla mokymo tikslais. Norėdami gsusipažinti su visa byla, eikite į EŽTT svetainę goo.gl/ddlwPG.

KAS NUTIKO

2006 m. birželio 3 d. pareiškėjai dalyvavo kasmetinėse gėjų eitynėse Bukarešte. Jas organizavo nevyriausybinė organizacija ACCEPT, kurios tikslas – teikti informaciją ir padėti LGBTI bendruomenei. Eitynių metu buvo garantuota policijos apsauga. Policija sustabdė kelis asmenis, kurie aktyviai reiškė nepritarimą gėjų eitynėms, juos nufotografavo, patikrino jų tapatybės dokumentus ir pasižymėjo informaciją.

Eitynių pabaigoje, apie 7 val. vakaro, pareiškėjai ir dar keturi dalyviai išvyko iš teritorijos naudodamiesi valdžios institucijų rekomenduojamais maršrutais ir transporto priemonėmis, vadovaudamiesi organizatorių parengtais nurodymais eitynių dalyviams. Kaip rekomenduojama tame pačiame lankstinuke, jie nedėvėjo jokių skiriamųjų drabužių arba ženklelių, kurie juos identifikuotų kaip eitynių dalyvius.

Įlipus į metro traukinį, juos užpuolė gobtuvais vilkinčių šešių jaunų vyrų ir vienos moters grupė. Užpuolikai priėjo prie aukų, pradėjo juos kumščiuoti bei spardyti į galvas ir veidus. Jie mojavą metaliniais strypais virš galvų, mušdami savo aukas. Per išpuolį jie nuolat šaukė: „Jūs pyderai, varykit į Olandiją!“ (Poponarilor, duceți-vă în Olanda!)

Aukos buvo spiečiamos į vagono kampą. Viena iš jų bandė apsaugoti kitus savo kūnu, tačiau antrasis pareiškėjas liko atidengtas ir gavo keletą smūgių.

Išpuolis truko apie dvi minutes. Išlipdami iš vagono, užpuolikai vėl smogė pirmajam pareiškėjui į veidą.

Kiti keleiviai per išpuolį pasitraukė į priešingą vagono pusę. Tarp jų buvo fotografas, kuris taip pat dalyvavo eitynėse. Aukos paprašė jo fotografuoti incidentą, ką jis ir padarė. Dėl to užpuolikai taip pat jam sudavė.

POLICIJOS TYRIMAS

Vėliau tą 2006 m. birželio naktį iš 3-iosios į 4 dieną aukos, įskaitant ir pareiškėjus, kartu su ACCEPT atstovu nuvyko į policijos komisariatą. Jie pateikė skundą prieš užpuolikus ir pareiškė, kad užpuolimas buvo pagrįstas aukų seksualine orientacija. Jie pakartojo, kad nenešiojo jokių matomų ženklų, kurie galėjo išduoti, kad nukentėjusieji grįžo iš gėjų eitynių. Jie teigė, kad užpuolikai juos identifikavo eitynių metu (nes jie nedėvėjo kaukių) ir po to sekė su ketinimu užpulti. Jie informavo policiją apie užpuolimo metu girdėtas įžeidžias pastabas.

Pasak pareiškėjų, policijos pareigūnai nustebo supratę, kad pareiškėjai ir kiti nukentėję asmenys, nors ir gėjai, buvo pasiturintys asmenys, dirbantys ir užimantys aukštas pareigas. Jie bandė atkalbėti juos nuo pareiškimo pateikimo, įspėdami, kad nukentėjusieji turės susidurti su savo užpuolikais teisme.

Dėl policijos pajėgų reorganizavimo byla buvo perduota kitam policijos komisariatui, o 2007 m. balandžio 4 d. ji buvo įregistruota Metro policijos komisariate.

Kilus įtarimų, kad įvykis nėra tiriamas, pareiškėjai prašė informacijos apie tyrimo eigą, ACCEPT laiškus siuntė 2006 m. rugsėjo 25 d., 2007 m. kovo 28 d. ir 2011 m. liepos 20 dieną. 2007 m. kovo 19 d. jie taip pat parašė skundą Vidaus reikalų ministerijai, kad nėra vykdomas veiksmingas bylos tyrimas, bet nesulaukė jokio atsako.

2011 m. rugpjūčio 9 d., atsakydama į pareiškėjų prašymą gauti informaciją, Metro policija informavo juos, kad nuspręsta nepradėti baudžiamojo persekiojimo (neįnceperea urmării penale), nes įtariamiems nusikaltimams suėjo senaties terminas (s-a împlinit prescripția specială). Policija aiškino, kad tyrimą apsunkino tai, jog byla į Metro policijos biurą pateko praėjus

metams po įvykių. Be to, visi veiksmai, kurių ėmėsi policija, siekdama nustatyti tariamus kaltininkus, buvo nesėkmingi.

2011 m. spalio 4 d. Bukarešto apygardos teismo prokuratūra prie ketvirtojo komisariato pritarė policijos sprendimui ir nusprendė nutraukti tyrimą. Sprendimas buvo išsiųstas pirmajam pareiškėjui į namus 2012 m. vasario 27 dieną.

Klausimai:

- Kas nutiko?
- Kaip situacija galėjo būti suvaldyta geriau?

5.3 B: POZITYVIŲ SANTYKIŲ TARP POLICIJOS IR LGBTI BENDRUOMENIŲ KŪRIMAS

Svarbi pastaba: ne visos šios idėjos bus tinkamos visose valstybėse, todėl svarbu deramai jas pritaikyti. Pavyzdžiui, gali būti, kad policijoje nėra LGBTI asociacijos ir gali būti, kad nėra policijos pareigūnų, kurie yra atvirai homoseksualūs. Gali būti, kad, siekiant pagerinti policijos ir pilietinės visuomenės santykius šiame etape, galima žengti tik kelis nedidelius žingsnius. Nieko tokio. Net vieno mažo žingsnio nustatymas ir įgyvendinimas gali būti svarbus pasiekimas ir pagrindas ateityje padaryti daugiau reikšmingų pokyčių.

Pirmas žingsnis: įvertinimas

1. Šio etapo metu dalyviai vertina dabartinius policijos ir LGBTI bendruomenių santykius. Tai yra vienas iš sudėtingesnių žingsnių, kuriam reikia atvirumo ir sąžiningumo. Jei ankstesnės dvi sesijos buvo sėkmingos, tikimybė gauti tikslų ir konstruktyvų policijos ir LGBTI bendruomenės santykių būklės įvertinimą yra didesnė.

Antras žingsnis: planas

2. Paprašykite dalyvių peržiūrėti dalinamąją medžiagą 5.3 B ir susitarti bent dėl dviejų žingsnių, kurių galima būtų imtis artimiausioje ateityje.

Trečias žingsnis: įgyvendinimas

3. Paprašykite dalyvių suformuluoti, kokių veiksmų bus imamasi ir kas tai padarys. Jei dalyviai nustatė kliūtis, kurių pašalinimas nepriklauso nuo jų valios (pvz., teisinės sistemos trūkumas, nepakankama politinė parama), paskatinkite juos pagalvoti, kaip jas būtų galima įveikti, ir priminkite jiems, kad tai bus vėl aptariame kitame modulyje.

Daugiau patarimų, kaip policijai geriau bendradarbiauti su Lietuvos LGBTI bendruomene, galima rasti Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos užsakymu Žmogaus teisių stebėjimo instituto ir Lietuvos žmogaus teisių centro parengtame leidinyje [„Bendradarbiavimas su neapykantos nusikaltimų pažeidžiamomis bendruomenėmis: praktinis vadovas teisėsaugos pareigūnams“](#), Vidaus reikalų ministerija, 2020.

DALIJAMOJI MEDŽIAGA 5.3 B: POLICIJOS IR LGBTI BENDRUOMENIŲ SANTYKIŲ KŪRIMAS: KAI KURIE GALIMI PRAKTINIAI ŽINGSNIAI

Pradėkite nuo mažų dalykų

Jei tai yra pirmas kartas, kai policija ir NVO pradėjo bendrauti, pradėkite nuo mažų dalykų. Pavyzdžiui, organizuokite neoficialų susitikimą, kad sužinotumėte daugiau apie NVO darbą ir veiklas, papasakokite apie policijos darbą ir nustatykite galimus būdus bendradarbiauti.

Elkitės praktiškai ir sutelkite dėmesį į abipusiai naudingą užduotį

Sutarkite, kas bus abiejų pusių kontaktiniai asmenys ir trumpai apibūdinkite, ką jie gali padaryti.

Sutarkite dėl NVO vaidmens policijos mokymuose, daugiausia dėmesio skirkite kompetencijos sritims, įskaitant pagalbą aukoms, neapykantos nusikaltimų poveikio suvokimą ir aukų poreikius. NVO taip pat dažnai skirtingai supranta diskriminacinių pažiūrų prieš LGBTI asmenis rodiklius, kurie yra būtini tyrimui ir duomenų rinkimui.

Apsilankykite nacionalinės arba vietos NVO, kuri dirba su LGBTI bendruomenėmis, biure.

Apsilankykite vietinėse gėjams draugiškose įmonėse, tokiose kaip gėjų barai ir kitos socialinio susibūrimo vietos. Suplanuokite apsilankymą iš anksto, pabrėždami, kad jus domina išsiaiškinti, kaip viskas vyksta, ir ar buvo problemų, sukėlusią susirūpinimą bendruomenei.

Paprašykite susitikti ir pakalbėti apie konkrečius incidentus, kurie įvyko, ir pasidalinkite įspūdžiais apie tai, ar incidentų padaugėjo, ar situacija pasikeitė.

Paprašykite NVO nuomonės dėl gairių ir protokolų policijai rengimo. Tai puikus būdas pagerinti šių dokumentų aktualumą ir kokybę, atsižvelgiant į aukų poreikius, suprasti neapykantos nusikaltimų poveikį ir naujai pažvelgti į diskriminacinių pažiūrų rodiklius.

Santykius palaikykite nuolat

Nuolatinis įsitraukimas yra svarbus ir padeda

kurti stiprius santykius, kuriais galima pasikliauti, kai kyla iššūkių (žr. toliau).

Suorganizuokite susitikimą po konkretaus, sudėtingo ir daug dėmesio sulaukusio incidento

Klaidos daromos ir reikia iš jų pasimokyti. Neužsisklęskite po didžiulio incidento, pvz., smurto gėjų eitynių metu, incidento, įvykusio dėl prasto policijos darbo arba policijos pareigūnų smurto. Atvirai komunikuokite net ir tada, kai kilo įtampa, susijusi su konkrečiais incidentais. Apsvarstykite galimybę surengti neoficialius susitikimus, kuriuose incidentai būtų aptariami remiantis pasitikėjimu, ir sutarkite, kad žiniasklaida pirmuose susitikimuose nedalyvaus. Dirbkite su NVO, kad padėtumėte aukai, šeimai ir bendruomenei atskirų incidentų metu.

Didžiukitės savo pasiekimais

Nors galbūt pradėjote nuo mažų žingsnelių, visada ieškokite galimybių skatinti dalyvavimą. Galbūt apsisveitimas kontaktais veikia gerai. Dabar gali būti tinkamas laikas apsvaistyti galimybę glaudžiau bendradarbiauti aptariant incidentus ir atsaką. Galbūt esate pasirengę aptarti keitimąsi anoniminiais duomenimis ir informacija. Galbūt galite sutarti dėl aukos nukreipimo į pagalbą teikiančias institucijas arba organizacijas sistemos.

Užtikrinti, kad šis darbas būtų tinkamai finansuojamas

Pavyzdžiui, NVO dažnai mano, kad nors jų darbas stebėsenos ir pagalbos aukoms srityje yra būtinas, jis taip pat yra nepakankamai finansuojamas. Jei įmanoma, policijai svarbu rasti finansinius išteklius, kad NVO galėtų atlikti savo darbą.

Aiškiai įvardinkite, ką gali ir ko negali padaryti kiekviena pusė.

Pavyzdžiui, nevyriausybė organizacija negali garantuoti, kad nukentėjusysis praneš apie nusikaltimą arba dalyvaus baudžiamajame procese. Taip pat policija negali garantuoti, kad bus imtasi baudžiamojo persekiojimo.

Kas toliau. Neapykantos nusikaltimų tyrimas šalyje: politikos formavimas

KONTEKSTAS IR PAGRINDIMAS

Nors veiksmingi mokymai gali žymiai pagerinti policijos gebėjimą veiksmingai tirti neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis, tai tik viena iš visapusiško atsako į neapykantos nusikaltimus dėlionės dalių. Pavyzdžiui, neapykantos nusikaltimus reglamentuojantys teisės aktai gali apimti tik seksualinę orientaciją, o ne lytinę tapatybę, todėl sunku iširti ir patraukti baudžiamojon atsakomybėn už transfobinius neapykantos nusikaltimus. Policijos registravimo formos gali neleisti policijai užregistruoti visų neapykantos nusikaltimų, įvykdytų prieš LGBTI asmenis, aspektų, todėl svarbi informacija, kurią policija dabar geba užfiksuoti, neatsispindi statistikoje. Tyrimo procedūros, kurias išmokome šiuose mokymuose, gali neatspindėti oficialiuose protokoluose ir gairėse. Prokuratūra gali būti nesurengusi panašių mokymų neapykantos nusikaltimų prieš LGBTI asmenis klausimais, todėl bus mažiau informuota apie duomenų, galinčių įrodyti neapykantą, šališkumą ir (ar) išankstinį nusistatymą šiuose nusikaltimuose, tipus.

Mokymų metu dalyviai galėjo nustatyti šias ir kitas kliūtis, trukdančias įgyvendinti tyrimo praktikos pokyčius ir suteikti pagalbą nuo neapykantos nusikaltimų nukentėjusiems LGBTI asmenims. Šios užduoties tikslas – padėti dalyviams susitelkti į šiuos klausimus ir priimti į sprendimus orientuotą požiūrį, siekiant į tuos klausimus atsakyti. Rekomenduojama, kad šiose sesijose dalyvautų aukštas pareigas vykdantis policijos pareigūnas ir galbūt atitinkamos ministerijos arba ministerijų atstovas. Taip pat gali būti labai naudinga, kad dalyvautų NVO atstovai. Tai padidintų tikimybę, kad svarbūs klausimai būtų suvokiami kartu ir kad būtų galima priimti sprendimus dėl pokyčių įgyvendinimo.

Šio modulio dalyviams bus padedama apibrėžti savo nacionalinį kontekstą pagal pagrindinius elementus, reikalingus visapusiškam požiūriui į neapykantos nusikaltimus. Tai yra:

- Teisinis reglamentavimas: ar neapykantos nusikaltimų įstatymai apima seksualinę orientaciją ir lytinę tapatybę kaip saugomus požymius?⁶⁶
- Neapykantos nusikaltimų registravimo sistema: ar policijos registravimo sistema apima žymėjimą ir laukelius, skirtus fiksuoti diskriminacinių pažiūrų prieš LGBTI asmenis rodiklius, įrodymus, kad nusikaltimas buvo motyvuotas neapykanta, šališkumu ir (ar) išankstiniu nusistatymu, ir nukentėjusio asmens požiūrį?
- Gairės ir nurodymai: ar policijai yra duoti aiškūs nurodymai, kaip tirti neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis, kaip užtikrinti, kad aukos gautų pagalbą, ir kaip dirbti su prokuroru, kad būtų užtikrinta sėkminga tyrimo baigtis?
- Mokymai: ar nuolat vyksta policijos pareigūnų mokymai, kaip tirti neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis? Ar jie prieinami visiems policijos pareigūnams?
- Ar yra teikiamos pagalbos paslaugos neapykantos nusikaltimų aukoms. Ar jos yra pritaikytos LGBTI asmenims?

66 Svarbu priminti, kad nors LR baudžiamajame kodekse, kriminalizuojant neapykantos nusikaltimus ir neapykantą kurstančias kalbas, nėra išskirtas „lytinės tapatybės“ pagrindas, transfobiniai nusikaltimai (bei nusikaltimai dėl lyties raiškos, lyties požymių) priskirtini neapykantos nusikaltimų dėl „lyties“ pagrindui (red. past.).

Svarbu pažymėti, kad, kaip rašyta pirmiau, nė viena šalis nėra visiškai įgyvendinusi visų išsamaus atsako į neapykantos nusikaltimus elementų. Todėl tikėtina, kad ši užduotis atskleis reikšmingas įgyvendinimo spragas. Tai neturėtų tapti kliūtimi šiai užduočiai užbaigti. Ja siekiama, kad dalyviai imtųsi iniciatyvos ir nustatytų spragas bei praktinius veiksmus, kurių galima imtis vienoje ar daugiau sričių. Tai galimybė konstruktyviai judėti į priekį nacionaliniu lygmeniu.

Mokymosi rezultatai

Dalyviai:

- nubrėš savo nacionalinio neapykantos nusikaltimų konteksto žemėlapi (teisinė bazė, duomenys, politikos kryptys, mokymai ir kt.) ir nustatys esamas spragas;
- nustatys ir supras kliūtis, trukdančias įgyvendinti tai, ko išmoko mokymų metu, ir imsis priemonių šioms kliūtims pašalinti.

Užduočių apžvalga:

Užduotis 6.1: Spragų žemėlapis

Užduotis 6.2: Imkitės veiksmų

UŽDUOTIS 6.1: SPRAGŲ ŽEMĖLAPIS

1. Prieš mokymus. Atspausdinkite toliau esantį lapą. Padarykite keletą kopijų. Iškirpkite apibrėžimus ir pasiruoškite mokymams.

Teisinis reglamentavimas
Nurodymai ir gairės
Neapykantos nusikaltimų registravimo sistema
Mokymai
Pagalbos paslaugos
Kita

2. Paimkite popieriaus lapą ir nukopijuokite šią lentelę į dalijamąją medžiagą. 5.1. Taip pat padarykite po vieną popierinę kopiją kiekvienam dalyviui, kad jie galėtų mokydami užsirašinėti.

3. Pasveikinkite dalyvius, pasiekusius šią mokymų dalį, ir paaiškinkite, kad sesijos tikslas – aptarti nacionalinį kontekstą, naudojant mokymų metu įgytas žinias, taip pat jų turimas žinias.

4. Paaiškinkite, kad kiekvieno dalyvio paprašysite perskaityti savo užrašus ir pateikti savo vertinimą apie nacionalinį kontekstą, susijusį su nurodyta tema. Iliustruokite šiuos nurodymus vienu terminu, pvz., „teisinis reglamentavimas“. Įvertinkite neapykantos nusikaltimų teisinio reglamentavimo spragas. Paaiškinkite, kad daugiau nei vienas asmuo grupėje gali būti gavęs tą patį terminą. Paaiškinkite, jog tai reiškia, kad antrasis asmuo pridurs papildomos arba trūkšamos informacijos po pirmojo pasisakymo.

5. Jei reikia, padalinkite didelę grupę į mažesnes grupes (taip pat galbūt norėsite atlikti šią užduotį vienoje didelėje grupėje, tai priklauso nuo jūsų). Išdalinkite mažus popieriaus lapelius, įsitikinkite, kad kiekvienas dalyvis gautų po vieną. Jei dalinate dalyvius į mažesnes grupes, įsitikinkite, kad kiekvienoje grupėje būtų gauti visi terminai.

6. Atkreipkite dalyvių dėmesį į didelę diagramą (jei turite daugiau nei vieną grupę, pasakykite, kad jiems reikės iš naujo sukurti diagramą, kai prasidės užduotis). Panagrinėkite terminus, kad įsitikintumėte, jog visi juos supranta. Paklauskite, ar dalyviai norėtų prie esamų pridėti kitų terminų. Pasikalbėkite grupėje ir susitarkite, ar juos reikėtų įtraukti.

7. Pasakykite dalyviams, kad tai yra galimybė nustatyti, ką reikia padaryti, kad būtų galima įgyvendinti viską, ko jie išmoko šių mokymų metu. Pasakykite jiems, kad nėra teisingo ar klaidingo atsakymo, kad tai yra galimybė sužinoti, ką jie žino ir ką dar reikia padaryti.

8. Pasakykite dalyviams, kad paskutinis stulpelis turėtų būti tuščias, ir paaiškinkite, kad jį užpildysite kitos sesijos metu.

9. Skirkite dalyviams 20–25 minučių aptarti ir užbaigti užduotį.

10. Jei dalyviai buvo išskirstyti į grupes, pakvieskite visus grįžti į didelę grupę.
11. Paprašykite kiekvienos grupės pasisakyti, ką jie sutarė parašyti prie savo stalo. Moderuokite trumpą diskusiją, kad būtų galima susitarti dėl grupės vertinimo ir pridėti bet kokių papildomų punktų (klausimų), iškilusių grupinės diskusijos metu. Pabandykite susitarti dėl kiekvienos kategorijos dirbdami kartu.
12. Skatinkite asmenis užrašinėti lentelėje. Tai gali būti daroma fotografuojant darbą arba užpildant popierinę versiją.

UŽDUOTIS 6.2: IMKITĖS VEIKSMŲ

1. Šia sesija baigiasi 6-asis modulis. Pradėkite ją paaiškindami, kad šios sesijos tikslas yra nustatyti konkrečius ir konstruktyvius veiksmus, siekiant pagerinti kiekvieną visapusiško atsako į neapykantos nusikaltimus elementą. Pripažinkite, kad kai kurie veiksmai nėra dalyvių kompetencija arba pareigos, tačiau jie gali tapti gera pamoka vadovams, vyriausybės institucijoms ir t. t. Tuo pat metu pabrėžkite, kad tik todėl, jog trūksta vieno išsamaus elemento (pvz., neapykantos nusikaltimų įstatymų), tai nereiškia, kad negalima imtis jokių veiksmų.
2. Pradėkite diskusiją su grupe ir aptarkite kiekvieną elementą. Priklausomai nuo grupės dydžio, šį darbą galite atlikti atskirose grupėse. Gana greitai aptarkite veiksmus, skatinkite dalyvius identifikuoti veiksmus, kurių jie asmeniškai galėtų imtis. Jei dalyvauja vadovybės arba vyriausybės atstovai, skatinkite juos dalyvauti ir įsipareigoti imtis veiksmų, nors ir nedidelių.
3. Baikite užduotį paaiškindami, kad ši lentelė gali būti naudojama kaip nacionalinio lygmens veiksmų planas. Skatinkite dalyvius aptarti lentelę kartu, gaudami galimybę stebėti pažangą arba atlikti pakeitimus, kad ji išliktų aktuali. Padėkokite dalyviams už dalyvavimą. Pripažinkite, kad tai gali būti sudėtinga policijos pajėgoms daugelyje šalių, tačiau tai yra esminis žingsnis siekiant pažangos.

DALIJAMOJI MEDŽIAGA 6.1. SPRAGOS

Sritis	Vertinimas	Klausimai Kokios yra kliūtys tam pasiekti?	Veiksmas Ką galima padaryti dabar? Kas to imsis?
Teisinis reglamentavimas	Ar neapykantos nusikaltimus reglamentuojantys teisės aktai apima seksualinę orientaciją ir lytinę tapatybę kaip saugomus požymius?		
Nurodymai ir gairės	Ar policijai yra duoti aiškūs nurodymai, kaip tirti neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis, ir kaip užtikrinti, kad aukos gautų pagalbą, kaip dirbti su prokuroru, kad būtų užtikrinta sėkminga bylos baigtis?		
Neapykantos nusikaltimų registravimo sistema	Ar policijos pranešimų formose yra būtini „langeliai, kuriuos žymime“, ir laukai, skirti įrašyti diskriminacinių pažiūrų prieš LGBTI asmenis rodiklius ir nukentėjusių asmenų suvokimą?		
Mokymai	Ar nuolat vykdomi policijos pareigūnų mokymai, kaip tirti neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis? Ar jie prieinami visiems policijos pareigūnams?		
Pagalbos aukoms paslaugos	Ar yra teikiamos pagalbos paslaugos neapykantos nusikaltimų aukoms? Ar jos yra pritaikytos LGBTI asmenims?		
Kita			

VERTINIMAS

Mokymų vertinimas kartu su dalyviais prieš juos ir po jų.

PIRMAS PRIEDAS: VIENOS IR DVIEJŲ DIENŲ MOKYMŲ PROGRAMOS PAVYZDYS

Šiame priede pateikiamos pavyzdinės dviejų ir vienos dienos mokymų programos. Siekiant užtikrinti, kad būtų pasiekti pagrindiniai mokymosi rezultatai ir skirta pakankamai laiko dalyvių įsitraukimui, primygtinai rekomenduojama organizuoti dviejų dienų mokymus. Taip pat rekomenduojama, kad dėstytojai peržiūrėtų vadovą prieš baigdami rengti mokymų programą ir įsitikintų, jog buvo pasirinkti tinkamiausi moduliai ir užduotys, pritaikytos konkrečiam kontekstui.

Prašytume perskaityti visas pastabas ir gaires vadove, skirtas šiems mokymams. Juose pateikiama esminė informacija apie pasirengimą mokymams bei išsamūs užduočių paaiškinimai.

POLICIJOS VAIDMUO TIRIANT NEAPYKANTOS NUSIKALTIMUS, NUKREIPTUS PRIEŠ LGBTI ASMENIS: MOKYMAI PROFESIONALIAM POLICIJOS ATSAKUI UŽTIKRINTI

DVIEJŲ DIENŲ PROGRAMA

9.15–9.30 Mokymų pristatymas ir apžvalga

Dalyviai prisistato ir apibūdina savo lūkesčius. Dėstytojas apžvelgia mokymų tikslus ir turinį.

9.30–11.00 Kodėl mes čia?

Šios užduotys yra mokymų pagrindas. Pirmoji užduotis skirta aukštas pareigas policijoje vykdančio pareigūno pasisakymui, kuriuo jis nustato dalyvavimo ir būsimų mokymų tikslus. Antroji užduotis susijusi su nevyriausybinėmis organizacijomis, glaudžiai bendradarbiaujančiomis su neapykantos nusikaltimų LGBTI aukomis, indėliu; jos metu aiškinamas neapykantos nusikaltimų pobūdis ir poveikis.

Užduočių sąrašas:

Užduotis 1.1: aukštas pareigas einančio policijos pareigūno pranešimas, kuriuo nubrėžiamas kontekstas ir nustatomi mokymų lūkesčiai

Užduotis 1.2: nacionalinės ir / arba vietos nevyriausybinių organizacijų pranešimas apie neapykantos nusikaltimų poveikį ir kontekstą

Užduotis 1.3: neapykantos nusikaltimų, nukreiptų prieš LGBTI asmenis, kontekstas

11.00–11.30 Kavos pertrauka

11.30–13.00 Pagrindinės sąvokos: kas yra lesbiečių, gėjų, translyčių ir interlyčių asmenų bendruomenės ir kas yra neapykantos nusikaltimas?

Šioje užduotyje supažindinama su neapykantos nusikaltimų pažeidžiamomis LGBTI grupėmis ir nagrinėjama neapykantos nusikaltimų sąvoka tarptautiniu ir nacionaliniu mastu.

Užduočių sąrašas:

Užduotis 2.1: Pagrindinių LGBTI bendruomenei svarbių apibrėžimų suvokimas. Pagrindinis dėstytojų

pranešimas (30 min.)

Užduotis 2.5: Kas yra neapykantos nusikaltimas?

Pristatymas ir diskusija grupėje

Užduotis 2.7: Nacionalinio neapykantos nusikaltimų konteksto žemėlapis (daugiau pavyzdžių, kaip nustatyti nacionalinį kontekstą, taip pat žr. skyrių „Kas toliau“)

13.00–13.45 Pietūs

13.45–14.45 Nepranešimo apie nusikaltimus supratimas

Šios užduoties vykdymo metu dalyviai aiškinasi, kodėl LGBTI asmenys nepraneša apie neapykantos nusikaltimus.

Užduočių sąrašas:

Užduotis 3.2: Konkrečių kliūčių pranešti apie neapykantos nusikaltimus, su kuriais susiduria LGBTI bendruomenės, nustatymas; FRA ataskaitos nagrinėjimas

14.45–15.45 Žmogaus teisės ir policijos pareigūno vaidmuo

Šios užduoties vykdymo metu apžvelgiami pagrindiniai Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai, susiję su policijos pareigūnų darbu tiriant neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis.

Užduočių sąrašas:

Užduotis 3.3: Pagrindinių Europos Tarybos standartų, kitų žmogaus teisių standartų ir nacionalinių standartų, susijusių su neapykantos nusikaltimais, nukreiptų prieš LGBTI asmenis, suvokimas.

15.45–16.00 Kavos pertrauka

16.00–17.30 Neapykantos nusikaltimų tyrimas

Šie užduoties vykdymo metu dalyviai skatinami pasvarstyti, kaip veiksmingai ištirti neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš

LGBTI asmenis, ir kaip svarbu vadovautis į auką orientuotu požiūriu.

Užduočių sąrašas:

Užduotis 4.2 A: Neapykantos nusikaltimų, nukreiptų prieš LGBTI asmenis, tyrimas: į auką orientuotas požiūris (30 min.)

Užduotis 4.2 B: Neapykantos nusikaltimų, nukreiptų prieš LGBTI asmenis, tyrimas: į auką orientuotas požiūris

ANTROJI DIENA

9.00–9.15 Pasisveikinimas, pirmos ir antros dienos apžvalga

9.15–11.30 (įskaitant kavos pertraukėlę)

Duomenų rinkimas

Ši užduotis padeda dalyviams nustatyti bendrus neapykantos nusikaltimų prieš LGBTI asmenis diskriminacinių pažiūrų rodiklius ir juos naudoti sėkmingam neapykantos nusikaltimų tyrimui.

Užduočių sąrašas:

Užduotis 4.4: Faktinių duomenų fiksavimas: diskriminacinių pažiūrų rodikliai – neapykanta, šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo paskatinto pasirinkimo / motyvo įrodymas

Užduotis 4.5: Faktinių duomenų fiksavimas: diskriminacinių pažiūrų rodikliai – neapykantos nusikaltimų, nukreiptų prieš LGBTI asmenis, nustatymas

(Taip pat rekomenduojama, kad dalyviai turėtų „dalijamąją medžiagą 5.1“.)

11.30–12.30 LGBTI bendruomenių palaikymas: veiksmingas policijos atsakas

Šios užduoties metu naudojami atvejų tyrimai, siekiant išnagrinėti, kaip reaguoti į konkrečius incidentus, atliepiant bendruomenės poreikius. Tai interaktyvi užduotis ir suteikia galimybę jautriai bei praktiškai analizuoti stereotipus.

Užduočių sąrašas:

Užduotis 4.7: LGBTI bendruomenių palaikymas: veiksmingas policijos atsakas

12.30–13.30 Pietūs

13.30–14.45 Darbas su nevyriausybinėmis organizacijomis

Šios užduoties vykdymo metu nagrinėjami pagrindiniai Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai, siekiant išsiaiškinti, kaip policija ir NVO gali dirbti kartu, kad pagerintų policijos darbą LGBTI eitynių metu ir paremtų teisę į susirinkimų laisvę be diskriminacijos.

Užduočių sąrašas:

Užduotis 5.1: Kas yra nevyriausybinių organizacijų (NVO) ir kaip jos gali padėti?

Užduotis 5.2: „Pabuvimas jų kailyje: ko man reikia ir ką galiu padaryti“

14.45–15.00 Kavos pertrauka

15.00–16.30 Tęsiamas darbas su nevyriausybinėmis organizacijomis

Šios užduotys padeda dalyviams, idealiu atveju, bendradarbiaujant su nevyriausybinėmis organizacijomis, nustatyti ir įgyvendinti konkrečius veiksmus, kurių galima imtis siekiant dirbti kartu ir gerinti pagalbą aukoms bei neapykantos nusikaltimų stebėseną.

Užduočių sąrašas:

Užduotis 5.3: Veiksmingų santykių su bendruomenėmis kūrimas

16.30–17.00 Pabaiga ir vertinimas

Šios sesijos metu dėstytojas / dėstytoja baigia mokymus ir kviečia dalyvius juos įvertinti.

POLICIJOS VAIDMUO TIRIANT NEAPYKANTOS NUSIKALTIMUS, NUKREIPTUS PRIEŠ LGBTI ASMENIS: MOKYMAI PROFESIONALIAM POLICIJOS ATSAKUI UŽTIKRINTI

VIENOS DIENOS PROGRAMA

Pastabos dėstytojams: vienos dienos sesijoje galima sutelkti dėmesį tik į pagrindinius klausimus, susijusius su neapykantos nusikaltimų, nukreiptų prieš LGBTI asmenis, nagrinėjimu. Laiko stoka reiškia, kad informacija greičiausiai bus pateikiama darant pristatymus, o ne dirbant grupėse. Dėl to dalyvavimas, vienas iš sėkmingiausių mokymosi metodų, bus ribotas. Jei įmanoma, visada rekomenduojama surengti bent dviejų dienų mokymus.

9.15–9.30 Mokymų pristatymas ir apžvalga

Dalyviai prisistato, identifikuoja savo lūkesčius dėl mokymų. Dėstytojas apžvelgia mokymų tikslus ir turinį.

9.30 –11.00 Kodėl mes esame čia?

Šios užduotys padeda pagrindą mokymams. Pirmoji užduotis skirta aukštas pareigas policijoje vykdančio pareigūno pasisakymui, kuriuo jis nustato dalyvavimo ir būsimų mokymų tikslus. Antroji užduotis susijusi su nevyriausybinių organizacijų, glaudžiai bendradarbiaujančių su LGBTI neapykantos nusikaltimų aukomis, indėliu ir jos vykdymo metu aiškinamas neapykantos nusikaltimų pobūdis ir poveikis.

Užduočių sąrašas:

Užduotis 1.1: Aukštas pareigas einančio pareigūno pranešimas, kuriuo nubrėžiamas kontekstas ir nustatomi mokymų lūkesčiai

Užduotis 1.2: Nacionalinės ir / arba vietos nevyriausybinių organizacijos pranešimas apie neapykantos nusikaltimų poveikį ir kontekstą.

11.00–11.30 Kavos pertrauka

11.30–13.00 Pagrindinės sąvokos:

kas yra lesbiečių, gėjų, translyčių ir interlyčių asmenų bendruomenės ir kas yra neapykantos

nusikaltimas?

Šioje užduotyje supažindinama su grupėmis, nukentėjusiomis nuo neapykantos nusikaltimų, nukreiptų prieš LGBTI asmenis, ir nagrinėjama neapykantos nusikaltimų sąvoka tarptautiniu ir nacionaliniu mastu.

Užduočių sąrašas:

Užduotis 2.1: Pagrindinių LGBTI bendruomenei svarbių apibrėžimų suvokimas

Užduotis 2.5: Kas yra neapykantos nusikaltimas?

Užduotis 2.7: Nacionalinio neapykantos nusikaltimų konteksto žemėlapis (daugiau pavyzdžių, kaip nustatyti nacionalinį kontekstą, taip pat žr. skyrių „Kas toliau“)

13.00–13.45 Pietūs

13.45–14.45 Žmogaus teisės ir policijos pareigūno vaidmuo

Šių užduočių metu yra peržiūrimi pagrindiniai Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai ir pritaikomi policijos pareigūno vaidmeniui tiriant neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis.

Užduočių sąrašas:

Užduotis 3.3: Pagrindinių Europos Tarybos standartų, kitų žmogaus teisių standartų ir nacionalinių standartų, susijusių su neapykantos nusikaltimais, nukreiptais prieš LGBTI asmenis, suvokimas.

14.45–15.45 Neapykantos nusikaltimų tyrimas

Šios užduoties vykdymo metu dalyviai skatinami pasvarstyti, kaip veiksmingai ištirti neapykantos nusikaltimus, nukreiptus prieš LGBTI asmenis, ir kaip svarbu laikytis į auką orientuoto požiūrio.

Užduočių sąrašas:

Užduotis 4.2 A: Neapykantos nusikaltimų, nukreiptų prieš LGBTI asmenis, tyrimas: į auką orientuotas požiūris

Užduotis 4.2 B: Neapykantos nusikaltimų, nukreiptų prieš LGBTI asmenis, tyrimas: į auką orientuotas požiūris

15.45–16.00 Kavos pertrauka

16.00–17.00 Duomenų rinkimas

Ši užduotis padeda dalyviams nustatyti bendrus neapykantos nusikaltimų prieš LGBTI asmenis diskriminacinių pažiūrų rodiklius ir juos naudoti sėkmingam neapykantos nusikaltimų tyrimui.

Užduočių sąrašas:

Užduotis 4.4: Faktinių duomenų rinkimas: diskriminacinių pažiūrų rodikliai – neapykantos, šališkumo ir (ar) išankstinio nusistatymo paskatinto pasirinkimo / motyvo įrodymas

Užduotis 4.5: Faktinių duomenų rinkimas: diskriminacinių pažiūrų rodikliai – neapykantos nusikaltimų, nukreiptų prieš LGBTI asmenis, nustatymas

(Taip pat rekomenduojama, kad dalyviai turėtų „dalijamąją medžiagą 5.1“.)

17.00–17.15 Pabaiga ir vertinimas

Šios sesijos metu dėstytojas / dėstytoja baigia mokymus ir paprašo dalyvių juos įvertinti.